Ministerul Educației
și Cercetării

MARIA VOINEA
CARMEN BULZAN

Manual pentru clasa a 11-a

SOCIOLOGIE

Editura ALL

MARIA VOINEA
CARMEN BULZAN

SOCIOLOGIE

Manual pentru clasa a 11-a

filiera teoretică / profil umanist /
specializările: filologie, științe sociale;
filiera vocațională / profil militar MAI /
specializarea științe umaniste

Editura ALL

SOCIOLOGIE
Manual pentru clasa a XI-a
Maria Voinea, Carmen Bulzan

ISBN 978-606-587-233-2

Manualul a fost aprobat prin Ordinul ministrului Educației, Cercetării și Tineretului nr. 4742 din 21.07.2006 în urma evaluării calitative și este realizat în conformitate cu programa analitică aprobată prin Ordin al Ministrului Educației și Cercetării nr. 3252 din 13.02.2006.

Referenți: prof. univ. dr. Dumitru Otovescu
prof. univ. dr. Floare Chipea

Redactor: E. Tomescu

Coperta colecției: Alexandru Novac

Tehnoredactare: Andreea Dobreci

Editura ALL
Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512, București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție:
021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi:
comenzi@all.ro

www.all.ro

ROLUL SOCIOLOGIEI ÎN LICEU

Curiozitatea naturală a omului pentru cunoașterea semenilor, a ceea ce se petrece în jur, a faptelor trăite sau povestite de alții, caracterizează orice vârstă. Viața privată, dar și cea socială, ridică numeroase probleme la care disciplinele socio-umaniste se preocupă să găsească soluții.

Rostul sociologiei este acela de a pune în evidență latura cotidiană a faptului social și implicațiile lui în realitatea prezentă pentru a putea gândi și construi societatea viitoare. Ca tip de reflecție asupra vieții sociale, sociologia încearcă, prin interogația asupra disfuncțiilor și crizelor sociale de la nivelul individului, organizațiilor și puterii să răspundă la problemele cu care se confruntă societatea. Oferă totodată și mijloacele decodificării semnificațiilor, fenomenelor și proceselor sociale, o viziune de ansamblu asupra vieții sociale, repere în cercetarea socială printr-un aparat conceptual propriu și o metodologie specifică.

Perioada pe care o traversează omenirea la acest început de secol și mileniu, ca de altfel și societatea românească, necesită cunoaștere socială, căci menirea sociologiei este de *înțelegere* și *transformare* socială.

Universalitatea problematicii sociologice decurge atât din diversitatea realității sociale cât și din mondializarea și globalizarea problemelor individului și ale societății contemporane.

A avea instrumentele necesare unei cunoașteri științifice pentru a ști să observi, a putea să înțelegi și să explici viața socială și realitatea în care trăiești înseamnă a te elibera de prejudecăți și de capcanele simțului comun, a fi un om liber pentru a acționa și prefigura viitorul.

Iată rostul SOCIOLOGIEI în liceu!

Conceput într-o manieră diferită decât până acum și respectând noua programă școlară, manualul cuprinde două părți: *prima parte* (capitolele 1-10) este dedicată unor teme și probleme ce încearcă să valorifice experiența de viață a elevului, *cea de-a doua parte* (capitolul 11), cuprinde aspecte metodologice necesare cunoașterii sociologice. Elevului i se oferă astfel posibilitatea să se autoinstruiască prin studierea părții a doua și, condus de profesor, să-și formeze deprinderi de cercetare socială prin utilizarea metodelor, tehnicilor, procedeelor și instrumentelor de lucru adecvate temelor cuprinse în partea întâi.

Manualul îi poartă pe elevi prin istoria științei nu cronologic, ci prin teoriile cele mai cunoscute, oferind tot atâtea unghiuri de abordare a problematicii sociale. Din această perspectivă, elevul va înțelege că, în viața socială, orice fenomen și proces social nu se realizează la întâmplare, ci în virtutea unor legi obiective, că finalitățile proceselor sociale pot fi diferite ca urmare a factorilor obiectivi, dar și datorită intervenției factorului conștient – omul.

Evaluările de la sfârșitul fiecărei teme au fost concepute cu grade diferite de dificultate: de la întrebări ce necesită răspuns direct, la eseuri structurate după un plan de idei. Acestea urmăresc să pună elevul în situația de a analiza, explica, argumenta pro și contra, a lucra în echipă, a construi instrumente de lucru și a le aplica, înțelegând astfel *funcția practic-aplicativă* a sociologiei. Rezolvarea aplicațiilor va solicita și cunoștințe economice, psihologice, etice, juridice, istorice, dobândite la alte discipline de învățământ. Utilizarea lor în lecțiile de sociologie va realiza *integrarea* cunoștințelor la nivelul gândirii elevului și înțelegerea caracterului de *totalitate* al vieții sociale, a SOCIOLOGIEI ca *știință de sinteză.*

Textele alese pentru *Lecturi,* din lucrările sociologilor români și străini, sunt invitații la *masa dialogului* cu marii înaintași cu care trebuie să rămânem în *contact* pentru a înțelege prezentul și construi viitorul. Fragmentele redate în manual doresc să trezească spiritul generației tinere la aprecierea culturii românești și a altor popoare, respectul față de valorile morale, estetice, religioase ce caracterizează fiecare univers social.

Indexul alfabetic, din finalul lucrării, are menirea de a prezenta o parte dintre cei mai cunoscuți și renumiți sociologi din lume și principalele lor opere, prin care aceștia au rămas în istorie.

A elabora un manual de SOCIOLOGIE este o întreprindere temerară, întrucât prin problematica deosebit de vastă și complexă în contextul social-politic actual ești pus în situația de a decupa din realitatea socială prezentă acele probleme de interes pentru prezentul și viitorul elevilor de azi. Dificultatea sporește prin modalitățile de abordare teoretică și ancorare în realitatea socială românească, prin opțiunea de valorificare a scrierilor de sociologie românească și străină.

Acest manual îmbină experiența didactică de peste 30 de ani a autoarelor.

Maria Voinea, prof. univ. dr. la **Catedra de Sociologie** a **Universității din București** a contribuit prin cursul de **METODICA PREDĂRII SOCIOLOGIEI**, la formarea celor care, la rândul lor, s-au orientat spre învățământ, dedicându-se carierei didactice. Printre aceștia, la loc de frunte se află doamna conf. univ. dr. **Carmen Bulzan**, profesor de vocație, dăruit catedrei, elevilor, studenților, științelor socio-umane. Experiența doamnei Bulzan și performanțele obținute de elevii domniei sale au făcut posibilă apariția acestui manual.

Metodologia oferită în partea a doua a manualului, textele spre lectură și indexul alfabetic de autori sistematizează un volum mare de informații și o bibliografie vastă, răspunzând astfel cerințelor învățării, de formare printr-un manual concentrat, schematizat și problematizat. Prin economisirea timpului elevului, de căutare, sistematizare și prelucrare a informațiilor din surse diferite, nu excludem studiul individual, în primul rând al celor ce vor participa la olimpiadă, dornici de performanțe, dar și a celor ce vor susține bacalaureatul sau examen de admitere în învățământul superior la disciplina SOCIOLOGIE.

Manualul este și o invitație la îmbogățirea vieții spirituale individuale prin cunoașterea, înțelegerea și ameliorarea vieții sociale.

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

1

1. NEVOIA DE SOCIOLOGIE
2. FUNCȚIILE ȘI RAMURILE SOCIOLOGIEI
3. PERSPECTIVE TEORETICE DE ABORDARE A OBIECTULUI ȘI PROBLEMATICII SOCIOLOGIEI

CE?
este sociologia, care sunt domeniile cunoașterii sociologice și care este importanța sociologiei în ansamblul disciplinelor socio-umaniste.

DE CE?
este important să vă însușiți noțiunile de sociologie și cum să le puteți folosi în contextul vieții sociale.

CUM?
să vă dezvoltați simțul observației și să vă manifestați o atitudine critică în sens constructiv în relațiile sociale.

1. NEVOIA DE SOCIOLOGIE

Nevoia de a cunoaște este în strânsă legătură cu nevoia de a acționa. Trebuințele umane de hrană, apărare etc. au determinat nevoia de a cunoaște lumea fizică prin influența factorilor exteriori asupra individului. Mai târziu, gândirea omului a fost aptă de a elabora noțiuni, judecăți, raționamente referitoare la viața sufletească personală și interpersonală izvorâte tot dintr-o necesitate: aceea de **a comunica**.

Sociabilitatea reprezintă o nevoie tot atât de intensă ca nevoile elementare, deoarece conceperea omului izolat nu poate fi decât ficțiune.

Probleme cum sunt: familia și relațiile de rudenie, școala și educația, viața în grupurile sociale și comunitatea locală etc. constituie fapte de trăire socială în care fiecare individ este angrenat în decursul existenței sale.

În activitățile desfășurate de specialiștii din diferitele domenii ale vieții sociale apar probleme care necesită soluții. Ele nu pot fi date decât în măsura în care aceste probleme sunt cunoscute. Transpunerea soluțiilor în decizii se face atunci când se anticipează și consecințele pe care aceste soluții le au asupra oamenilor. *De exemplu*, în procesul de privatizare sunt antrenați oameni, bunuri materiale, resurse financiare. Acest proces nu este pur economic, ci are efecte și în plan social. Implicarea omului în acest proces antrenează deopotrivă concepții, mentalități, opinii, stări de spirit, generează anumite comportamente de economisire, investiționale, antreprenoriale, creează un climat social determinat de raporturile noi interumane.

Deci, un proces economic este și un proces social prin consecințele pe care le generează, dar și prin premisele pe care le oferă. De aceea, la deciziile economice, și nu numai, sociologul își poate și trebuie să-și aducă contribuția prin datele pe care le furnizează. Acestea se obțin într-un proces de cunoaștere științifică interdisciplinară, cu **metode specifice** (observația, monografia, ancheta socială, analiza documentară, studiul de caz etc.) și un **aparat conceptual propriu** (viață socială, societate, fapte, fenomene, procese și relații sociale, socializare, control social, selecție socială, status, rol, adaptare, participare).

Nevoia de sociologie pentru nivelele decizionale reprezintă o trebuință a „organismului" social. Aceasta reprezintă o permanență, dar se face simțită cu acuitate în anumite momente ale istoriei, de obicei în perioadele de criză, atunci când convulsiile sociale reclamă soluții pentru depășirea lor. Așa se

explică de ce însăși sociologia ca știință a apărut tot într-o perioadă de frământări istorice și sociale.

În contextul socio-politic al Europei din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și pe fondul derulării unor procese economico-sociale de amploare, au fost necesare studii prin care să se descrie și să se explice realitățile sociale și să se prefigureze evoluții ale fenomenelor sociale. Probleme precum: industrializarea, modernizarea, urbanizarea necesitau preocupări pentru organizarea vieții sociale și rezolvarea problemelor sociale generate de aceste procese având costuri sociale cât mai mici.

Fondatorii sociologiei ca știință (Auguste Comte, Karl Marx, Herbert Spencer, Émile Durkheim, Max Weber, Georg Simmel, George Herbert Mead) au avut și vocația de reformatori, năzuind la o viață socială bazată pe valorile umaniste.

Perioada de tranziție pe care o parcurge societatea românească are nevoie de sociologie și pentru următoarele motive:

– Realitatea socială prezentă trebuie mai întâi **cunoscută** și apoi **transformată.** Schimbarea cu orice preț nu trebuie să reprezinte un scop în sine. Ea decurge, rezultă din mersul firesc al evenimentelor.

– Procesele sociale complexe, ce se derulează în prezent, au o dinamică proprie ce solicită specialiști pentru **cunoașterea** și **înțelegerea** lor.

Poate n-ar fi lipsit de interes să căutăm să înțelegem nevoia de sociologie prin reflecția asupra a ceea ce a însemnat lipsa ei în perioada anterioară tranziției, vremea în care, fiind considerată o „știință reacționară”, o „știință burgheză”, a fost interzisă.

În concluzie nevoia de sociologie apare la două nivele:

– al *individului instruit și educat* ce trăiește în societate și care are nevoie să înțeleagă mecanismele de organizare socială pentru a acționa conștient și responsabil și să-și formeze deprinderi de conviețuire socială și comportare civilizată;

– al *societății* (nivelul decizional) unde cel ce guvernează, formulează legi, imperative, sentințe morale, trebuie să stăpânească și cunoștințe referitoare la realitățile sociale pe care dorește să le influențeze prin acțiunea sa.

2. FUNCȚIILE ȘI RAMURILE SOCIOLOGIEI

O dimensiune a obiectului de studiu al sociologiei o reprezintă raportul *individ-societate*. Cât din individ este determinat biogenetic și care este aportul factorilor sociali? Cât din societate este influența individului prin acțiunea sa colectivă?

Postulatul că mediul natural și social influențează acțiunea, viața și personalitatea individului se menține la fel ca și cel care recunoaște acțiunii individuale și colective rolul în viața socială, aceasta din urmă fiind o rezultantă a acestora.

Trebuie să recunoaștem că însuși mediul social în care trăim nu este omogen, că existența lui și menținerea în stare de funcționare necesită organizare, structuri ierarhice, relații de putere. În aceste relații intervin interese, opțiuni valorice, grade diferite de libertate de mișcare a indivizilor în spațiul social.

În sociologie, termenul de *individ* are semnificația de persoană singulară, reprezentând un unicat în spațiul social. Dacă din punct de vedere statistic individul apare ca **unul** (parte) din colectivitate (întreg), din punct de vedere sociologic el reprezintă **o individualitate**, deoarece prin înfățișare, mod de gândire, exprimare și acțiune se deosebește de ceilalți. Din răspunsul dat întrebărilor referitoare la raportul individ-societate poate fi realizată o tipologie a indivizilor umani, corespunzătoare celor trei tipuri de societăți:

1. individul **conservator** care se conduce după preceptele tradiției; acest tip caracterizează societățile tradiționale, marcate de schimbări lente;
2. individul **autonom** care, trăind într-o societate caracterizată prin schimbări rapide, se conduce după propria conștiință; această caracteristică aparține civilizației moderne;
3. individul **heteronom** care se conduce după așteptările celorlalți de la el, acțiunea sa fiind rezultanta variabilei situaționale a acțiunii altor indivizi.

O altă dimensiune a sociologiei este raportul *teoretic-empiric*. La baza ideilor, a concepțiilor și a teoriilor stau datele empirice dobândite în cercetările empirice. La rândul lor, aceste studii necesită o bază teoretică de la care se pornește și care urmează să fie verificată, acceptată sau respinsă.

Abordarea problematicii sociologiei presupune opțiune: trecerea de la macro- la microsocial, de la societate ca întreg la comportamente individuale.

În abordarea problematicii sociologiei, pentru a asigura caracterul ei științific, sunt necesare respectarea unor repere care relevă totodată și **funcțiile sociologiei**:

1. *Descrierea explicativă și înțelegerea realității sociale*. Dacă sociologia s-ar limita la descrierea faptelor, a fenomenelor și a proceselor sociale ar fi sociografie. Ea urmărește să descopere legăturile esențiale care formează regularitățile vieții sociale, cauzele și tendințele de dezvoltare ale acestora. Dacă descrierea pune în evidență caracterul *static* al analizei, prin explicație este relevat caracterul *dinamic* al obiectului de studiu al sociologiei.

Pornind de la acestea, este necesară trecerea la înțelegerea vieții sociale, adică la comprehensiunea mersului istoriei ca succesiune de evenimente, fapte și procese sociale, dar și a comportamentului indivizilor.

2. *Abordarea critică, obiectivă* a vieții sociale. Neutralitatea axiologică este necesară vieții sociale, deoarece există pericolul de a induce distorsiuni ca urmare a propriei subiectivități. Prin cercetarea sociologică se semnalează dificultățile și contradicțiile vieții sociale, aspectele critice, disfuncționalitățile în evoluția proceselor sociale. Această neutralitate întărește caracterul științific al sociologiei. Deși studiază realități concret definite, caracterul universal este dat de acceptarea și folosirea unui aparat conceptual propriu, recunoașterea acelorași principii, metode și tehnici de cercetare socială.

3. *Caracterul practic-aplicativ* a fost pus în evidență încă de la constituirea sociologiei ca știință – nevoia de a rezolva probleme practice. Ea este chemată să cunoască și să intervină prin fundamentarea științifică pe care o oferă deciziilor luate în toate sferele vieții sociale: politică, economică, culturală, socială. Diagnoza socială reprezintă baza predicțiilor, evenimentelor. Prognoza se elaborează pentru a armoniza interesele individuale cu cele colective, pe termen mediu și lung și a preîntâmpina evoluții indezirabile ale vieții sociale.

Complexitatea obiectului și problematica sociologiei au determinat constituirea unor domenii specializate (ramuri) care studiază anumite compartimente ale vieții sociale. Acestea constituie totodată domenii de aplicare a rezultatelor cercetărilor concrete de teren.

Aceste domenii specializate ale sociologiei pot fi grupate, în funcție de problematica studiată, astfel:

a) Ramuri care studiază **grupuri și colectivități umane**, ca de exemplu, sociologia grupurilor mici, sociologia urbană, sociologia rurală.

b) Ramuri care cercetează **fenomene și procese sociale**: sociologia opiniei publice, sociologia religiei, sociologia educației, sociologia politică, sociologia comunicațiilor.

c) Ramuri care studiază **instituții sociale** cum sunt: sociologia familiei, sociologia școlii.

Între sociologie și ramurile sale există o strânsă legătură, ca de la întreg la parte. Sociologia oferă ramurilor sale aparatul conceptual și metodele de cercetare științifică, la rândul ei, ea se îmbogățește cu rezultatele cercetărilor de teren oferite de ramurile sociologiei. „Autonomia” domeniilor teoretice și aplicative nu împiedică manifestarea spiritului interdisciplinar. Au apărut astfel ramuri ale sociologiei la granița a două sau mai multe științe: psihosociologia, sociolingvistica, sociogeografia și altele.

Auguste Comte, marele filosof pozitivist, cel care a dat numele sociologiei (1838), are și meritul de a o fi așezat într-o clasificare a științelor. După el, științele au apărut și s-au dezvoltat într-o ordine specială de complexitate crescândă. O știință complexă este aceea care are nevoie de toate celelalte dinaintea ei pentru a le sintetiza într-o grupare nouă și deosebită. Astfel, el stabilește următoarea ierarhie:

1. Matematica
2. Astronomia
3. Fizica
4. Chimia
5. Biologia
6. Sociologia

Mai târziu, Comte a completat acest șir punând la început Logica și la sfârșit Morala.

Herbert Spencer clasifică științele astfel:

1) Științe abstracte (matematica, logica);

2) Științe abstracte-concrete (mecanica, fizica, chimia);

3) Științe concrete (astronomia, biologia, psihologia și sociologia).

Sociologia stabilește relații cu multe științe folosindu-se, în cercetările sale, de datele pe care acestea i le furnizează. Distingem relațiile sociologiei cu *morala* (faptele morale sunt și fapte sociale), cu *psihologia* (societatea e alcătuită din indivizi cu personalitate), cu *biologia* (atunci când studiază corpul biologic social), cu *statistica și probabilitățile* (în eșantionare și prelucrare a datelor), cu *cibernetica* (în înțelegerea vieții sociale ca sistem care se caracterizează prin automișcare) cu *istoria, dreptul, antropologia, economia.*

3. PERSPECTIVE TEORETICE DE ABORDARE A OBIECTULUI ȘI PROBLEMATICII SOCIOLOGICE

Spre deosebire de științele naturii al căror obiect de studiu poate fi cercetat, decupat din realitate, supus cercetării la microscop, în laborator, ordonat, clasat, în științele sociale, omul, societatea, faptele, fenomenele și procesele sociale prezintă o specificitate care îngreunează cunoașterea. Căile de producere a cunoașterii sunt diferite în științele sociale comparativ cu cele din științele naturii. Din această distincție putem accepta ideea și poziția celor care susțin autonomia metodologică a disciplinelor sociale și istorice.

Orice știință socială predată (disciplină) poate să prezinte obiectul și problematica sa din mai multe puncte de vedere. Acest aspect este determinat de *teorie* și *metodologie*, adică de *teoria metodologică* și de *teoria cunoașterii acestei teorii*. În istoria științei au existat mai multe orientări teoretice, dar nu toate au generat o metodologie distinctă. Unele teorii au aderat la aceleași practici metodologice.

După unii autori (A. Comte, M. Weber), orientările teoretice în sociologie ar fi: **pozitivismul** și **sociologia interpretativă**. Orientării pozitiviste i s-ar asocia practica metodologică „obiectivă", conform căreia faptele, fenomenele sociale sau cele incluse în sfera subiectivității umane sunt considerate ca „obiecte" ce pot fi analizate în mod similar ca cele din științele naturii. Conceptele-cheie în această orientare ar fi: *explicația* și *predicția*.

Principiile de abordare sociologică în cadrul pozitivismului au dezvoltat mai multe orientări: **operaționalismul, empirismul, structuralismul, analiza sistemică**, iar în cazul orientării interpretative, **interacționalismul simbolic, fenomenologia, etnometodologia**, care pun accentul pe semnificația subiectivă a comportamentului uman. Conceptele-cheie sunt cele de *înțelegere* și *interpretare*.

Există o mare diversitate de concepții cu privire la obiectul de studiu al societății. Unii sociologi, sesizând asemănări între funcționarea societății și cea a organismului uman, au ajuns la identificarea celor două noțiuni.

Teoria organicismului (reprezentată prin H. Spencer) constată asemănările dintre societate și organismul uman, referitoare la *individ* (celula socială), la *creșterea, dezvoltarea societății* (prin adăugire de celule, unire de grupuri sociale), la *structura* și la *modul de funcționare* și *continuitate*.

Teoria psihologică a societății afirmă că interesele, scopurile, relațiile dintre indivizi constituie elementele esențiale pe baza cărora se construiește societatea. Concepția psihologică încearcă să explice societatea fie ca un produs al psihologiei individuale (J.G. Tarde, teoria imitației), fie ca un tot psihic care nu se reduce la individ (W. Wundt – după care societatea, este mai mult decât o sumă de spirite individuale).

Teoria pozitivistă (A. Comte) susține că fazele de evoluție ale societății omenești urmează aceleași etape de evoluție ale inteligenței. *Legea celor trei stări* clarifică cele trei stadii sau faze succesive prin care a trecut inteligența omenească. Cea dintâi fază are un caracter *religios* și corespunde celei în care spiritul și societatea sunt dominate de *magie* și *credință*. A doua fază (corespunzătoare secolelor al XIII-lea – al XVIII-lea), *faza metafizică*, este caracterizată printr-o atitudine critică dezorganizatoare. A treia fază, *pozitivistă*, este aceea în care predomină autoritatea spirituală, rațiunea.

Teoria funcționalismului structural (Talcot Parsons). Prin introducerea noțiunii de *funcție*, T. Parsons face trecerea de la analiza statică, structurală, la cea dinamică, funcțională a societății. Termenul de *funcție* permite analiza relațiilor dintre sistemul social și mediu. *Structura* desemnează ordinea funcțională din realitatea socială, iar *procesul* se referă la „schimbarea stărilor". Pentru T. Parsons, „schimbarea" nu ține de normalitate, ci de „devianță", deoarece modifică integritatea sistemului social. Sistemul total al acțiunii conceput de T. Parsons este format din mai multe subsisteme: social, cultural și cel referitor la personalitate.

Teoria sistemelor generale. Conceptul de *sistem* a fost preluat din biologie prin L.von Bertalanffy, iar teoria sa a fost dezvoltată în cibernetică, informatică și comunicații, apoi extinsă în sfera socială. Primul sociolog care a formulat explicit conceptul de *sistem social* a fost V. Pareto.

Fiecare mod de abordare a generat un anumit tip de orientare metodologică, după cum urmează:

Pozitivismul a instituit **practica metodologică „obiectivă"** conform căreia:

1. metodele, tehnicile, procedeele utilizate în științele naturii pot fi adaptate și folosite în sociologie;
2. faptele, fenomenele, procesele sociale au o existență obiectivă, independentă de teoria care le descrie;
3. cunoașterea sociologică se apropie de „inginerie socială" pentru că oferă instrumente de cunoaștere a problemelor sociale, fiind neutră din punct de vedere valoric.

Practica metodologică interpretativă, inițiată de M. Weber, a fost dezvoltată în *interacționismul simbolic* (G.H. Mead), *fenomenologia socială* sau *etnometodologia* (L. Wittgenstein, Ed. Husserl). În practica interpretativă, conceptele centrale sunt de *acțiune socială* și *înțelegere interpretativă*.

Construcția teoretică prezintă următoarele etape:

1. înțelegerea subiectivă bazată pe observarea directă a situațiilor sociale;
2. elaborarea explicațiilor cauzale prin care pot fi realizate predicții pornind de la generalizări.

Înțelegerea și interpretarea semnificațiilor subiective ale acțiunii umane conferă sociologiei specificitate datorată:

– unicității faptelor sociale din punctul de vedere al actorului social;

– discontinuității între *ceea ce este* și *ceea ce ar trebui să fie*;

– înțelegerea de tip empatic a fenomenelor mentale, diferite de înțelegerea fenomenelor din natură.

Cele două practici metodologice, obiectivă și interpretativă, s-au dezvoltat divergent. Acestea reprezintă două opțiuni între care sociologul este nevoit să aleagă, atunci când elaborează un proiect de cercetare.

Vocabular

Antropologie (gr. *anthropos* „om“ + gr. *logos* „cuvânt“, „discurs despre om“)
– studiu sistematic despre om din perspectivă fiziologică (ce face natura din om) și practică (ce face omul din sine însuși) – Kant;
– știință a omului ca individ, grup și specie care vizează atât structura cât și comportamentul acestor entități.

Antropologie culturală – disciplină științifică de sine stătătoare care studiază comportamentul uman bazat pe norme (cultură), în context spațio-temporal concret.

Sociologie (lat. *socius* „soț“, „asociat“, „ortac“, „tovarăș“ + gr. *logos* „cuvânt“, „idee“, „teorie“, „știință“) – știința despre societate. A. Comte (1838) a folosit pentru prima dată termenul de „sociologie“ în *Curs de psihologie pozitivă*.
– știința unităților sociale, de la cele mai simple (cercuri de prieteni, familie, echipe de muncă), până la cele mai complexe (popoare, națiuni, țări, organizații internaționale);
– știință a națiunii având ca funcție cunoașterea realității sociale (Dimitrie Gusti);
– știința societăților omenești ce se ocupă cu studiul vieții sociale, al formelor de comunitate umană, de conviețuire socială (Traian Herseni);
– știință care se ocupă cu studiul vieții sociale în general și cu studiul comparativ al societăților (Mihail Ralea);
– studiul integrativ structural și dinamic al societății, abordată în unitatea și diversitatea componentelor sale unitare (Petre Andrei).

Lectură

Dimitrie Gusti (1880-1955)

D. Gusti a fost promotor al studiului problemelor sau „chestiunilor” sociale: „chestiunea Dunării”, „chestiunea rurală”, problema păcii și a războiului, sărăcia etc. A conceput ideea „muzeului sociologic”, pe temeiul căreia a fost realizat Muzeul Satului (1936).
Sub conducerea sa a fost editată, între 1938 și 1943, „Enciclopedia României” (4 volume).

Sociologia are de îmbinat cunoștințele parțiale căpătate din diferite alte materii de învățământ și care altfel ar rămâne dezbinate în mintea elevilor. Totuși, fenomenele economice, juridice, psihologice, istorice, etnografice, antropogeografice sunt în întregime sau în parte fenomene sociale, ele sunt manifestări ale societății. De aceea, după munca de analiză, trebuie să urmeze încercarea de sinteză. Sociologia are de îndeplinit funcția aceasta însemnată de concentrare și coordonare a cunoștințelor, pentru a pune în lumină adevărată caracterul de totalitate al vieții sociale, pentru a da înțelesul deplin termenilor legați de societate și de a forma în chip unitar mintea elevilor.

D. Gusti., T. Herseni, *Elemente de sociologie*

Constantin Rădulescu-Motru (1868-1957)

…fiecare dintre noi este obișnuit să judece pe alții după sine însuși. Fiecare dintre noi crede că activitatea omenească are un scop, care se recunoaște și se apreciază în urmă din fapte; mentalitatea noastră de profesioniști burghezi nu poate concepe o activitate practică fără scop…

Sociologia însă tocmai de aceea este făcută, ca să ne ridice peste mentalitatea noastră prea strâmtă, sau mai bine peste prejudecățile noastre. Ea ne arată că ceea ce noi credem a fi cu neputință se întâmplă totuși, și nu numai că se întâmplă, dar se și explică în modul cel mai rațional.

C.R.-Motru, *Psihologia poporului român*, Ed. Paideia, București, pg. 99.

C. Wright Mills (1916-1962)

C. Wright Mills, sociolog american, profesor la Universitatea Columbia, a criticat în numeroase lucrări societatea americană contemporană, elitele conducătoare, conformismul claselor de mijloc. Prin conceptul de *imaginație sociologică*, Mills a făcut referiri la capacitatea individuală de a înțelege istoria socială, biografia personală și relațiile dintre ele în cadrul unei societăți date.

În prezent sociologul are de îndeplinit o sarcină urgentă, care este în același timp politică și intelectuală – căci, în realitate, ele coincid – aceea de a clarifica elementele ce formează neliniștea și indiferența contemporană.

Acest lucru îi este cerut sociologului de către toți reprezentanții culturii, fizicieni și artiști, de întreaga comunitate intelectuală. Tocmai datorită acestei sarcini și acestei așteptări, științele sociale încep să devină numitorul comun al erei noastre culturale, iar imaginația sociologică, cel mai necesar produs al activității noastre intelectuale.

C. Wright Mills, *Imaginația sociologică*, Ed. Politică, București, 1975, pg. 37

EVALUARE

1. După ce citiți cu atenție textele de la *Lecturi* răspundeți următoarelor cerințe:

a. Identificați funcțiile sociologiei.

b. Care este locul sociologiei în ansamblul științelor socio-umaniste?

c. Care considerați că este importanța studierii sociologiei în liceu?

d. În ce constă menirea sociologului în societatea contemporană?

2. Aduceți argumente în susținerea ideii conform căreia funcția critică este cea mai importantă dintre funcțiile sociologiei.

3. Explicați raportul dintre sociologie și ramurile ei.

4. Ordonați descrescător, pe caiet, următoarele cerințe psihice pentru exercitarea profesiei de SOCIOLOG. Notați rangul (1,2,3, …) în stânga fiecărei cerințe.

– aptitudini de comunicare, sociabilitate;

– prezență agreabilă;

– dicție bună și ușurință în exprimarea ideilor;
– capacitate de adaptare;
– memorie vizuală și auditivă;
– capacitate de analiză, sinteză și abstractizare.

5. Scrieți un eseu cu tema: *Statutul sociologiei în societatea contemporană* după următorul plan de idei:
– universalitatea problematicii sociologice;
– mondializarea problemelor de studiu ale sociologiei;
– unitatea metodologică în studiul științelor sociale.

Să recapitulăm!

- Cunoașterea de tip sociologic răspunde unei nevoi individuale și sociale. Ea se realizează cu metode specifice și aparat conceptual propriu.
- Problematica sociologică este studiată de diferite ramuri ale sociologiei.
- Abordarea problematicii sociologiei se face prin respectarea unor repere care relevă funcțiile sociologiei.
- Obiectul și problematica sociologiei au generat abordări diferite sub aspectul teoriei și metodologiei.

Lecturi suplimentare

1. Durkheim, E. – *Regulile metodei sociologice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1974;
2. Giddens Anthony – *Sociologie*, Editura ALL, București, 2010;
3. Herseni, T. – *Sociologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982;
4. Szczepanski, J. – *Sociologie. Noțiuni elementare de sociologie*, Editura Științifică, București, 1972.

FORUM

- Motorul societății este egoismul
- Imaginația sociologică – un mod de a privi lumea altfel
- Rolul sociologului în societatea contemporană

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Ocupația de sociolog

În clasificarea ocupațiilor din România (COR) sunt cuprinse monografii ale diferitelor ocupații existente în România. Ministrul Muncii împreună cu Ministerul Educației și Cercetării au realizat micro-monografii profesionale în care sunt prezentate: cerințele ocupației, condițiile de lucru, perspectivele de angajare etc.

Pentru mai multe detalii consultați:

http://www.rubinian.com/cor_1_grupa_majora.php

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

2 FACTORII ŞI CONDIŢIILE VIEŢII SOCIALE

1. MEDIUL NATURAL ŞI SPAŢIUL SOCIAL
2. POPULAŢIA
3. CULTURA ŞI CONŞTIINŢA COLECTIVĂ

CE?
sunt spațiile sociale și ariile geografice; ce reprezintă fenomenul migrației și despre specificul, funcțiile și tipurile de cultură.

DE CE?
este necesar să identificați factorii naturali în explicarea legăturii acestora cu evoluția individuală și socială.

CUM?
să analizați comportamentele prin raportarea la valori dezirabile social și să promovați spiritul de toleranță.

1. MEDIUL NATURAL ŞI SPAŢIUL SOCIAL

a) Mediul natural și viața socială

Încă din antichitate, gânditori și oameni preocupați de cunoașterea și explicarea faptelor și a fenomenelor sociale au observat dependența vieții și a activității omului de variațiile de climă, sol, succesiunea anotimpurilor.

Hipocrate a încercat să explice deosebirile dintre europeni și asiatici prin diferențele solului, ale climei și ale gradului de umiditate din Europa și Asia. El a observat nu numai tipul de constituție fizică, ci și însușirile spirituale, care deosebesc oamenii ce aparțin diferitelor regiuni.

Aceste preocupări, care s-au extins până în zilele noastre, se regăsesc sistematizate într-o știință de graniță numită *sociogeografie* sau *geografie socială*. Tot legate de sol ca spațiu geografic, sunt și problemele care vizează efectele în planul relațiilor politice și de vecinătate, a țărilor. Acestea au un rol foarte mare în viața mondială și aparțin domeniului cunoașterii numit *geopolitică*.

Problema *frontierei* a avut semnificații și conotații diferite în perioada cuceririi teritoriilor și formarea sistemului colonial, destrămarea lui, cât și în perioada ultimului deceniu al acestui secol. Asistăm la destrămări (U.R.S.S., Cehoslovacia, Iugoslavia) și unificări (Germania de Vest și Est) de state ce repun în discuție problema granițelor. Frontiera nu e numai o problemă de geografie, de delimitare spațială, ci ea generează efecte economice, sociale, politice și culturale. Plasarea într-un spațiu geografic creează raporturi de *vecinătate* care se pot transforma în relații de colaborare sau conflictuale, generatoare de fenomene culturale (ca *de exemplu* cel de *aculturație*), cu efecte deosebite.

Terenul, frontiera, solul, prin calitatea și configurația geografică a țării, pot furniza explicații despre istoria poporului, gradul de civilizație, unitatea și diversitatea culturală etc.

Teritoriul, prin formele sale de relief (munte, deal, șes), oferă și determină chiar felul de viață și organizare internă a comunității. Astfel, fenomene precum nomadismul (caracteristic în zonele de stepă) sau transhumanța (la unele popoare de păstori), determină modificări ale vieții după anotimpuri,

anumite atitudini și sentimente față de proprietate, interferențe culturale. Cunoașterea acestei dependențe a comportamentului de viață cotidiană, care generează un tip specific de viață colectivă, de mediul natural, poate să furnizeze explicații pentru numeroase evenimente produse în istorie. *Exemplu*: transformarea caravanelor în armate nomade, migrația popoarelor ș.a.

Solul poate influența viața socială prin calitatea sa care generează anumite activități economice. S-au făcut analogii între sol, preocupările de procurare a hranei prin vânătoare, pescuit, creșterea animalelor și cultivarea plantelor și efectele alimentației în dezvoltarea unor popoare.

Apele care se regăsesc pe teritoriul unei țări constituie legături cu exteriorul, căi de comunicare între popoare. Fluviul Dunărea, de exemplu, constituie un astfel de element de unire a țărilor Europei, contribuind la circulația valorilor materiale și spirituale. Există, în tradiția și cultura popoarelor dunărene, cântece, dansuri și ritualuri legate de Dunăre. Construcțiile pe Dunăre (podurile) sunt elemente ce leagă nu numai maluri, ci și popoare, culturi.

Marea are un rol special în constituirea și dezvoltarea societății. Ea contribuie la formarea unei filosofii a vieții, dar și a unei atitudini în fața morții. Infinitul mării creează alte orizonturi chiar și politice mai largi, ambițiile teritoriale scad. Marea dezvoltă sentimentul frumosului, lirismul, muzica, dansul.

Clima afectează viața prin temperatură, care poate genera afectarea stării de sănătate. În același timp, climatul modifică talia, structura anatomică, în general. Locuitorii zonelor nordice (eschimoșii, laponii) sunt scunzi. O variație sezonieră poate fi identificată și în societatea românească, mai ușor sesizabilă în comunitățile sătești; în anotimpurile mai călduroase: primăvara, vara și chiar toamna, viața este animată de activitățile ce se desfășoară în strânsă legătură cu natura (munca pământului), iarna, satul e în amorțire.

În concluzie, mediul natural exercită o mare influență asupra vieții sociale, ocupațiilor și manifestărilor oamenilor, asupra organizării sociale. Viața socială e influențată și de alți factori dintre care cei de natură spirituală (conștiința, tradiția și solidaritatea, autoritatea) sunt deosebit de importanți.

Omul are față de natură un dublu rol: pasiv și activ. El este influențat de fenomenele fizice, încearcă să se adapteze lor, dar ia și atitudine, acționează pentru a le transforma.

În procesul de transformare a naturii omul se transformă pe sine, devenind o ființă care produce valori materiale și spirituale.

b) Spațiul geografic și spațiul social

Numărul mare al populației de pe glob, cucerirea unor noi spații pentru construcții de locuințe și desfășurarea unor activități, a restrâns tot mai mult mediul natural. Acest spațiu fizic devine tot mai căutat pentru *curățenia aerului, a solului*, pentru *liniștea* pe care marile aglomerări urbane nu o mai pot oferi.

Plasarea într-un spațiu geografic pentru a pune temelia unei locuințe însemna, în societățile tradiționale, *întemeierea* unei familii, adică *dobândirea unei poziții sociale*. Ritualurile *întemeierii* exprimă simbolic relațiile dintre ordinea socială și cea cosmică.

Delimitarea spațiului social ține de o ordine socială caracterizată prin: tradiții, obiceiuri, norme, reguli de viață și valori.

De exemplu, între o familie care și-a schimbat domiciliul din mediul rural în mediul urban și o familie vecină din respectiva localitate există „distanțe sociale” mari chiar dacă din punct de vedere geografic ele sunt mici.

În mod similar, poziția omului în societate este determinată de un sistem de coordonate sociale precum: profesia, ocupația, mediul de rezidență, nivelul de instrucție, valorile și atitudinile sale.

Spațiul social exprimă totalitatea grupurilor sociale, a pozițiilor lor precum și a raporturilor dintre ele.

Distanța socială poate:

– crește, ducând la *izolare*;

– descrește, favorizând fenomenul de *integrare*.

Fenomene ca cele de socializare, educație, învățare socială, aculturație, favorizează dinamica spațiului social, schimbarea poziției acestuia în sus, în jos sau la același nivel.

În prezent s-a ajuns la o delimitare a spațiilor sociale în cadrul a cinci arii geografice:

1. aria indo-europeană;
2. aria chino-siberiană;
3. aria africană;
4. aria Oceaniei;
5. aria nord-americană.

Cercetările de etnologie, prin care se încearcă descoperirea identităților unor popoare, pun în evidență următoarele spații constituite prin procesul de transmitere a moștenirii culturale:

I. prin intermediul antichității grecești și romane:
   1. spațiul romanic;
   2. spațiul grec și bizantin.

II. prin intermediul popoarelor „barbare“:
   1. spațiul celtic;

2. spațiul germanic, englez;
3. spațiul scandinav;
4. spațiul slav;
5. spațiul baltic.

În concluzie, prin studierea elementelor antropologice, a variațiilor culturale și particularităților lingvistice poate fi cunoscută viața unor populații care formează cel mai vechi substrat al popoarelor europene actuale.

Vocabular

Aculturație – procesul de interacțiune a două culturi aflate într-un contact reciproc.

Etnologie (gr. *ethnos* „popor" + gr. *logos* „cuvânt") – știință care studiază originea, răspândirea în spațiu și transmiterea în timp a credințelor și obiceiurilor din culturile populare.

Geografie socială – disciplină constituită la interferența dintre geografie și sociologie, având ca obiect de studiu interacțiunea dintre societate și mediul geografic.

Vecinătate – relație socială între două sau mai multe persoane, familii (gospodării), state.

Lectură

...Activitatea unui sat, de pildă, este în strânsă legătură cu anotimpurile, cu variațiile climaterice și cu precipitațiile atmosferice. Ea se găsește în aceeași strânsă legătură cu rețeaua hidrografică a regiunii, cu formele de relief, cu bogăția vegetală și animală a regiunii. Dar în același timp, activitatea socială poate înrâuri climatul prin împăduriri și despăduriri, poate capta apele prin sisteme de irigații și canalizări, pentru a le întrebuința ca îngrășăminte sau ca energie motrică în numeroase forme de industrii, poate îmbunătăți solul prin îngrășăminte sau printr-o tehnică superioară de muncă, poate extirpa anumite plante și animale și poate cultiva pe altele, favorabile vieții omenești.

Dimitrie Gusti, *Problema sociologiei,* Imprimeria Națională, București, 1940, pp.33-34

Realitatea socială constituită și organizată este localizată în spațiu, nu e suspendată în timp, deci are continuitate cu trecutul, sau, cu alte cuvinte, această realitate are ființă într-un cadru general. Astfel, realitatea socială, în alcătuirea și funcționarea sa, este dependentă de mediul fizico-cosmic, de trecutul istoric, de viața biologică chiar. Acest cadru, în care se dezvoltă realitatea socială, va determina și el anumite valori: istorice, biologice, religioase etc.

Petre Andrei, *Opere sociologice*, vol. I, Ed. Academiei R.S.R., pg. 247

...toate fenomenele sociale reale au fost și sunt localizate undeva în spațiu și s-au petrecut și continuă să se petreacă într-un anumit timp, deci ele sunt toate, fără nici o excepție fenomene geografice și fenomene istorice. *N-a existat probabil nici un sociolog care să nu-și fi dat seama de acest lucru, dar foarte numeroase doctrine sociologice consideră că, din punctul de vedere teoretic în care se situează, aceste două aspecte sunt lipsite de importanță și le lasă exclusiv în grija antropogeografilor, a etnologilor și a istoricilor. Așa se explică, fără îndoială, o mulțime de exagerări și chiar speculații care circulă în domeniul sociologiei, datorită mai ales a pozițiilor idealiste, spiritualiste, logiste, psihologiste etc.*

Traian Herseni, *Sociologie*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pg. 541

EVALUARE

1. Care credeți că sunt caracteristicile (fizice, psihice și sociale) ale populației din zona în care trăiți? Considerați că ele pot fi explicate prin factori naturali? Dacă da, arătați posibilele corelații.

2. Încercați să explicați un eveniment istoric produs pe locurile în care trăiți și căutați elemente de mediu natural care au favorizat/frânat producerea (extinderea) lui.

3. Care credeți că sunt procesele sociale care favorizează micșorarea distanței sociale dintre sat și oraș? (Enumerați cel puțin două.)

4. Scrieți un eseu cu tema: *Vecinătatea și fenomenul de aculturație*.

5. Pe baza textelor de mai sus și a cunoștințelor voastre, răspundeți la următoarele întrebări:

a) Care sunt, în viziunea autorilor, elementele constitutive (cadrele) ale vieții sociale în care se formează valorile?
b) Cum influențează mediul natural viața socială a unei colectivități?
c) Ce activități desfășurate în mediul înconjurător pot favoriza evoluția vieții omenești?

2. POPULAȚIA

a) Condiționarea socială a fenomenelor demografice

Studiul populației constituie obiectul științei *demografia,* dar populația este și o problemă a sociologiei, deoarece aceasta este un *factor* și în același timp o *condiție* a existenței vieții sociale. Fenomene precum: natalitatea, mortalitatea, nupțialitatea, divorțialitatea și migrația se produc și ca urmare a influenței unor factori sociali și, în același timp, acestea influențează în mod direct evoluția societății în ansamblul ei.

O problemă de reflecție socială și de analiză o constituie creșterea numărului populației pe diverse arii teritoriale. *Care sunt mecanismele care guvernează creșterea populației? În ce zone ale globului se realizează spor ridicat de natalitate și cum se explică aceasta?*

Pastorul englez Thomas Robert Malthus, care a generat și un curent de gândire numit malthusianism, exprima ideea limitării creșterii populației printr-o serie de factori sociali (războaiele) și naturali (seceta) pentru a restabili echilibrul între populație, care crește în proporție geometrică, și cantitatea de mijloace de subzistență, care crește în proporție aritmetică. Teoria sa intră în contradicție cu cea creștină, opusă oricărei intervenții în actul de procreare.

În epoca contemporană o atenție sporită în cercetarea demografică și sociologică este acordată fenomenului migrației.

Migrația este un fenomen ce constă în deplasarea unei mulțimi de persoane dintr-o arie teritorială în alta.

1. Din punct de vedere al *duratei*, migrația poate fi:

a) temporară (pentru o perioadă determinată de timp);

b) definitivă (fără întoarcere în locul de origine).

2. Din punct de vedere al *teritoriului*, aceasta poate fi:

a) internă*;

b) externă (internațională).

În cadrul acestui fenomen se poate vorbi de imigrație (ansamblul intrărilor într-o populație) și emigrație (ansamblul ieșirilor). Orice fapt migratoriu este provocat de o persoană care este emigrant (pentru țara de origine) și imigrant (pentru țara de destinație).

Migrația internațională se manifestă sub mai multe forme:

1) migrația forței de muncă;
2) migrația membrilor celor emigrați anterior;
3) migrația forțată datorită calamităților naturale, războaielor, persecuțiilor politice, religioase.

Ea poate fi *legală* atunci când sunt respectate reglementările juridice și de drept internațional, sau *clandestină*, caracterizată prin încălcarea acestora.

În fenomenul de migrație sunt antrenate elemente sociale (cauze, efecte), de psihologie a persoanei (motivații, riscuri) și economice (costurile și beneficiile).

b) Relația femeie-bărbat

Dintotdeauna specialiștii în științele socio-umane și-au pus problema identității femeii și a bărbatului, a rolului lor în societate. Statisticile și experiențele pun în evidență faptul că bărbații și femeile sunt în curs de a-și modifica profund imaginea pe care o au unii despre ceilalți. Asistăm la instaurarea unei ordini a lumii la care suntem spectatori interesați și actori neliniștiți care ne punem întrebări de genul: *Cine*

* Migrația internă, caracterizată în principal prin deplasări din mediul rural înspre cel urban și invers, va fi tratată la capitolul *Comunități umane*.

sunt eu? Care este identitatea mea, specificitatea mea ca bărbat sau ca femeie? sau întrebări de genul: *Cum ne distingem unul de celălalt? Cum trăim unul cu celălalt?*

A vorbi despre egalitate este o utopie, dar și scindarea populației și a lumii în sfera masculină și cea feminină este o imagine care a dispărut, căci natura meseriilor a permis ștergerea granițelor ce delimitau ocupații ca fiind exclusiv masculine sau exclusiv feminine. Diviziunea sarcinilor avea meritul de a dezvolta la fiecare caracteristici diferite care contribuiau la formarea sentimentului identității.

Cercetările psiho-sociale au demonstrat că modul de gândire, simțire și exprimare al femeii este diferit de cel al bărbatului. De aceea, în cercetarea sociologică este nelipsit din chestionar acest element de identificare, consemnarea *sexului* subiectului intervievat și nu a *numelui* care, în prelucrarea statistică a datelor, nu prezintă importanță.

c) Vârstele

Sentimentul vârstei nu este spontan. În țările unde nu există stat civil, oamenii nu știu să se situeze pe scara de vârstă, și dacă se declară: tineri, adulți sau bătrâni, sunt tratați ca atare. Categoriile de vârstă sunt o *producție socială*.

- Sentimentul *copilăriei* nu exista în Evul Mediu. Copilul era considerat un adult în miniatură și tratat în consecință.
- Recunoașterea *tinereții* avea loc în școală. Tineretul nu era considerat un grup social. Separând tinerii de adulți, acestora li se conferă o oarecare identitate. Tinerețea marchează ieșirea din copilărie și intrarea în viața adultă prin căsătorie. Durata tinereții e dată de strategia familiei de a-și conserva puterea. În societățile primitive, trecerea de la copilărie la viața adultă face obiectul unor rituri de inițiere. Există o separare între copilărie și tinerețe, corespunzătoare sfârșitului școlarității și intrării în viața activă.
- *Vârsta a treia* este o altă invenție caracterizată în general prin: incapacitate fizică, protecție socială, pensionare (care pentru unii înseamnă „moarte socială”, pentru alții, o nouă viață).

Categoriile de vârstă, stabilite și ele în mod arbitrar, interesează în cercetarea sociologică, prin analizele calitative, pentru că pun în evidență diferențieri de opinii și stiluri de gândire diferite. Ele sunt și criterii în eșantionare, care asigură reprezentativitatea necesară generalizării rezultatelor pentru o întreagă populație.

Prezentăm un model de eșantion:

Tabelul 1*:* ***Structura eșantionului pe categorii socioprofesionale, medii, sexe și grupe de vârstă***

Nr. crt.	Ocupa[redacted]i	Total subiec[redacted]	din care pe medii: urban M	urban F	rural M	rural F	din total pe grupe de vârst[redacted]: 18-34 ani	35-64 ani	65 și peste
		70							
1.	muncitor, cadru mediu cu muncă manuală	16	9	2	4	1	10	6	–
2.	maistru, tehnician, funcționar cu studii medii	11	6	1	3	1	7	4	–
3.	salariat cu studii superioare	4	1	1	1	1	1	3	–
4.	patron, conducător de unitate	8	3	2	2	1	2	6	–
5.	șomer sau în căutarea unui loc de muncă	7	5	2	–	–	6	1	–
6.	pensionar cu asigurări sociale sau cu pensie de urmaș etc.	9	4	1	3	1	–	2	7
7.	casnică	5	–	4	–	1	–	2	3
8.	elev, student	10	5	3	2	–	10	–	–

Vocabular

Eșantion – o selecție din populația totală ce urmează să fie studiată într-o cercetare.

Reprezentativitate – calitatea unui eșantion de a respecta structura populației totale. Aceasta permite generalizarea rezultatelor asupra întregii populații.

Lectură

Vârstele au divizat și continuă să dividă societatea în alt mod și cu alte consecințe, dar prin aceasta nu mai puțin importantă pentru întreaga viață a oamenilor. Până la o anumită etate..., copiii sunt cu totul dependenți de adulți, în primul rând de mamele sau părinții lor. Ei nu participă în chip activ la niciuna dintre manifestările sociale, nici economice, nici politice, nici culturale; copiii formează prin definiție populația pasivă (inactivă) a oricărei comunități. De aici două consecințe principale, din care una are un caracter negativ și temporar, iar alta un caracter pozitiv și peren, de o covârșitoare însemnătate pentru orice formă de viață socială, pentru societate în general. Consecința negativă constă în soarta precară a copiilor, mai ales a celor nedoriți sau prezenți în situații sociale definite (sărăcie, cataclisme naturale, războaie, migrații forțate, persecuții). Infanticidul a fost multă vreme o practică acceptată, ca și abandonarea, neîngrijirea și subalimentarea lor...

Consecința pozitivă și cu caracter de permanență, tot timpul cât a existat și vor exista societăți omenești, constă în procesele de socializare sau culturalizare a noilor generații de către cea adultă, pentru a le asimila și integra eficient în viața socială și asigura astfel stabilitatea, perpetuarea și dezvoltarea continuă nu numai a speciei, ci și a comunităților și a civilizațiilor create sau însușite de ele.

Traian Herseni, *Sociologie*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pp., 524-525

EVALUARE

1. Explicați posibilele efecte ale migrației internaționale pentru:
   a) populația de origine;
   b) populația de destinație;
   c) migranții înșiși.

2. Explicați ce înțelegeți prin: *„Tinerețea nu este decât un cuvânt.”* (P. Bourdieu).

3. Care este deosebirea esențială dintre populația totală și eșantion? Menționați caracteristicile eșantionului.

4. Copiați tabelul de mai jos și precizați dacă următoarele enunțuri sunt adevărate (A) sau false (F), marcând cu un X în căsuțele corespunzătoare din stânga fiecărui enunț:

A	F	Enunțuri
		O persoană care pleacă definitv din România într-o altă țară este imigrant pentru România.
		Știința care studiază populațiile umane se numește demografie.
		Pentru a fi reprezentativ, eșantionul trebuie să respecte anumite caracteristici ale populației totale.
		Gruparea populației pe categorii de vârstă este o clasificare artificială.
		Femeile și bărbații constituie un ansamblu omogen.
		Rolurile sociale ale femeii și bărbatului exprimă comportamentele așteptate de fiecare de la ceilalți.

5. Dacă într-un cuplu de străini se naşte un copil în ţara noastră, copilul este de asemenea „un străin". Care factor este mai puternic: familia de provenienţă sau locul naşterii, în aprecierea cuiva ca fiind un străin?

6. Care este diferenţa dintre un refugiat şi un solicitant de azil?

7. Unele ţări occidentale vorbesc de emigranţi ca „tezaure de populaţii străine". Cum explicaţi această apreciere?

3. CULTURA ŞI CONŞTIINŢA COLECTIVĂ

a) Specificul şi funcţiile culturii

Termenul de *cultură* a fost folosit până în secolul al XIX-lea cu semnificaţia de cultivare a pământului, aplantelor, agricultură. În paralel cu această semnificaţie a circulat o altă semnificaţie dată în perioada Renaşterii, aceea de cultivare a minţii, a spiritului.

Cultura reprezintă un ansamblu de valori materiale şi spirituale, un mod de viaţă, relativ stabil, dobândit şi transmis de la o generaţie la alta prin schimbări continue şi fixate prin mecanisme conştiente sau subconştiente.

În viaţa socială, culturii şi educaţiei le revin un rol esenţial, acela de a-l înnobila, de a-l plasa pe individ deasupra unei condiţii pe care o are la naştere, conferindu-i o nouă identitate din punct de vedere social. „Nobleţii moştenite" i se adaugă o „nobleţe dobândită" prin cultură.

Cultura poate fi înţeleasă ca:

a) produs – adică ceea ce se obţine în urma producţiei culturale (creaţii, opere ştiinţifice, tehnice, artistice); ea funcţionează ca patrimoniu, zestre, ce se transmite din generaţie în generaţie, prin tradiţie;

b) proces de producere de bunuri, valori, norme, simboluri, semnificaţii. Acest proces cuprinde mai multe etape de la producerea, multiplicarea şi reproducerea, până la difuzarea, circulaţia şi receptarea valorilor culturale;

c) comportament uman – adică un „mod de a face", prescris printr-un act cultural. *De exemplu*, procesul de adaptare presupune *informaţia ereditară* – care conţine instrucţiunile de comportament şi *informaţia dobândită*, acumulată de individ pe parcursul vieţii, prin intermediul socializării şi a proceselor de învăţare.

Evoluţia omului ca fiinţă bio-psiho-socio-culturală presupune nu numai procese biologice evolutive, ci şi componente culturale, anumite condiţionări, precum: regulile de căsătorie, imaginea culturală a partenerului, a familiei, propria manieră de a trăi. Experienţa de viaţă a oamenilor ţine de mentalitatea şi conştiinţa colectivă, care constituie un factor ce permite adaptarea individuală şi integrarea socială.

Funcţiile culturii

Funcţia e definită prin relaţia dintre cultură şi nevoile biologice (individuale sau sociale). Prin funcţie se explică: *geneza*, adică procesul de constituire a culturii cât şi *funcţionarea* ei, adică procesul şi mecanismele de satisfacere a nevoilor prin cultură.

Dintre cele mai importante **funcţii ale culturii** în viaţa comunităţii menţionăm:

1) funcţia de *adaptare*, care asigură supravieţuirea, ca răspuns la condiţiile de mediu. Ea contribuie la menţinerea ca specie biologică şi autodefinirea omului prin raportare la natura sa.

2) funcţia de *socializare*, care presupune transformarea fiecărui individ într-un membru al comunităţii prin însuşirea normelor, a codurilor şi a simbolurilor specifice sistemului de valori. În funcţie de modul de interiorizare a acestora, precum şi de opţiunile valorice se realizează *diferenţierea* indivizilor, conferind fiecăruia o *distincţie socială*.

Prin procesul de socializare, elemente din cultura poporului sunt asimilate, învăţate încă din timpul primelor etape ale vieţii. Prin învăţarea limbii, copilul învaţă semnificaţiile cuvintelor şi, prin ele, ale culorilor, gesturilor, mimicii.

Este un gest cultural să oferi o floare (dar nu una ruptă dintr-un parc), să cedezi locul într-un tramvai unei persoane mai în vârstă decât tine, să respecţi culoarea „roşu" a semaforului.

3) funcţia de *reproducere a comunităţii* prin memorizare, stocare şi transmitere a culturii. Această funcţie adună în jurul unor obiective comune, a unor simboluri sau imagini pe care le împărtăşesc cei care

fac parte din comunitatea respectivă, asigurând stabilitate, coeziune și continuitate.

Identitatea culturală este dată de valorile și atitudinile care permit populației majoritare să-și exprime continuitatea într-un spațiu dat. Aceasta poate fi cunoscută și prin examinarea unor aspecte ale vieții, vizibile precum:

– limba care se vorbește;

– tradițiile și obiceiurile populare, de consum;

– mod de viață, nivel de trai, petrecere a timpului liber, structuri familiale;

– trăsături specifice de personalitate (ospitalitate, entuziasm, hărnicie, grijă față de avutul personal, comunicativitate-sociabilitate etc.).

De obicei, asociem adesea o valoare materială sau morală a unui popor, care constituie un element de identitate. Astfel, când spunem Elveția ne gândim la ceasuri, bănci; Italia – muzică; Germania – disciplină; Japonia – aparatură electronică.

4) funcția de *comunicare*, prin care se exprimă acordul sau dezacordul în relațiile interumane și se împărtășesc valori și semnificații, opinii, atitudini și comportamente.

b) Tipuri și forme de cultură

Fiecărei funcții îi corespund diverse tipuri de cultură. Ele se diferențiază atât prin subiectul (producătorul) culturii, cât și prin consumatorul de valori materiale și spirituale. *De exemplu*, **funcția de reproducere** generează următoarele tipuri de culturi:

– *culturi tradiționale* – predominante în comunitățile rurale ce se caracterizează prin elemente de folclor, tradiții, obiceiuri, valori și atitudini specifice satului;

– *culturi moderne* – specifice colectivităților urbane, în care elementul de noutate și întrepătrundere a caracteristicilor proprii fiecărei culturi generează fenomenul de *aculturație*.

Procesele de industrializare și urbanizare au avut urmări nu numai în dezvoltarea producției și a schimbului de mărfuri, ci acestea au fost însoțite de deplasări masive de populație dinspre mediul rural spre cel urban. Navetismul sau schimbarea completă a reședinței au generat apariția unor categorii sociale cu statut dublu (muncitor-țăran) și a modificat stilul de viață, modul de trai, generând fenomene de aculturație. Același fenomen, dar cu note distincte, se întâlnește și în zonele de graniță, unde există condiții de întrepătrundere a culturilor mai multor popoare, prin schimburi de produse culturale (bunuri de consum, muzică, modă ș.a.).

În prezent, ca urmare a pătrunderii informatizării și a infrastructurii tehnologice, are loc o **diversificare a formelor de comunicare** și apariția unor **moduri specifice de interacțiune**. Se disting astfel:

– *culturi orale*, al căror suport îl reprezintă memoria colectivităților;

– *culturi scrise* (istorice), pentru care memoria culturală înseamnă tradiție scrisă;

– *culturi multimediatice*, caracterizate prin coexistența unor suporturi diverse (orale, scrise, consemnate pe memorie magnetică), specifică civilizației în care informația este stocată și transmisă prin intermediul bibliotecilor, dar și a videotecilor sau arhivelor sonore.

Distincția socială și diferențierea inter- și intragrupală se asociază diferitelor practici și **categorii sociale de apartenență**:

– *cultura înaltă* (a elitei);

– *cultura de masă*;

– *contracultura* (subcultura).

Calitatea de *producător* al culturii, asociată cu cea de *consumator*, generează o stratificare aparte prin care diferite grupuri și categorii sociale se diferențiază prin *valoarea-semn*. *De exemplu*, competiția între elite în legătură cu felul în care se consumă obiectele de artă (participarea la licitații), se amenajează locuința, mașina personală, maniera de petrecere a timpului liber sunt *semne valorice* care exprimă imaginea socială a persoanei. Consumul ostentativ, gustul afișat pentru lux devine un criteriu de stratificare și exprimare prin cultură a distanțelor sociale.

La polul opus se situează consumul prin achiziționarea cu mijloace ieftine a însemnelor „distincției”. Este vorba de un comportament colectiv care se exprimă în *kitsch*, cuvânt de origine germană, care definește tot ce ține de imitație, miniaturizare, prostgust. În timp ce arta înseamnă depășirea măsurii omului prin creație, kitsch-ul diluează originalitatea și o face accesibilă pentru cei mulți, prin imitație. *De exemplu*, suvenirurile și florile artificiale, fructele din plastic, stilurile arhitecturale care imită alte culturi (pagode, coloane, statuete amplasate în curți și locuințe personale).

c) Conștiința colectivă

Conștiința este un produs social ce se formează în procesul interacțiunii omului cu ceilalți prin interiorizarea relațiilor sociale, a simbolurilor, a regulilor și a principiilor care le guvernează.

În acest proces se formează conștiința individuală prin care se afirmă identitatea personală. În conștiința colectivă se exprimă particularitățile vieții sociale, care se transmit din generație în generație și care reflectă continuitatea vieții sociale într-un spațiu istorico-geografic dat. Experiența de viață a grupurilor sociale, percepțiile, reprezentările, opiniile, zvonurile, prejudecățile, stereotipiile reprezintă partea nesistematizată a conștiinței. Din punct de vedere sociologic ne interesează atât modul de

constituire a conținutului conștiinței, cât și felul în care acesta intervine în explicarea proceselor sociale, a vieții sociale în ansamblul ei.

Trecerea de la conștiința individuală la cea colectivă se face prin intermediul relațiilor sociale în care cele de solidaritate, rudenie, muncă și putere joacă un rol deosebit. În cadrul acestor tipuri de relații au loc schimburi de semnificații, experiențe, atitudini care se transformă în conștiința colectivă. Analiza mecanismelor de comunicare ale activităților sociale explică constituirea și procesualitatea vieții sociale.

Eliberarea de prejudecăți constituie o regulă în cercetarea faptelor sociale. Îndoiala metodică, principiu fundamental al oricărei activități științifice, presupune utilizarea în cercetare doar a conceptelor elaborate științific, înlăturarea ideilor achiziționate anterior, a prejudecăților.

Vocabular

Conștiință –proces de conștientizare a situației obiective fără o contribuție independentă în constituirea proceselor sociale;
– factor explicativ al realității sociale;
– intermediar între condițiile obiective și comportamentele sociale;
– tentativă de raționalizare, de explicare a comportamentului.

Prejudecată – complex de așteptări și judecăți despre o acțiune viitoare.

Stereotipii – clișee generalizate despre un grup, atribuite fiecărui individ considerat a fi membru al grupului.

Lectură

Petre Andrei (1891-1940)

Alături de alți sociologi români, Petre Andrei a contribuit prin activitatea profesorală și publicistică la dezvoltarea sociologiei universitare prin elaborarea unor lucrări în domeniul axiologiei, eticii și al sociologiei cunoașterii. Reprezentant al aripii de stânga a Partidului Național-Țărănesc; în mai multe rânduri ministru. Persecutat de legionari, s-a sinucis.

Din experiența de toate zilele fiecare individ poate constata existența puterii, care îl constrânge la anumite acțiuni sau îl oprește de la altele, o putere care-l face să-și înăbușe dorințele și să se conformeze unor reguli, nu întotdeauna mulțumitoare și ușor suportabile. De ce în săvârșirea acțiunilor noastre ținem seama de așa-numita opinie publică? Și de ce invocăm autoritatea ei în materie de judecată morală, de guvernământ etc.? Ce este această opinie publică altceva decât judecata colectivității, aprecierea fenomenelor de către grupul social? Tot așa fiecare are în el conștiința că aparține în același timp unui grup etnic, de care se simte legat și ale cărui împrejurări de viață le trăiește cu destulă intensitate. Există conștiința națională.

În timpuri normale, de pace, nici nu ne dăm bine seama adeseori de puterea acestei conștiințe. Se întâmplă câteodată să intrăm în conflict de interese cu statul căruia îi aparținem, să fim în divergență de păreri și credințe cu concetățenii noștri, e normal și nu prezintă nicio importanță deosebită, dar imediat ce națiunea căreia îi aparținem e atacată sau vine în conflict cu alta, simțim cu toată puterea că există în noi ceva care ne leagă de conaționalii noștri, buni sau răi, așa cum sunt ei, ceva ce ne îndeamnă să mergem în apărarea ei până la sacrificiul vieții. Cât de dureros se simte insultat cineva atunci când e ridiculizat sau injuriat neamul din care face parte! Națiunea nu este decât conștiința solidarității acelora care se simt legați prin trecut, prin aceleași vicisitudini istorice și prin aspirațiile comune de viitor.

Petre Andrei, *Opere sociologice*, Ed. Academiei R.S.R., vol. III, pp. 311-312

Émile Durkheim (1858-1916)

Experiența înaintașilor noștri ne-a arătat că pentru a asigura înfăptuirea practică a adevărului pe care l-am stabilit, nu ajunge să oferim o demonstrație teoretică și nici să fim convinși de el. Mintea este atât de firesc înclinată spre a nu-l recunoaște încât am cădea fără îndoială în vechile greșeli dacă nu ne supunem unei discipline riguroase, ale cărei reguli principale, corolare ale precedentei (a considera faptele sociale ca lucruri) *le vom formula mai jos:…trebuie îndepărtate sistematic toate prenoțiunile… Trebuie deci ca sociologul, fie atunci când determină obiectul cercetărilor sale, fie în decursul demonstrațiilor lui, să-și interzică în mod hotărâtor întrebuințarea acestor concepte formate în afara științei și pentru nevoi care nu au nimic științific.Trebuie să se elibereze de aceste false evidențe care stăpânesc spiritul de rând, să scuture o dată pentru totdeauna jugul acelor categorii empirice care, printr-o lungă obișnuință, sfârșesc adesea prin a deveni tiranice. Cel puțin, dacă uneori necesitatea îl silește să recurgă la ele, s-o facă fiind conștient de lipsa valorii lor, pentru a nu le solicita să joace în cadrul doctrinei un rol de care ele nu sunt demne.*

Émile Durkheim, *Regulile metodei sociologice*, Ed. Științifică, București, 1974, pp. 83-84

Durkheim reproșează predecesorilor săi că au explicat faptele sociale prin aspecte exterioare socialului. Pentru el, faptele sociale trebuie să fie tratate ca „lucruri" (adică exterioare individului și impunându-i-se acestuia în mod constrângător). Socialul nu poate fi explicat decât prin social.
Lucrarea „Regulile metodei sociologice" reprezintă prima fundamentare riguroasă a metodologiei sociologiei.

EVALUARE

1. Dați exemple de prejudecăți referitoare la:
a) școală și educație;
b) căsătorie și familie;
c) comportamentul comunităților etnice.

2. Pornind de la clasificarea nevoilor elementare (predominant biologice), instrumentale (economice, politice, morale, artistice) și integrative (religia, magia, știința), asociați nevoilor elementare din coloana A), răspunsurile culturale din coloana B). Scrieți perechile de cifre – litere.

A. NEVOI ELEMENTARE	B. RĂSPUNSURI CULTURALE
1. Metabolism	a) subzistență
2. Reproducere	b) parentale
3. Bunăstare corporală	c) protecție
4. Securitate	d) educație
5. Mișcare	e) igienă
6. Creștere	f) activitate
7. Sănătate	

3. Copiați tabelul de mai jos, apoi completați-l cu tipurile (formele) de culturi ce corespund următoarelor funcții:

Funcțiile culturii			
Adaptare	Socializare, distincție socială	Reproducere	Comunicare

4. Explicați unitatea și diversitatea culturală, pornind de la textul de mai jos:

În bisericile noastre, credincioșii își scot pălăriile și își lasă pantofii în picioare, în timp ce, în moschei, musulmanii își lasă pe cap turbanele și își scot încălțămintea. Ambele atitudini au aceeași semnificație: sunt expresii diferite ale respectului. (E.E. Evans-Pritchard)

5. Care este sensul următoarelor expresii?

a) *Cultivons notre jardin.*(Voltaire)

b) *Omul este o ființă culturală prin natură pentru că este o ființă naturală prin cultură.* (Morin Piattelli-Palmarini)

6. Numiți trei particularități pe care le-ați asocia țării noastre. Ce particularități credeți că ar putea asocia un străin României?

Să recapitulăm!

- Factorii naturali și condițiile sociale influențează viața individuală și socială.
- Populația constituie obiect de studiu pentru demografie, dar și pentru sociologie. Una dintre problemele contemporane – migrația – este un fenomen social ce antrenează și alte științe în studierea lui: psihologia și economia.
- Cercetările sociologice se realizează pe eșantioane. Acestea reprezintă selecții dintr-o populație ce se determină pe baza unor proceduri științifice și prezintă anumite caracteristici.
- Cultura este un proces social care îndeplinește anumite funcții în viața oricărei societăți. Cultura este un semn de identitate ce diferențiază indivizii, popoarele, națiunile. Diferențele, adesea surse de conflict, trebuie valorificate pozitiv prin atitudini pro-sociale și comportamente raportate la valori dezirabile.

FORUM

- Mediul natural – o problemă sociologică?
- Suprapopulația globului și controlul natalității
- Emigrația/imigrația în Europa. Implicații sociale.

Lecturi suplimentare

1. Bălăceanu-Stolnici Constantin, Ligia Apăvăloaie – *Antropogeneza și geneza culturii*, Editura Ziua, București, 2006.
2. Brown R. Lester – *Planul B 2.0.*, Editura tehnică, București, 2006.

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Migrația forței de muncă românești calificate

Analiza de conținut poate fi realizată pe articole și informații din presă. Studiul se poate realiza pe toate ziarele, timp de 1 an pentru a surprinde și distribuția pe lună a informațiilor. Pot fi analizate elemente de imagine, percepția emigrantului prin prezentarea unor aspecte pozitive sau a altora, negative. Din analiza variabilelor poate fi realizat un portret al emigrantului român în țările europene. Studiul poate fi completat cu rezultate ale altor studii făcute în țările în care românii emigrează. Un astfel de studiu a fost întreprins de Anna Ferro, cercetător la departamentul de sociologie de la Milano Biocca University, în Germania. Pentru mai multe detalii, consultați pagina de Internet:

http://www.romanians-de.org/modules.php?name=News&file=article&sid=498

3 SOCIALIZAREA

1. PROCESUL SOCIALIZĂRII
2. STADIILE SOCIALIZĂRII
2. *AGENȚII DE SOCIALIZARE**

CE?	DE CE?	CUM?
sunt socialitatea sociabilitatea socializarea și formele ei	**e necesară cunoașterea stadiilor socializării și a agenților de socializare**	**să vă însușiți valorile și normele sociale și să vă comportați prosocial**

1. PROCESUL SOCIALIZĂRII

Individ și societate – iată domeniile principale ale sociologiei din care decurg o serie de probleme, precum: acțiunea socială și raționalitatea/iraționalitatea ființei umane, rolul factorului ereditar și al mediului natural și social în dezoltarea individului ca persoană și a societății în ansamblul ei ș.a.m.d. Constituirea societății s-a realizat ca urmare a asocierii indivizilor, ei înșiși devenind ființe sociale numai împreună cu ceilalți, indiferent de formele de asociere pe care le-a cunoscut istoria dezvoltării umane și sociale. Premisa constituirii societății este *socialitatea*, termen explicat ca o consecință a naturii umane, un complex de instincte, sentimente, stări de spirit, înclinații ș.a. *Sociabilitatea* reprezintă o abilitate a individului de integrare în colectivitate. Ea exprimă tocmai forma pe care o îmbracă nevoia de asociere (socialitate) în diferite culturi. Conform teoriei lui G. Simmel, sociabilitatea ar fi doar o formă a socialității, cea care ar cuprinde doar manifestările „pozitive“: altruism, cooperare, toleranță, întrajutorare.

Socializarea reprezintă un proces psihosocial de transmitere-asimilare a cunoștințelor, a deprinderilor, a atitudinilor, a normelor, a valorilor, a concepțiilor sau a modelelor de comportare în vederea formării, adaptării și integrării sociale a unei persoane.

Dezvoltarea fizică și psihică se realizează prin învățare, printr-o serie de mecanisme și agenți ai socializării (familia, școala, organizațiile de diferite tipuri ș.a.). Învățarea socială depinde atât de caracteristicile individuale (vârstă, sex, maturizare, dezvoltare ș.a.), cât și de influențele sociale, precum: dinamica și conținutul mesajelor, metodele de transmitere etc. Față de educație, socializarea este un concept mai larg deoarece include și asimilarea, prin imitație, contagiune, a unor conținuturi axiologice și comportamentale pe care societatea nu ar dori să le transmită. Prin socializare omul se transformă dintr-o ființă biologică într-una socială, însușindu-și limba, obiceiurile, valorile și normele specifice pentru a putea trăi în societate. Ființa devine astfel umană, procesul de socializare fiind un proces de umanizare.

2. STADIILE SOCIALIZĂRII

Drumul socializării, de la naștere până la moarte, parcurge mai multe etape corespunzătoare evoluției biologice, dezvoltării psihologice și integrării sociale. Printre psihologii și sociologii care au studiat comportamentul indivizilor în diferite etape de viață, explicând cum ființa biologică

devine socială prin mecanisme ale procesului de socializare, pot fi menționați următorii: Sigmund Freud, George Herbert Mead, Jean Piaget.

Copilăria

Conform teoriei lui Freud, rezultată din studiul comportamentului uman în urma psihanalizei, bebelușul trebuie să învețe că nu toate dorințele îi pot fi satisfăcute imediat. Aceasta o face prin reprimări repetate, proces dureros care îi va influența comportamentul toată viața. Desprinderea de sub tutela mamei și autoritatea tatălui, corespunzătoare perioadei dezvoltării sinelui autonom, ar corespunde reprimării *complexului Oedip* și antagonismul față de tată – ambele procese petrecute la nivel inconștient. Acceptate de unii, criticate de alții, ideile lui Freud și-au dovedit, în mare parte, valabilitatea.

Un alt punct de vedere cu privire la achizițiile din perioada copilăriei îl aduce pe G.H. Mead care pune în centrul atenției ideea că dezvoltarea copilului, ca ființă socială, se face în primul rând prin imitație (teorie dezvoltată și de G. Tarde), aceasta făcându-se prin joc. La vârsta de 4-5 ani, copilul preia rolul celuilalt, îndeosebi adult. Distincția dintre „Eu" – bebeluș nesocializat și „pe mine" – sinele social, înseamnă o trecere la conștiință care îl face pe copil să discearnă cum îl văd alții pe el.

Vârsta de 8-9 ani ar fi marcată de jocul organizat în care sunt înțelese regulile, chiar valorile de întrecere, onestitate, competiție, corectitudine, dreptate, cinste.

Diferențierile de socializare pot fi explicate și din perspectiva stadiilor dezvoltării cognitive care, după J. Piaget, ar fi următoarele:

a. sensorimotor – până la 2 ani;

b. pre-operațional – 2-7 ani;

c. operațional concret – 7-10 ani;

d. operațional-formal – 11-15 ani în care copiii învață să gândească despre ei și mediul în care trăiesc.

Există diferențe de socializare nu numai în funcție de vârsta corespunzătoare dezvoltării biologice și psihice, ci și în funcție de tipurile de societate (tradiționale, moderne), sistemele de școlarizare, politicile sociale și educaționale etc.

Adolescența

Schimbările biologice pe care le aduce pubertatea sunt fundamentale pentru viața de adult de mai târziu. Ritmul schimbărilor sociale provoacă adesea derută, adolescența fiind o perioadă de tranziție între copilărie și maturitate. O vârstă a întrebărilor, la care încearcă să răspundă părinții, profesorii, colegii, prietenii din anturajul adolescentului. Întrebările, mai ales cu privire la viața sexuală, la prietenii și dragoste, provoacă neliniște, factorii implicați în educație negăsind întotdeauna mijloacele cele mai adecvate pentru prezentarea acestor probleme. Adaptarea la acest stadiu necesită mult tact din partea educatorilor, dar și sinceritate și încredere în adulți din partea copiilor.

Tinerețea și vârsta adultă matură

Această perioadă, corespunzătoare vieții active presupune învățarea normelor și valorilor din cultura organizației unde individul muncește și o continuă adaptare la viața profesională, de familie. Noile roluri de angajat, de soț/soție, mamă/tată se învață și necesită permanente achiziții de cunoștințe, competențe, atitudini. O permanentă adaptare la contexte de viață marcate de evenimente inedite (ocuparea/schimbarea unui loc de muncă, căsătoria, nașterea primului copil în familie ș.a.).

Bătrânețea

Bătrânețea este o stare de spirit asociată uneori cu pierderea stării de sănătate, dobândirea sentimentului inutilității, prin plecarea copiilor de acasă, care coincide cu pensionarea și reducerea veniturilor, cu neputința satisfacerii unor nevoi elementare. Chiar și cu ideea morții trebuie să ne împăcăm, *iminența morții* fiind, conform teoriei lui Elisabeth Kübler-Ross, un proces comprimat de socializare care implică un model stadial, cu 5 faze: negarea, mânia, tocmeala, depresia, acceptarea. Deși nu este specifică numai vârstei a treia, ea este mai frecventă la această categorie.

Traseul inserției individului în viața socială nu este unul linear și nici uniform. Corespunzător fiecărei etape din viață, individul are de făcut față unor provocări, trebuie să răspundă unor întrebări vitale. Aceste răspunsuri sunt oferite de „lumea socială de bază" pe care o asimilează într-un proces de *socializare primară*, adică socializarea care are loc în copilărie, prin care cel născut doar cu potențialități devine o ființă. *Socializarea secundară* este legată de diviziunea socială a muncii, de distribuirea socială a cunoștințelor specifice fiecărui rol pe care îl are de îndeplinit individul. Ea este o continuare a celei primare, fie printr-o reproducere de roluri, mentalitate, context habitual, fie prin disocieri între cele două etape ale socializării.

3. Agenții de socializare*

Prima instituție socializatoare este *familia* care oferă condițiile transmiterii și asimilării încă de la naștere a normelor și a valorilor, a regulilor de comportare, a limbii și limbajului. Prin metode de persuasiune și constrângere, prin puterea exemplului, familia deține practicile de creștere a copilului, facilitând adaptarea și integrarea socială. Acest tip de socializare – primară – se deosebește de cel realizat de celelalte instituții sociale, precum: *școala, organizațiile*, care realizează socializarea secundară prin conținuturi și forme diferite. În cazul școlii, conținuturile vizează orientări (științifice, morale, civice), performanțe, acțiuni, atitudini, comportamente. Tratarea diferențiată este un principiu în educație care caută tocmai adaptarea metodelor la particularitățile de vârstă, de personalitate ale copiilor.

Grupul de colegi, prieteni, grup de similaritate (*peer groups*) are un rol deosebit în socializare îndeosebi la adolescenți, fiind constituit din persoane cu același statut, care împărtășesc aceleași valori și stil de viață, trăind într-o cultură specifică (de exemplu, cultura adolescenților, tinerilor ș.a.m.d.).

Organizațiile socio-profesionale reprezintă alți agenți ai socializării individului la nivelul culturii muncii care cuprinde valorile, normele și așteptările colectivului de muncă și cerințele organizației.

Problematica *mass-media ca agent de socializare* este prezentată în manual în cadrul temei: INTERACȚIUNE ȘI COMUNICARE (pp. 74-75).

Fiecare context social și instanță socializatoare necesită învățarea unor comportamente care să răspundă unor cerințe specifice. Aceste comportamente se învață.

Socializarea secundară cunoaște și alte forme: *desocializarea* și *resocializarea*. Acestea sunt complementare, căci îndepărtarea unei persoane de contextele și modelele de comportare însușite anterior (desocializare) se realizează concomitent cu orientarea învățării și asimilarea noilor valori și atitudini ale noului sistem. Este cazul trecerii de la viața activă la pensionare, al scoaterii din familie a unor copii supuși la tratamente inumane de către părinți, aceștia fiind decăzuți din drepturi, și trecerea copiilor sub tutela statului. Centrele de reeducare sunt alte tipuri de instituții care realizează desocializarea și resocializarea celor care sunt certați cu legea și manifestă comportamente anti-sociale. Educația în astfel de situații are drept scop reeducarea copiilor pentru a se putea integra din nou în societate. Resocializarea depinde nu numai de instanțele cu acest rol, ci și de receptivitatea, dorința și capacitatea de renunțare a individului la practicile învățate anterior și de acceptare a altor norme, valori care sunt necesare în noul context de viață.

În concluzie, procesul socializării este continuu, fiecare stadiu al dezvoltării individului fiind caracterizat de probleme care necesită răspunsuri învățate.

Instituțiile și contextele de socializare sunt diferite de la o cultură la alta și se particularizează prin conținutul și formele de realizare ale formării, adaptării și integrării sociale.

Ținând cont că socializarea se realizează de-a lungul întregii vieți, chiar dacă în grade și intensități diferite, noile contexte de viață oferite de multiculturalismul societăților necesită permanente adaptări, deschidere spre celălalt. Un rol deosebit în formare a competențelor și a atitudinilor față de ceilalți îl are educația în spiritul valorilor de dreptate, toleranță, acceptare a diversității și înțelegere a diferențelor ca o bogăție.

Aplicații

1. Din perspectiva celor învățate la această lecție despre socializare, explicați expresia „cei șapte ani de acasă“.

2. Analizați următoarele proverbe:
- **a.** „Ai carte, ai parte“
- **b.** „Cine știe multe, moare“.

EVALUARE

1. Exemplificați ideea că prin cultură (artă, literatură, pictură, obiceiuri, sărbători și ceremonii religioase) devenim umani.

2. Desprindeți ideea din următorul text și exprimați-o în contextul celor învățate în această lecție.

„Comportamentul nostru este influențat din punct de vedere genetic, dar înzestrarea noastră genetică probabil, condiționează doar potențialitățile comportamentului nostru, nu și conținutul efectiv al activităților noastre".

(Anthony Giddens – Sociologie, Editura ALL, 2010, p. 53)

Lectură

Sigmund Freud (1856-1939)

Freud, Sigmund (1856-1939), doctor în medicină, psihanalist vienez care a cercetat comportamentul uman inducând în practica psihoterapiei, *tehnica psihanalizei.* Aceasta constă în a-i face pe pacienții nevrotici să se destăinuie, eliberând tensiunea acumulată în experiențele trăite. Una dintre ideile din teoria sa se referă la faptul că ceea ce se întâmplă în pruncie și copilărie călăuzește experiența noastră ulterioară. Teoria sa, care s-a resimțit în științele socio-umane, dar și în literatură și artă, i-a adus celebritatea, Freud fiind una dintre personalitățile cele mai controversate ale secolului al XX-lea.
Lucrări: *Introducere în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză. Psihopatologia vieții cotidiene* (trad. 1992), *Viața mea și psihanaliza* (trad. 1993), *Dincolo de principiul plăcerii* (trad. 1992). ș.a.

Fără îndoială că sunteți nerăbdători să aflați în ce constă acest teribil complex al lui Oedip. Fie și numai numele său vă îngăduie s-o anticipați de acum. Cunoașteți cu toții mitul grec al regelui Oedip sortit de destin să-și ucidă tatăl și să se căsătorească cu mama sa și care face tot ce-i stă în putință să scape de prezicerea oracolului și, nereușind, se pedepsește luându-și vederea de îndată ce află că, fără a ști, săvârșește cele două nelegiuiri ce-i fuseseră prezise. Presupun că mulți dintre dumneavoastră au fost zguduiți de o violentă emoție la citirea tragediei în care Sofocle a tratat acest subiect...

...Nu față de această morală (supunerea față de voința zeilor, chiar și atunci când ei te împing la crimă n.n.) *reacționează spectatorul, ci față de sensul și conținutul misterios al mitului. El reacționează ca și cum ar regăsi în el, cu ajutorul autoanalizei, complexul lui Oedip, ca și cum ar identifica, în voința zeilor și în oracol, travestirile idealizate ale propriului său inconștient, ca și cum și-ar aminti cu groază că el însuși a trăit dorința de a-și îndepărta tatăl și de a se recăsători cu mama sa. Vocea poetului pare să-i spună: „Te înverșunezi zadarnic împotriva responsabilității tale și zadarnic invoci ce ai făcut ca să reprimi aceste intenții criminale. Greșeala ta nu e mai mică, deoarece n-ai știut să înăbuși aceste intenții: ele rămân intacte în inconștientul tău". Este vorba aici de un adevăr psihologic. Chiar și atunci când, refulându-și în inconștient tendințele malefice, omul crede că poate afirma că nu este responsabil, el nu trăiește mai puțin intens această responsabilitate ca pe un sentiment de culpabilitate ale cărui motive le ignoră.*

Sigmund Freud – *Introducere în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză. Psihopatologia vieții cotidiene,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992, pp. 278-279

George Herbert Mead (1863-1931)

Mead, George, Herbert (1863-1931), sociolog, filosof, profesor la Universitatea din Chicago. Reprezentant al *Interacționismului* nord american, denumit *Școala de la Chicago*, dezvoltă această orientare în sociologie prin studii de psihologie socială privind principalele faze ale dezvoltării copilului. El oferă o interpretare deosebită apariției și dezvoltării sentimentului sinelui individual în societate. Prin simbol se mediază înțelegerea și comunicarea dintre indivizi în procesul de interacțiune socială. Mead a subliniat semnificația jocului în dezvoltarea copilului. Prin joc acesta preia *rolul celuilalt* (adultul) printr-un proces imaginativ, apoi își însușește normele și valorile sociale prin preluarea *rolului celuilalt generalizat.*

Lucrarea care l-a consacrat: *Mind, Self and Society* (1934).

Evenimentele ce au loc într-un joc, pot fi întâlnite, aproape mereu, și în viața copilului. Preia mereu atitudinile celor din jurul său, în special ale celor care, într-un fel, îl controlează sau depind de el. Percepe funcția acestui proces într-un mod abstract la început. Se trece de la joacă la realitate prin intermediul jocului. Trebuie să joace jocul. *Morala jocului acaparează interesul copilului într-o mai mare măsură decât morala generală a întregii comunități. Copilul intră în joc, iar acesta îi oferă o situație socială în care el se poate afla;* morala sa poate avea o mai mare putere asupra lui decât cea a familiei din care face parte sau a comunității în care locuiește. *Există tot felul de organizații sociale, unele cu o vechime considerabilă, altele temporare, la care copilul poate adera* și joacă un fel de joc social în cadrul lor. *Este o perioadă în care îi place „să facă parte" și intră în organizații ce iau naștere sau dispar.* Devine ceva ce poate funcționa într-un întreg organizat *și astfel tinde să se definească în funcție de relațiile sale cu grupul din care face parte. Acest proces reprezintă o etapă determinantă în dezvoltarea moralei copilului. Îi oferă status-ul de membru cu conștiință proprie al comunității de care aparține.* (H. Mead – *Mind, Self and Society*, p. 160)

FORUM

- Tinerețea e o stare de spirit?
- Cei șapte ani de acasă!
- «Omul moare când încetează să mai fie copil. (Constantin Brâncuși).»

Lecturi suplimentare

1. Giddens Anthony – *Sociologie*, Editura ALL, București, 2010
2. Rotariu Traian, Iluț Petre (coordonatori) – *Sociologie*, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca, 1996
3. Vlăsceanu Lazăr – *Metodologia cercetării sociologice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Cum se învață cetățenia activă în România?

Rezultate de cercetare și recomandări de politici

Proiect finanțat de Uniunea Europeană Programul cadru 5, Editura Universității din Oradea, 2004

http://www.socsci.kun.ni/re-etgace/Romanian_booklet.pdf

4 MICROGRUPURILE SOCIALE

1. GRUPURILE SOCIALE
2. STATUS ŞI ROL
2. FAMILIA ŞI RELAŢIILE DE RUDENIE

CE?
este un microgrup social și care sunt caracteristicile grupurilor sociale în funcție de diferite criterii.

DE CE?
omul trebuie să relaționeze, să se asocieze, să întemeieze o familie, să îndeplinească diverse sarcini în gospodărie.

CUM?
să aderați la un sistem de valori și norme sociale, să-l respectați pe cel de lângă voi, să comunicați, să vă îndepliniți diferite roluri în viața privată și publică.

1. GRUPURILE SOCIALE

a) Noțiunea de grup social

De la naștere și până la moarte, omul trăiește în diferite grupuri: familie, colectiv școlar, echipă de lucru, prieteni, asociați. Mediul social în care acționează este grupul.

Definim grupul social ca o pluralitate de indivizi aflați într-o situație de solidaritate mai mult sau mai puțin accentuată.

Grupul este o formă de organizare specială care se deosebește de *grupare*. *De exemplu*, o adunare participantă la un eveniment este o grupare, nu un grup. Elementele ce caracterizează grupurile sunt:

1. *intercunoașterea* membrilor – cei ce alcătuiesc grupul se cunosc între ei;
2. *interacțiunea* – desfășurarea deliberată a unor acțiuni. Aceasta presupune existența unor scopuri, interese comune cum ar fi: realizarea unor sarcini în echipă, participarea la un concurs, vizitarea unui muzeu etc.

b) Tipologia grupurilor

a) după *mărime*:

– grupuri mici (familia, un grup de prieteni, colegi de școală – ele sunt alcătuite, de regulă, din 2-10 membri);

– grupuri medii (clasa de elevi, grupa de studenți – 25-30-40);

– grupuri mari (ajungând până la sute de membri – partidele politice);

b) după *modalitatea de constituire*:

– spontane (constituite pentru o perioadă scurtă, determinată, pentru atingerea unui scop imediat);

– instituționale;

c) după *tipul de relații* ce se instituie între membrii grupului:

– formale (în care relațiile sunt oficiale – în cazul grupurilor instituționale);

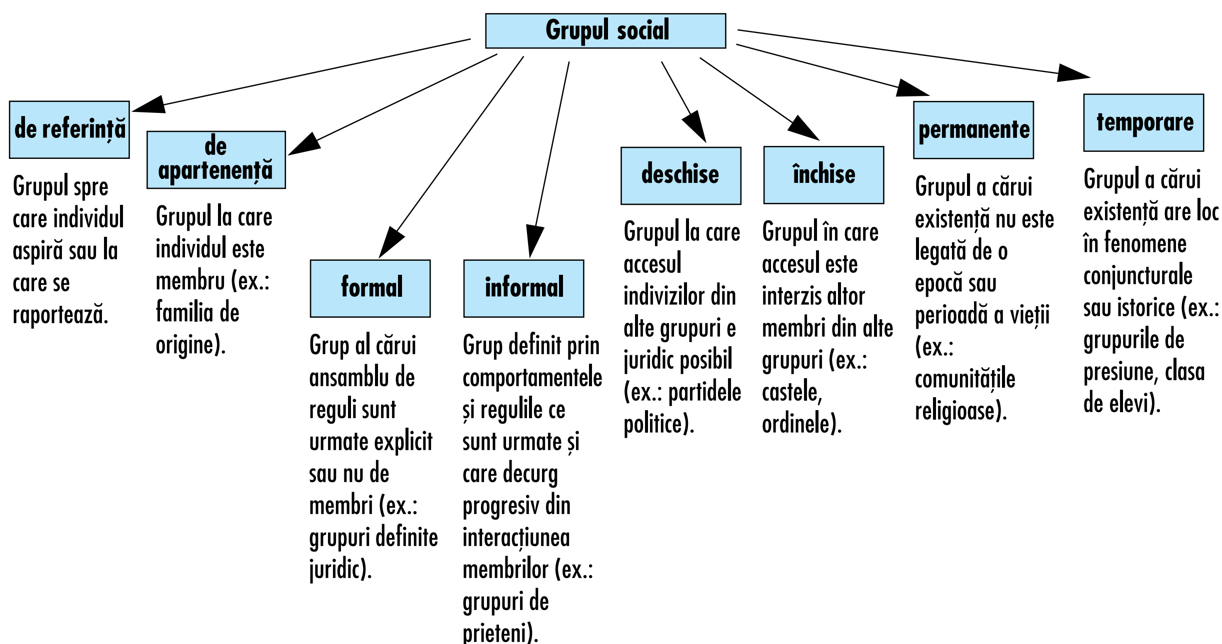
– informale (caracterizate de relații neoficiale ca în cazul grupurilor de prieteni).

d) după *gradul de organizare*:

– organizate (având o structură bine definită și mecanisme de decizie colectivă); *exemplu*: sindicatul;

– semiorganizate (reprezentate de o colectivitate care exprimă interesele altora; *exemplu*: un grup de profesori care reprezintă interesele elevilor într-o situație dată, un grup de părinți ce își reprezintă propriii copii).

Schema 1: ***Tipuri posibile de grupuri sociale și caracteristicile lor***

Clasa de elevi reprezintă un grup specific. Această specificitate este dată de faptul că în majoritatea cazurilor, membrii se constituie într-un grup *fără intenția lor*, deci, din întâmplare. *Exemplu*: constituirea claselor de elevi de liceu, după admitere, se face în funcție de opțiunea pentru un anumit profil și media la admitere.

Din acest punct de vedere ele pot fi considerate *spontane*. Durata lor este relativ redusă (4-5 ani) cât durează un ciclu școlar, iar tipul de control social se realizează din exterior. Valorile și normele la care aderă sunt impuse printr-un *Regulament de ordine interioară*, acceptat prin constrângere.

Existând finalități comune de acțiune, învățarea pentru absolvire, dobândirea unui statut socio-profesional, coeziunea sunt asigurate de participarea efectivă la activitatea grupului. Cei care nu au o contribuție efectivă sunt excluși (exmatriculare) sau se autoexclud (abandon școlar). Poate exista și un alt tip de excludere, cel în care membrul grupului aparține în continuare grupului, dar nu participă efectiv la alte activități ce conferă unitate și solidaritate grupului.

Garantată prin control social, coeziunea grupului se menține, dar necesită nuanțe și diferențieri.

Coeziunea este o caracteristică a grupurilor sociale. Elementul ce definește coeziunea într-un grup este consensul membrilor în raport cu problemele esențiale ale grupului. Aceasta diferă în funcție de mărimea grupurilor, dar și de influența factorilor externi.

Ipoteze:

1) *Cu cât* numărul membrilor unui grup este mai mare *cu atât* coeziunea este mai mică/se apreciază că mai mare este coeziunea într-o clasă de elevi decât într-un oraș sau sat.

2) Dacă pericolul extern crește, atunci coeziunea grupului crește.

Coeziunea grupului este un element definitoriu al climatului psiho-social într-un grup. Problema consensului, a protestului sunt strategii ce țin de acțiunea colectivă și se întâlnesc în situații în care se iau decizii ce influențează o colectivitate.

Vocabular

Climat psiho-social – starea de spirit a unui grup social ce desemnează o rezultantă a interacțiunilor cu caracter preferențial.

Coeziune – situație a unui grup caracterizat printr-un grad ridicat de consens, de adeziune la obiectivele comune și prin relații de cooperare.

Consens – concordanță (acord) a punctelor de vedere ale membrilor unui grup sau a unei colectivități asupra normelor și valorilor ce orientează activitatea.

Lectură

Henri H. Stahl (1901-1991)

Omul este un luptător al vieții sociale. El nu poate fi conceput stând retras permanent în „turnul său de fildeș" pentru a contempla de acolo, cu seninătate, felul cum se desfășoară drama omenirii, ci, dimpotrivă, el coboară între oameni, intră în vălmășagul vieții, caută să-și asigure pozițiile pe care le socotește mai prielnice. Mai mult decât atât, se asociază sau se trezește gata asociat cu alte grupe de oameni a căror soartă o împărtășește.

Solidar cu clasa și grupul său, în luptă cu clasele și grupele rivale, urmărind pe deasupra și salvarea interesului său personal, societatea nu i se poate înfățișa decât ca un necontenit sistem de relații ce trebuiesc stabilite cu o serie de alți oameni care pot fi modificate prin efortul voinței sale… Omul nu poate să lupte decât dacă este întotdeauna încălzit de flacăra entuziasmului, de lumina nădejdii, de înverșunarea urii. Ceea ce îi trebuie în această luptă nu este câtuși de puțin „adevărul", ci, „stimulentul". În marele iureș al faptei sociale are șanse de izbândă acela care este în stare să nu slăbească încleștarea.

H.H. Stahl , *Teoria și practica investigațiilor sociale*, vol. I, București, Editura Științifică, 1974, pg. 78

Personalitatea cea mai remarcabilă, prin contribuția teoretică și metodologică și prin influența pe care o are la nivel național și internațional, este cea a profesorului Henri H. Stahl, autor a numeroase lucrări (*Tehnica monografiei sociologice, Sociologia satului devălmaș românesc* ș.a.) și principalul formator a generații întregi de sociologi.
H.H. Stahl s-a remarcat mai ales prin analiza istorico-sociologică a orânduirii tributale din teritoriile românești, ca parte a analizei tipurilor de societate, definind și caracterizând tipul de comunitate rurală și devălmașă (caracteristic modului de producție tributal din țara noastră).

EVALUARE

1. Ce deosebiri există între grupul clasei voastre și un grup de prieteni? Dar între un coleg de clasă și un prieten?

2. Identificați problemele școlare pe care le are de rezolvat colectivul clasei voastre.

3. Care sunt asemănările și deosebirile între colectivul clasei voastre și cel al clasei a XI-a de la o altă specializare?

4. Scrieți un eseu cu tema: „Grupul de pe strada mea".

5. Grupurile sociale se diferențiază după mai multe criterii dintre care menționăm:
– criteriile socio-economice (averea, prestigiul, nivelul de instrucție);
– criterii socio-demografice (vârsta, sexul).

Descoperiți în colectivitatea în care trăiți grupuri sociale diferențiate în funcție de criteriile mai sus menționate. Găsiți și alte criterii și realizați clasificări în funcție de acestea.

2. STATUS ȘI ROL

a) Definirea conceptelor de status și rol

Fiecare dintre voi faceți parte din diferite grupuri sociale: familie, colectivul clasei, grup de prieteni. În cadrul acestora, fiecare membru al grupului are o anumită poziție. Într-o familie, tatăl este capul familiei, mama este cea care dă naștere copiilor, copilul este cel care are nevoi speciale de îngrijire ș.a.m.d. Fiecare este diferit, deși la fel: ființe umane, egale în drepturi și demnitate. Într-o clasă de elevi, există un șef al clasei, altul are o altă

poziție în raport cu rezultatele la învățătură, disciplină etc. Fiecare are o identitate aparte conferită de poziția pe care o are în grupul din care face parte. În calitatea pe care o aveți (prieten, copil, elev ș.a.) aveți anumite așteptări de la cei din jur; la rândul lor, ceilalți doresc din partea voastră să vă comportați într-un anumit fel, în funcție de normele sociale, de reglementările legislative, de regulile stabilite de regulamente de ordine interioară etc.

Statusul reprezintă poziția unui individ sau a unui grup în cadrul unui sistem social.

Constatați că această poziție pe care o aveți: de copil al părinților voștri, de elev într-o clasă, de prieten într-un grup de prieteni este determinată de anumite criterii: de vârstă, de sex, de pregătire, interese, de opțiuni etc. Faceți parte din colectivul unei clase în funcție de nota de la capacitate, de opțiunea voastră pentru un anumit liceu, de numărul de locuri existente la acel liceu etc. Această poziție în grupul respectiv, dată și de totalitatea așteptărilor voastre de la ceilalți, presupune anumite drepturi dar și responsabilități. Nu există drept fără obligație. Apartenența la un grup vă conferă și un anumit status. Cum fiecare aparține mai multor grupuri e firesc să aibă mai multe statusuri. Corespunzător acestor poziționări, există roluri multiple.

Rolul reprezintă aspectul dinamic al statusului, adesea fiind considerat sinonim cu statusuri. El este dat de ansamblul așteptărilor pe care le au ceilalți de la voi.

Fiecărui status îi corespund mai multe roluri. De exemplu: profesorul (status) joacă mai multe roluri, față de elevi, față de director (subordonat sau colaborator într-o școală), față de colegi etc.

b) Perspective de abordare a conceptelor de status și rol

Conceptele de status și rol se utilizează în sociologie, psihologie socială, antropologie. De aici și diferitele tipuri de abordări ale acestor concepte:

- *Sociologică* – Talcott Parsons accentuează caracterul complementar al statusurilor, analizând cupluri de statusuri (de exemplu, medic-pacient, profesor-elev, tată-fiu, șef-subaltern etc.). Max Weber asociază termenul de status celui de prestigiu, iar G. Herbert Mead vede în rol capacitatea de a comunica, de a prelua „rolul celuilalt".
- *Psihologia socială* – Jean Stoetzel definind statusul ca „ansamblul comportamentelor la care se poate aștepta legitim din partea altora" consideră rolul „ansamblu de comportamente pe care alții le așteaptă legitim din partea individului".
- *Antropologia culturală* – Ralph Linton definește statusul ca „loc al individului în societate", ca o colecție de drepturi și datorii, iar rolul ar fi tocmai punerea în practică a acestora, exprimând un comportament efectiv și prescripțiile rolului.

c) Clasificarea statusurilor

Statusurile se pot clasifica în funcție de mai multe criterii:

1. momentul punerii în evidență:

a. *actual* – statusul este pus în evidență la un moment dat. De exemplu, cel de profesor, atunci când este în școală, și nu când își plătește taxele și impozitele sau când navighează pe internet;

b. *latent* – când se manifestă alte statusuri, iar unul dintre ele este în stare latentă. În exemplul de mai sus, statusul de profesor rămâne latent când profesorul realizează alte activități, de exemplu în familie, în vacanță la mare sau la munte etc.

2. felul în care s-a dobândit, statusurile pot fi:

a. *atribuite* – individul îl are de la naștere (de exemplu, statusul de băiat sau fată, de copil al părinților, de nepot al bunicilor etc.);

b. *achiziționate* – individul a depus eforturi pentru dobândirea lor (status profesional: medic, profesor, inginer, avocat etc.), status familial (soț/soție, părinte etc.), status politic (membru al unui partid politic).

3. locul în care se manifestă:

a. în familie

b. extrafamilial

Conflicte la nivel de status și rol

O persoană are un set de statusuri și un set de roluri corespunzătoare acestora care pot da naștere la conflicte. Incompatibilitățile între statusuri pot conduce la *conflicte inter-statusuri*. De exemplu, în societățile tradiționale se manifestă opoziția între originea socială diferită a partenerilor și achiziționarea statusului de soț/soție. Tot în conflict pot să fie statusurile provenite dintr-o apartenență la o religie cu cel dobândit într-un domeniu de activitate (militar, polițist, funcționar public ș.a.) sau cu cel de apartenența la un partid politic.

Se pot manifesta și *conflicte intra-status*. La nivelul rolurilor se pot manifesta de asemenea conflicte: *inter-rol* (între roluri impuse și cele dobândite) și *intra-rol* (între personalitatea individului și prescripțiile rolului).

Aceste conflicte pot fi evitate dacă se au în vedere incompatibilitățile stipulate de lege sau prin educație și autocunoaștere.

EVALUARE

1. Statusul de *medic*, în viziunea lui Tacott Parsons se definește prin următoarele:
- Competență tehnică;
- Specificitate profesională;
- Neutralitate afectivă;
- Dezinteres;
- Altruism.

Statusul de *bolnav*, grupează următoarele elemente:
- Scutirea de responsabilitate;
- Dreptul necondiționat de ajutor;
- Obligația de a coopera la însănătoșire.

Pornind de la acest exemplu, stabiliți elementele definitorii ale perechii de statusuri: profesor-elev.

2. Uniforma (medicului, militarului, elevului) reprezintă un simbol prin care poate fi recunoscut statusul persoanei. Exemplificați prin alte simboluri elemente din diferite statusuri.

3. Identificând drepturile și obligațiile corespunzătoare statusului și rolului, completați tabelul de mai jos:

Drepturi	**Obligații**
Exemplu: elev – dreptul la învățătură; – dreptul la condiții de școlarizare; – dreptul la educație; – dreptul la un climat sănătos, favorabil dezvoltării personalității.	– a învăța; – a respecta profesorii, colegii, bunurile materiale etc.; – a fi disciplinat; – a participa la activități non-formale etc.
....	– a participa la treburile gospodărești ale familiei; – a asculta de părinți;
Prieten	– .... – ....

Aplicații

1. În ce rol că simțiți cel mai bine?
2. Ce rol (dramatic) v-ar plăcea să jucați? De ce?
3. Aveți un model în viață? Dacă nu, gândiți-vă la personalități istorice, personaje literare, persoane din viața voastră. Pe cine ați ales?
4. Ce rol credeți că joacă modelul în viața voastră? De ce?
5. Identificați calitățile ce v-au condus la această alegere!

Lectură

Goffman Erving (1982-1982) a fost unul dintre cei mai mari gânditori americani ai secolului XX care a revoluționat modul de a gândi viața socială. Studiul întâlnirilor sociale, al comportamentului în public, al construcției și deconstrucției eului, al formelor comunicării sunt temele predilecte de analiză. A fost între 1981-1982 președintele Asociației Americane de Sociologie. Traducerea în limba română a cărții _„Viața cotidiană ca spectacol“_ este un reper pentru noi analize și direcții și în cercetarea antropologică, psihosociologică și sociologică din țara noastră. Printre lucrările sale amintim:
The Presentation of Self in Everday Life (1959) – Prezentarea sinelui în viața cotidiană;
Asylum (1961) – Aziluri
Behavior in Public Places (1963) – Comportamentul în locuri publice
Stigma (1963) – Stigma
Gender Advertisments (1979) – Avertismente de gen

Goffman Erving – ***Viața cotidiană ca spectacol,*** *Comunicare.ro, București, 2003*

Goffman formulează „paradoxul căutării“: *„cu cât un individ este mai preocupat de realitatea care nu e accesibilă percepției sale, cu atât trebuie să-și concentreze mai mult atenția asupra aparențelor“.* Simbolurile de status, gesturile expresive, indiciile sunt constituite în acest univers al aparențelor, iar din analiza lor interpretativă se poate deduce predictiv cursul spectacolului.

Roluri discrepante

Printre comportamentele regionale, Goffman aduce în discuție *rolurile discrepante* pe care le are cel ce deține secretul. El face următoarea distincție la nivelul secretului:

- *Secrete „întunecate“* sunt cele care sunt de două ori secrete: o dată pentru că sunt tăinuite față de exterior, apoi pentru că n-au fost mărturisite în interiorul echipei.
- *Secrete „strategice“,* adică intențiile și capacitățile unei echipe ascunse publicului pentru a împiedica adaptarea eficientă a acestuia la starea de lucruri pe care echipa urmărește să o producă. De ele se folosesc: armata, lumea afacerilor.
- *Secrete „interne“* ar fi acelea care îl marchează pe posesorul lor. Membrii grupului cărora nu li se împărtășește secretul se vor simți excluși. Cu cât numărul de persoane care cunoaște secretul este mai mare, cu atât probabilitatea dezvăluirii lui, intenționat sau nu, va crește.

3. FAMILIA ȘI RELAȚIILE DE RUDENIE

a) Familia și principalele ei funcții

Familia – ca grup social – poate fi studiată de etnografi, sociologi, istorici, juriști etc. Ea poate fi abordată ca *instituție socială* (abordare macro-sociologică), dar și ca *grup mic* (abordare micro-sociologică).

Din punct de vedere sociologic ne interesează viața de familie ca domeniu al vieții private, dar și al relațiilor cu celelalte instituții sociale (școala, biserica, statul).

Familia este un grup social realizat prin căsătorie, alcătuit din persoane care trăiesc împreună, au gospodărie comună, sunt legați prin anumite relații natural-biologice, psihologice, morale și juridice și care răspund una pentru alta în fața societății.

Aceasta se prezintă ca o entitate socială de forme și conținuturi variabile în timp și spațiu. De obicei, familia este alcătuită din doi membri adulți, o femeie și un bărbat, care au încheiat un consimțământ în fața ofițerului stării civile, deci recunoscut social printr-un document oficial (certificatul de căsătorie).

Există o diversitate de situații și configurații în care acest grup se regăsește în viața socială:

- *familia nucleară (simplă)* alcătuită dintr-o pereche maritală (soț/soție) și copii (descendenții ei);
- *familia extinsă,* care cuprinde, pe lângă nucleul familial, și alte rude din mai multe generații (soț/soție, părinții acestora, copii, frații și surorile părinților);
- *familia monoparentală* – copiii cu un singur părinte.

Această structură este influențată de o serie de factori, dintre care amintim:

– factorii biologici, naturali;

– factorii economico-sociali (venituri, satisfacerea nevoilor, creșterea copiilor);

– factorii culturali (tradiții, obiceiuri, prejudecăți).

Funcțiile familiei

Principalele funcții sociale ale familiei sunt:

– *funcția biologică* de sexualitate și reproducere care asigură descendența cuplurilor;

– *funcția economică* – în familia tradițională, specifică economiei naturale, bunurile necesare familiei, folosite pentru autoconsum, erau produse în gospodărie. În societățile bazate pe economia de schimb, funcția economică s-a modificat. În familiile moderne din mediul urban principala funcție este cea de consum și mai puțin cea de producție, care rămâne funcția principală în familiile din mediul rural;

– *funcția de socializare* a copiilor, prin care familia asigură condiții pentru însușirea și transmiterea valorilor sociale, favorizează, prin îndeplinirea diverselor roluri în familie, integrarea în viața socială. Aceasta realizează socializarea prin mijloace specifice, dintre care cele de control au un rol aparte; socializarea implică și reproducerea culturală – apartenența la o familie înseamnă și o poziție socială, apreciată prin diverse criterii (avere, statut ocupațional al părinților, nivel de instrucție, prestigiu, „blazonul familiei", tradiția (vechimea). Familia contribuie la perpetuarea și chiar depășirea unor standarde prin alegerea școlii și a nivelului de școlarizare până la care se poate ajunge, a meseriei, a partenerului de viață al copiilor etc.

b) Căsătoria – moment al întemeierii familiei

Pentru a înțelege căsătoria de astăzi este util să se examineze practicile sociale anterioare. Această analiză determină o tipologie care poate fi pusă în evidență prin următoarele **caracteristici**:

A. Căsătoria ca *aranjament familial*, în care părinții erau cei care căutau pentru fiul (fiica) lor o persoană care să răspundă unor criterii, îndeosebi de vârstă, avere, apartenență și să dispună de calități necesare într-o gospodărie.

B. Căsătoria ca *strategie patrimonială*, strategie de gestiune a averii. Aceasta explică rolul notarului ca intermediar privilegiat în formarea căsătoriei, deoarece, prin intermediul acestuia, o familie cunoștea cu precizie averea celeilalte. Această atenție acordată averii (zestrei) poate fi extinsă asupra întregii societăți tradiționale. Așa se explică și anumite comportamente legate de numărul copiilor în familie (al moștenitorilor), care în unele zone ale țării se mai mențin și astăzi. Nașterea unui singur copil este motivată și prin dorința de a nu risipi averea prin împărțirea la mai mulți.

C. Căsătoria ca *legătură izvorâtă din dragostea împărtășită a partenerilor.*

D. *Noua alianță* – intrarea în viața conjugală coincide mai puțin, sau precede căsătoria.

Principalele diferențe ale căsătoriei de azi față de cele din trecut sunt prezentate în tabelul de mai jos:

Tabelul nr. 2: ***Familia în societățile tradiționale și în cele moderne***

Nr. crt.	Criterii de diferențiere	Societăți tradiționale	Societăți moderne
1.	Numărul de parteneri conjugali	unul (monogamie) mai mulți (poligamie)	unul (monogamie)
2.	Cine face alegerea partenerului	părinții sau rudele pentru a întări puterea familiei	alegerea este făcută în mod deliberat de parteneri
3.	Relațiile de putere	diferite perioade de dominație a bărbatului (patriarhale)	tendințe de egalizare a puterii bărbat-femeie
4.	Relația părinți-copii	autoritate și dominanță părintească	democratizarea relației părinți-copii, mai multă toleranță
5.	Structura	extinsă	nucleară

c) Relațiile în viața de familie

Factorii care au stat la baza întemeierii căsătoriei își pun amprenta asupra relațiilor dintre parteneri, părinți-copii, soț-soție și rude, familie și alte instituții sociale.

Referitor la relațiile între parteneri, doi **factori** rețin atenția în mod deosebit:

– *similaritatea* în sistemele de valori și atitudinale, în trăsăturile de personalitate;

– *complementaritatea* nevoilor și a satisfacerii lor, care formează unitatea cuplului.

Traseul vieții de familie parcurge mai multe etape, care diferă în funcție de vârsta partenerilor, starea materială, condițiile sociale, nivelul de instrucție, tradițiile și obiceiurile religioase, factorii culturali. În viața de familie există anumite *etape* care sunt marcate de caracteristici definitorii:

• *viața cuplului dinaintea apariției copilului* este considerată adesea mai frumoasă, ușoară, fără griji; aceasta tinde în prezent să se prelungească și ca urmare a condițiilor socio-economice dificile, a mijloacelor de contracepție existente, a dorinței tinerilor de a fi independenți, de a-și asigura o bază materială proprie.

• *primul copil* afectează relația partenerilor. Rolurile de mamă, tată implică anumite responsabilități care vor fi asumate și în funcție de socializarea din familia de proveniență. Prezența copilului înseamnă o situație nouă, partenerii având de rezolvat sarcini mai puțin plăcute decât cele din perioadele precedente.

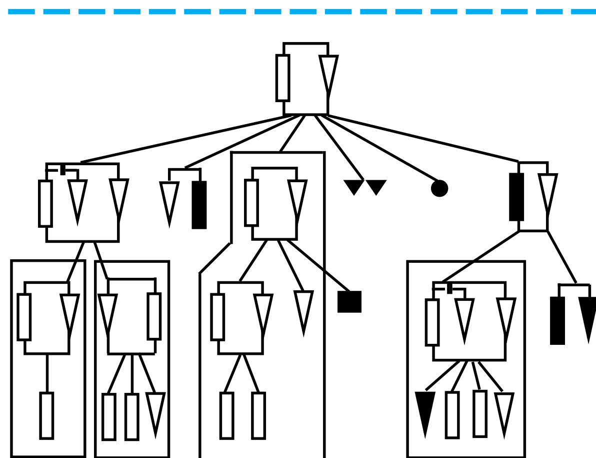
• în *familia cu mai mulți copii* apar probleme suplimentare, generate și de relațiile între copii, de controlul și sancțiunile diferite date de părinți în funcție de afecțiunea discriminatorie (real sau fals percepută), dar și satisfacții mai multe.

Conviețuirea mai multor generații în familiile tradiționale (în prezent și în cele din mediul rural) generează noi tipuri de relații, valori și norme care asigură o anumită continuitate a familiei.

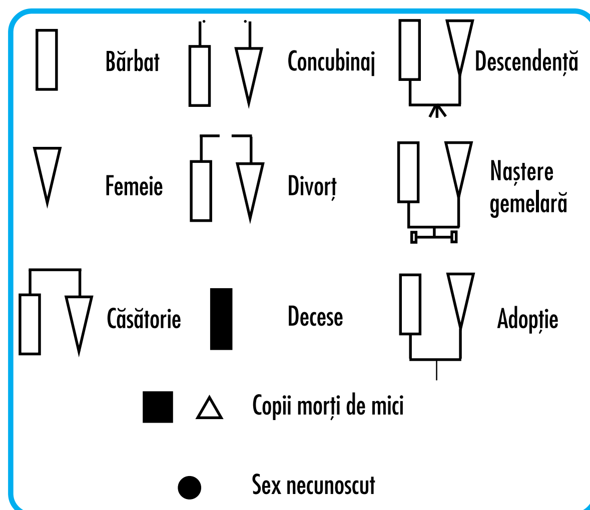
Redăm în schema 2 un model al familiei extinse pe patru generații, sub forma unei reprezentări grafice a spiței de neam (după Henri H. Stahl).

Ca instituție socială, familia are relații cu școala, biserica și statul, care la rândul lor își aduc contribuția la socializarea și învățarea socială. Este vorba de educația morală primită prin practicile de cult religios, de cea intelectuală și profesională prin educația din școală. Statul își afirmă autoritatea asupra instituției familiei prin reglementările juridice cu privire la căsătorie și politicile sociale promovate (alocații, sprijin material, burse, concedii de maternitate ș.a.).

Schema 2: ***Spiță de neam***

Legendă

Vocabular

Complementaritate – principiu ce afirmă că un fenomen poate fi descris cu ajutorul a două sau mai multe teorii care sunt reciproc independente și exclusive, dar se completează reciproc.

Gospodărie – o locuință (cu anexele sale) în care se desfășoară diverse tipuri de activități casnice, specifice vieții de familie;
– grup familial (și alte rude) care are o locuință independentă.

Monogamie – formă de căsătorie în care un bărbat are o singură soție, iar femeia un singur bărbat.

Poligamie – formă de căsătorie apărută o dată cu sclavia patriarhală, întâlnită și astăzi la unele popoare de religie mahomedană, în care un bărbat are dreptul să se căsătorească în același timp cu mai multe femei.

Similaritate – relație care unește două persoane asemănătoare sub aspectul comportamentului și al atitudinilor față de valori.

Lectură

Articolul 16

1. Cu începere de la vârsta nubilă, bărbatul și femeia, fără nicio restricție în privința rasei, cetățeniei sau religiei, au dreptul să se căsătorească și să întemeieze o familie. Ei au drepturi egale la încheierea căsătoriei și la desfacerea ei.

2. Căsătoria nu poate fi încheiată decât cu consimțământul liber și deplin al viitorilor soți.

3. Familia este elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

Declarația universală a drepturilor omului
adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948

Principiul 6

Pentru dezvoltarea deplină și armonioasă a personalității sale, copilul are nevoie de dragoste și înțelegere. Oriunde este posibil, el va crește sub grija și răspunderea părinților săi și în orice caz într-o atmosferă de afecțiune și securitate morală și materială; în afara unor împrejurări excepționale, un copil de vârstă fragedă nu va fi despărțit de mama sa. Societății și autorităților publice le va reveni îndatorirea de a acorda grijă specială copiilor fără familie și celor lipsiți de mijloace de întreținere adecvate. Este de dorit să se acorde o alocație de stat și alte forme de asistență pentru întreținerea copiilor familiilor numeroase.

Declarația drepturilor copilului
proclamată de Adunarea Generală a ONU la 20 noiembrie 1989

EVALUARE

1. Explicați ce înțelegeți, din punct de vedere sociologic, prin expresia: „cei șapte ani de acasă”?

2. Realizați arborele genealogic al familiei voastre sub forma unei spițe de neam cu cel puțin trei nivele, pe filieră maternă și raportați fiecare generație la epoca istorică în care a trăit (muzica, dansul, moda vremii).

3. Într-o căsătorie, este mai bine ca soții să aparțină aceluiași mediu social sau acesta nu are importanță? După ce copiați tabelul, exprimați-vă opțiunea punând un „X” în căsuțele corespunzătoare. Argumentați-vă răspunsul.

	Originea socială a partenerilor		
	Aceeași	Vecinătate	Diferită
Important			
Fără importanță			
Non-răspuns			

4. Realizați o dezbatere (pe două grupe) cu tema: „Căsătoria – un avantaj sau o piedică în calea realizării profesionale?”

5. Copiați, apoi treceți în tabelul de la pagina următoare, literele care corespund activităților ce

se desfășoară în familia voastră și exprimă distribuirea sarcinilor în gospodărie:

a) decizii de achiziționare a unor bunuri de folosință îndelungată (locuință, autoturism, mobilă, televizor);

b) aprovizionarea în gospodărie;

c) amenajarea locuinței;

d) prepararea hranei;

e) educația copiilor;

f) plata taxelor pentru: încălzire, telefon etc.

g) îngrijirea florilor, a grădinii;

h) curățenia locuinței (spălat rufe, vase);

i) activități cotidiene (cumpărarea unor produse alimentare de consum zilnic și a altor tipuri de produse);

j) gestionarea bugetului familiei.

Ce concluzii desprindeți din această grupare de activități?

Activități preponderent feminine	Activități preponderent masculine	Activități specifice copiilor	Activități comune

6. Imaginați-vă peste zece ani. Descrieți-vă viața privată și profesională.

Să recapitulăm!

• Grupurile sociale se constituie în funcție de anumite criterii. Apartenența la un grup sau la altul conferă individului o anumită poziție în societate. Din aceasta decurg drepturile și obligațiile pe care le are în viața publică și privată.

• Familia este un grup social specific. Rolul și funcțiile familiei sunt condiționate social. Acestea sunt influențate de factorii economico-sociali, dar și culturali. Tradițiile, obiceiurile, mentalitățile influențează alegerea partenerului, diviziunea sarcinilor în gospodărie, educația copiilor, relațiile cu celelalte instituții sociale.

FORUM

- Familia și căsătoria. Prezent și perspective
- Dragostea la prima vedere și cea pentru o viață
- Va exista întotdeauna un conflict între generații?

Lecturi suplimentare

1. Băran Pescaru Adina – *Familia azi. O perspectivă psihopedagogică*. Editura Aramis, București, 2004
2. Iluț Petru – *Sociopsihologia și antropologia familiei*, Editura Polirom, Iași, 2005
3. Voinea Maria – *Sociologia familiei*, București, 1993

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Căsătoria și divorțul în România

Analiza statistică din datele prevăzute în Anuarul statistic al României poate să releve evoluția fenomenelor de căsătorie și divorțialitate în ceea ce privește vârsta medie la căsătorie, motivele căsătoriei, numărul divorțurilor după un număr de copii minori rămași după desfacerea căsătoriei etc. Pentru mai multe informații, consultați pagina de Internet:

www.insse.ro/anuar_2004/asr2004.htm

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

5 COMUNITĂȚI SOCIALE

1. COMUNITĂȚI UMANE TERITORIALE
2. SOCIETĂȚI MULTICULTURALE

CE?
este o comunitate umană teritorială și ce probleme legate de comunitățile rurale, urbane și etnice intră în aria de preocupări ale sociologului.

DE CE?
trebuie să identificați și să explicați problemele cu care se confruntă fiecare comunitate umană.

CUM?
să manifestați respect față de autoritățile care exercită puterea la nivelul comunităților locale și să dobândiți aptitudini de relaționare în cadrul comunității prin conștientizarea identității personale.

1. COMUNITĂȚI UMANE TERITORIALE

a) Comunitățile sătești (rurale)

În structura populației se distinge o pluralitate de comunități umane și grupuri sociale. Viața socială se desfășoară într-un anumit spațiu și respectiv într-o anumită arie geografică.

Comunitatea umană este un macrogrup care trăiește într-un spațiu geografic delimitat, dispune de o anumită organizare a activităților și este conștientă de apartenența sa la comunitate.

Comunitățile teritoriale în societatea prezentă românească sunt:

– comunitatea rurală (satul);
– comunitatea urbană (orașul).

Trecerea de la economia naturală, bazată pe un mod de producție și consum în interiorul familiei, la economia de schimb, a însemnat modificarea tipului de comunitate. Economiei naturale i-a corespuns tipul de comunitate bazat pe rudenie. Spațiul social al comunității de rudenie se caracterizează prin:

– coexistența în aceeași locuință a totalității membrilor de familie (familia extinsă);
– relații între mai multe generații (bunici-părinți-copii);
– relații puternice de rudenie (de sânge, cu alte persoane).

În afara relațiilor de *rudenie* se instituie relații prin *alianță* care provin din familia unuia sau a celuilalt partener, sau participarea la efectuarea unor ritualuri religioase (cununarea unor tineri de „nași" sau botezarea copiilor acestora – „fini"). Fiecare are față de celălalt un rol și o poziție bine determinată, poartă un nume, este plasat într-o anumită poziție (dată de gradul de rudenie de sânge sau prin alianță).

Exemplu: copiii în raport cu părinții părinților sunt în relația nepoți-bunici; copiii în raport cu fratele/sora tatălui/mamei sunt în relație de nepoți-unchi, nepoți-mătușă ș.a.

Distanța socială între persoane este direct proporțională cu rangul relației de rudenie. Solidaritatea de rudenie scade odată cu creșterea rangului relației de rudenie.

Anumite caracteristici ale comunității sătești vizează:

● *legătura familiei cu comunitatea locală* exprimată de autorități (persoane oficiale cu funcții și rol deosebit în viața comunității). Ei au fost dintotdeauna: preotul, învățătorul, primarul, ca model de gospodar al satului, medicul etc. Autoritatea le era recunoscută prin nivelul mai ridicat de instrucție față de ceilalți membri ai colectivității și prin contribuția lor la principalele activități din sat, evenimente legate de sănătate, educație, căsătorie, moarte;

● *solidaritatea grupului comunitar* generată de participarea zilnică la activitățile obștii (activitatea predominantă în comunitățile sătești este agricultura).

Satul, ca unitate socială, a fost cunoscut prin cercetările monografice realizate în perioada 1929-1940 în cadrul Școlii Monografice de la București (vezi capitolul *Metodologia*).

Industrializarea a avut ca forță de atracție principală **câștigul sigur**, care, asociat cu **confortul sporit** (oferit de viața în bloc) și **școlarizarea copiilor** (posibilitatea de a urma o școală), a generat deplasări masive dinspre mediul rural înspre cel urban, cu consecințe negative asupra satului. Așa cum se prezintă el astăzi, *depopulat*, *feminizat* și *îmbătrânit*, și-a pierdut identitatea în urma proceselor de urbanizare și industrializare. Problemele satului românesc nu sunt numai cele ale agriculturii, așa cum este de obicei mediatizat. Schimbările în structura formei de proprietate au generat *modificări în structura socială* a comunității rurale, care ar putea fi sintetizate în următoarele **caracteristici**:

– cine are pământ, nu are bani să-l lucreze;

– s-a produs o ruptură între țăran și tractor, adică fac agricultură nu doar cei care se pricep, adică cei pentru care această activitate a fost de bază, ci și alții:

– navetiștii – cei ce locuiesc la oraș, desfășoară o altă activitate, iar de agricultură se ocupă într-un timp parțial de muncă (de obicei sfârșitul de săptămână);

– șomerii din activități neagricole sau alte categorii de persoane care s-au mutat la sat datorită imposibilității vieții la oraș în condițiile absenței unui venit sigur.

Ar putea fi astfel cunoscute și identificate:

– resursele umane care se adaugă populației deja ocupate în agricultură;

– dimensiunile subiective ale pământului, exprimate în percepții asupra acțiunii de împroprietărire, cei ce au încredere/neîncredere, manifestă optimism/pesimism în evoluția agriculturii și perspectivele satului românesc;

– dimensiunile succesului și ale orientării antreprenoriale în agricultură și viața satului;

– problema modelului „gospodarului satului” și a instituțiilor din mediul rural;

– problema infrastructurii, fără de care nu poate fi vorba de o întinerire a mediului rural;

– problema bătrânilor din sat, care nu poate fi rezolvată economic, ci mai degrabă social.

Problemele sociale generate de noile schimbări în viața satului românesc necesită a fi cunoscute, iar cunoașterea sociologică va putea să răspundă unor întrebări de tipul: *Cum acționează capitalul uman în agricultură și care e structura acestuia? Cine vrea să vândă pământul și în ce scop? Care e percepția tinerilor din mediul rural în ceea ce privește școlaritatea și care e valoarea socială a unei diplome?*

b) Urbanizarea și problema locuinței

Urbanizarea și industrializarea, două procese sociale diferite, dar desfășurate aproape concomitent, au fost generatoare de mutații cantitative și calitative în ceea ce privește omul și calitatea vieții sale.

Ca orice fenomen și proces social de amploare, consecințele au fost pozitive dar și negative, cu efecte pe termen scurt dar și pe termen lung.

Orașul a devenit, într-un interval de aproximativ 30 de ani, „altceva”. Așa cum se prezintă el acum nu seamănă nici cu un oraș modern, dar nici nu și-a păstrat identitatea (adică ceea ce a fost). Urbanizarea a fost asociată doar cu un confort asigurat de viața în bloc dar care a generat multe probleme sociale: de *folosire a dotărilor* – instalații sanitare, parcuri, folosirea spațiilor de cazare, parcări – dar și de *comunicare*.

Paradoxal, dar cu toate că densitatea pe metru pătrat a crescut, datorită eterogenității populației, asistăm la o diminuare a comunicării. Sunt frecvente cazurile în care vecinii de scară, de bloc, nu se cunosc, nu se salută, nu comunică.

Adesea, aceste spații au fost ocupate de populație provenind din mediul rural, cu alte preocupări casnice și gospodărești, așa încât spațiilor de locuit și din afara blocului li s-au dat alte destinații („agricultura de bloc” – creșterea animalelor, cultivarea de legume, zarzavaturi în spațiile cu destinație de agrement – „spațiul verde”).

La nivelul orașelor s-a creat o structură diferențiată, pe zone de rezidență, în care centrul orașului grupează îndeosebi instituțiile publice, o zonă intermediară alcătuită din case care mai păstrează stilurile arhitecturale vechi, specifice locului, și diferite cartiere de blocuri la periferie, într-o zonă

limitrofă spațiului agricol și în care s-a mutat, în derularea celor două procese, foarte multă populație din mediul rural.

Problema locuințelor nu a fost rezolvată încă deoarece numărul construcțiilor acestora a scăzut simțitor după 1989. După 1990 s-a oferit posibilitatea chiriașilor de a-și cumpăra locuința la prețuri și cu credite avantajoase. Dar nici această inițiativă nu a rămas fără urmări, căci nefiind gândită într-o strategie pe termen lung, a agravat-o prin explozia prețurilor pe piața liberă.

Există probleme care solicită explicații legate de: scăderea numărului populației și totuși creșterea cererii de locuință, imposibilitatea construirii sau a cumpărării unei locuințe de către cea mai mare parte a populației, mirajul orașelor mari și a urbanismului care încă exercită o forță de atracție pentru populația rurală.

La aceste probleme este chemat și sociologul să răspundă, iar prin concluziile oferite pe eșantioane reprezentative (care dau posibilitatea generalizării concluziilor la întreaga populație) să fie oferite soluții factorului de decizie.

Conform recensământului din 2002 principalii indicatori de habitat sunt:

- Numărul camerelor de locuit (din locuințele permanente și sezoniere)
- Suprafața camerelor de locuit (mp) (din locuințele permanente și sezoniere)
- Numărul unităților locuite din necesitate
- Numărul camerelor de locuit (mp)
- Suprafața locuibilă pe o persoană (mp)
- Numărul clădirilor

Analiza datelor poate fi făcută consultând pagina: **http//www.insse.ro/rpl2002rezgen/rg2002htm**

Acești indicatori situează România pe ultimele locuri în Europa. Ei reprezintă valori medii pe țară dar care rezultă din diferențierile extrem de mari între cele două medii: urban și rural cu posibile explicații și corelații cu numărul populației din cele două medii (mai mult de jumătate din populația țării locuiește în mediul rural). Problema locuinței și a locuirii are consecințe asupra comportamentului demografic, educației copiilor, performanțelor profesionale, creșterii economice. Un aspect particular al comunității urbane legat de locuire îl reprezintă *comunitatea străzii,* a *cartierului.* Aceste tipuri de comunități (strada, cartierul) generează tipuri de raporturi interumane specifice. Între vecini – pe care îi ai fără voia ta – se nasc raporturi de ajutor reciproc deoarece acest tip de comunitate presupune uneori legături de interese, împrumuturi, participare la diferite evenimente și ritualuri religioase (nuntă, înmormântare etc.). Locuitorii de pe aceeași stradă se confruntă cu aceleași probleme: iluminatul străzii și al locuinței, telefonul, ridicarea gunoiului, pavajul, plantarea și întreținerea pomilor (de obicei de același fel: tei, cireși, vișini japonezi ș.a.), a spațiilor de joacă.

Cartierul grupează laolaltă străzi vecine și oameni diferiți ca preocupări, ocupații și nivel de instrucție. Cu excepția cartierelor muncitorești unde s-au construit blocuri într-o perioadă anume (*de exemplu*, în perioada construirii hidrocentralelor de pe Dunăre și râurile interioare) au fost date în folosință „colonii" de blocuri în care au locuit cei care au lucrat la construirea acestor obiective.

Fiecare cartier are o piață în care se derulează principalele acte de vânzare-cumpărare a produselor necesare traiului cotidian. Ultimii ani au fost marcați de proliferarea unor construcții publice cu destinații diverse: biserici, restaurante, farmacii, centre de distribuire a pâinii și tot felul de mici magazine care comercializează produse fără a exista o specializare a acestora. Acest tip de comerț a creat un spațiu în care oamenii sunt atrași la activitățile de cumpărare și a generat un comportament de *căutare a unui produs necesar* cât și a *unui preț corespunzător veniturilor și așteptărilor fiecăruia.*

Procesul de concentrare urbană este specific lumii contemporane și tuturor țărilor. Una dintre caracteristicile acestui proces actual o constituie concentrarea urbană și crearea unor tipuri de comunități care ridică o serie întreagă de probleme la care sociologia este chemată să dea răspuns.

Vocabular

Devălmășie – structură de organizare comunitară a unor sate libere (de răzeși) care avea o conducere proprie și stăpânea în comun pământuri, păduri, izlazuri.
– formă veche de organizare a satului românesc (H.H. Stahl).

Habitat – suprafață locuită de o populație, de o specie de plante sau de animale;
– biotop.

Lectură

Cum este oare posibilă o guvernare vie, o administrație temeinică, ca îndrumare, ca organizare ori ca transformare socială, fără o cunoaștere amănunțită a realității? Dar, după cum nu se poate gospodări, când nu se știe ce și pentru cine se gospodărește, tot așa nu se poate legifera, când nu se știe pentru ce și pentru cine se legiferează. Politica nu poate fi o operă de reformă ori de legiferare a unor oameni și a unor societăți abstracte; ea, pentru a fi eficace, trebuie să se îndrepte spre societatea reală și omul concret.

Cine ar vedea și studia dosarele și fișele cuprinse în bogata noastră arhivă monografică, ar înțelege că dosarul de observație a cunoașterii pătrunzătoare și totale a vieții sociale românești, pe lângă reînnoirea viziunii sociale, aduce îndemnul de simpatie și de solidarizare cu tot ce se întâmplă și invită a ajuta. Observatorul clarvăzător devine astfel cel mai mișcat și devotat slujitor de mai bine, de ceea ce trebuie, de aceea cine întocmește o monografie științifică, bunăoară a unui sat, scrie o carte de iubire și de neclintită încredere. Practica monografiei, ce predică încredere în forțele reale ale națiunii, devine o minunată școală a optimismului. Monografia, deși străbătută de o ideologie sever științifică, dobândește astfel valoarea unui act de credință.

Dimitrie Gusti, *Problema sociologiei,* Imprimeria națională, București, 1940, pg. 598.

EVALUARE

1. Identificați probleme de cercetare sociologică în comunitățile în care locuiți.
2. Formulați două ipoteze referitoare la sistemul de rudenie în comunitățile sătești, de tipul: „dacă… atunci”; „cu cât…cu atât”.

3. Explicați modelul de cercetare monografică gustian cuprins în capitolul 11 „Metodologia cercetării sociologice”.

2. SOCIETĂȚI MULTICULTURALE

a) Comunitățile etnice

Un alt tip de comunitate socială teritorială este *poporul*, caracterizat prin anumite tradiții, sentimente, reprezentări despre spațiu și timp.

Poporul reprezintă acel tip de comunitate ai cărei membri vorbesc aceeași limbă, împărtășesc aceleași sentimente, tradiții, obiceiuri, reguli, au conștiința apartenenței la o anumită colectivitate.

Tradițiile care vorbesc de o „geneză” a lumii pot exista într-o cultură orală, denumită folclor (engl. *folk,* „popular”), conservată de memoria colectivă, nescrisă, sau sub formă sistematizată, scrisă.

În conștiința colectivă a poporului intră și probleme legate de specificul național și de rostul marilor simboluri naționale (steag, stemă, imn).

Națiunea este o grupare relativ numeroasă, delimitată teritorial, ai cărei membri au sentimentul apartenenței la o comunitate.

Naţiunea se caracterizează prin:

a. *teritoriu* – un spaţiu în care poporul s-a format şi a evoluat;

b. *poporul*, care trăieşte într-un spaţiu şi vorbeşte aceeaşi limbă, are sentimentul identităţii şi al coeziunii;

c. *independenţa* – capacitatea de a se guverna ca entitate suverană, cu un guvern propriu.

Fiecare naţiune are un ideal propriu. Pentru poporul român, idealul naţional a fost dintotdeauna aspiraţia spre unitate şi comuniune, înţelegere şi convieţuire paşnică. El a avut ca suport vatra strămoşească, originea comună, continuitatea în acelaşi spaţiu.

În cadrul unei naţiuni există mai multe grupuri etnice.

Grupul etnic este o colectivitate cu tradiţii culturale comune, care are sentimentul identităţii ca subgrup în cadrul societăţii.

Grupurile etnice se caracterizează prin *limbă proprie, obiceiuri specifice,* uneori *religie* diferită de a ţării pe teritoriul căreia trăiesc.

În fiecare stat există minorităţi care au diferite caracteristici comportamentale, obiceiuri şi moduri de viaţă specifice. Mişcările de expansiune, relaţiile comerciale, militare, religioase au provocat deplasări ale membrilor dintr-un loc în altul.

Harta Europei de azi, din acest punct de vedere, se prezintă diferit de cea din secolul al XIV-lea sau chiar al XIX-lea.

După prăbuşirea Uniunii Sovietice, 25 milioane de ruşi trăiesc în afara Federaţiei Ruse, în Estonia, Lituania şi Letonia unde au format minorităţi de mărimi apreciabile.

În afara Iugoslaviei au trăit laolaltă sloveni, bosniaci, croaţi, sârbi, macedoneni, albanezi, ţigani, greci, români, bulgari ş.a. Unele dintre minorităţi au devenit populaţie majoritară prin desprinderea din Federaţie (Slovenia, Macedonia, Bosnia şi Herţegovina).

În Europa multe ţări cuprind grupuri etnice. *De exemplu*, în România locuiesc alături de români, maghiari, germani, rromi, evrei, cehi, slovaci, sârbi, ucraineni, ruşi, lipoveni etc., în Franţa, alături de francezi, trăiesc în acelaşi spaţiu, germani, italieni, portughezi, evrei, rromi etc.

Între grupurile etnice pot însă interveni diferite conflicte. Aşa au apărut conflicte pe fondul destrămării unor state multinaţionale (Uniunea Sovietică, Iugoslavia). *Cauzele* sunt multiple şi complexe. Ele constituie o preocupare a sociologiei. Problema naţională, a relaţiilor interetnice, a generat *naţionalismul*, un complex de idei şi sentimente orientate spre afirmarea de sine a unei naţiuni sau grupări etnice.

Despre *naţiune* şi *naţionalism* s-au conturat două poziţii diferite:

1. viziunea „primordialistă", conform căreia comunităţile etnice sunt entităţi naturale caracterizate prin legături de limbă, religie, teritoriu, cu o vechime foarte mare.

2. viziunea „modernistă" care vede în naţiune un produs al epocii moderne. Naţiunea şi naţionalismul au apărut la sfârşitul secolului al XVIII-lea devenind probleme controversate o dată cu constituirea societăţilor transnaţionale.

Alte probleme legate de specificul şi identitatea naţională se pun în prezent în legătură cu constituirea *comunităţii europene.*

Ideea unificării europene a apărut încă din Evul Mediu. Gândită din raţiuni practice (apărare faţă de Răsărit sau pentru alungarea turcilor), ea a devenit un reper de acţiune a guvernelor abia după al doilea război mondial.

O Europă unită sub „o monarhie unică" sau o „federaţie" de state a fost aspiraţia unor oameni de stat precum Napoleon, dar şi a elitei intelectuale (filosofi, literaţi) ca Saint-Simon, Victor Hugo ş.a.

Ce anume îi făcea pe aceştia să creadă în posibilitatea unificării statelor europene? Acel **ceva comun** care însemna **cultura europeană** formată de-a lungul istoriei şi care reprezintă un ansamblu de valori trăite în organizarea vieţii sociale (civilizaţia). Fiecare popor are contribuţii specifice la civilizaţia comună a umanităţii. „Stâlpii" civilizaţiei europene sunt consideraţi a fi:

1. filosofia antică grecească;
2. dreptul roman;
3. creştinismul.

Comunitatea Europeană, în accepţiunea de azi este nu numai o entitate economică, ci şi administrativă şi politică.

Problema unificării Europei presupune nu numai aspecte economice (atât de dificil de armonizat în condiţiile dezvoltării inegale a statelor europene), dar şi problema politicii administrative. Ca orice proces social de anvergură, Uniunea Europeană trebuie să se bazeze pe studii aprofundate care să vizeze **problemele comune** entităţilor naţionale şi **particularităţile specifice** statelor europene. Din aria studiilor europene un rol deosebit îl are filosofia unificării dar şi studiile locale, regionale, interregionale, naţionale şi internaţionale axate pe problemele Europei moderne.

b) Societăţi multi- şi interculturale

Suntem diferiţi unii faţă de alţii şi putem fi identificaţi după anumite criterii: sex, vârstă,

trăsături fizice, temperament, mod de viață, apartenență la anumite organizații.

Diferențele dintre noi se fac simțite în procesul interacțiunii și comunicării, atunci când ne exprimăm opiniile, ideile. Aceste atitudini ne definesc ca aparținând anumitor comunități, promovând anumite valori, având un comportament aparte.

Societățile în care trăim sunt societăți multiculturale deoarece fiecare țară, în decursul existenței sale, a asimilat și s-a constituit prin integrarea diferitelor culturi. Ele sunt, într-o mare măsură, consecințele proceselor economice și politice.

Dezvoltarea societăților multiculturale a devenit mai accentuată după cel de-al doilea război mondial, fiind marcată de emigrări ale populației, din nevoia de a găsi un loc de muncă, dar și a țărilor primitoare, din nevoia de a avea mai mulți muncitori. Migrația anilor '50-'60 spre colonii și-a schimbat direcția după criza economică începută în 1973.

Dezechilibrele economice, inegala distribuție a resurselor pe glob, dezvoltarea disproporționată, au generat sisteme social-politice diferite ale statelor lumii și o divizare a acestora în: Nord-Sud, Est-Vest (Occident), Lumea Nouă, și Veche. Aceste împărțiri, nu sunt geografice, ci se referă la situații economice și politice mult mai complexe. Aceste inegalități economice, la care se adaugă altele, ca: războaiele, dezastrele naturale, explozia demografică, mai ales în țări din Africa, produc fenomene migratorii cu efecte și implicații atât individuale cât și sociale.

În ultimii ani, în Europa, au avut loc evenimente istorice deosebite care au modificat harta, granițele s-au schimbat, Germania de Est s-a unit cu cea de Vest, independența Cehiei și Slovaciei, destrămarea Uniunii Sovietice, a Statului Federativ Iugoslavia etc.

Toate aceste procese ridică o serie de întrebări: *Unde începe și unde se sfârșește Europa? Ce valori și ce calități trebuie să aibă o persoană pentru a se integra complet în Europa secolului XXI?*

Noile schimbări necesită răspunsuri noi la situații noi. Dacă diversitatea tinde să devină o regulă nu doar la nivelul continentului, ci și al țărilor confruntate cu valuri de imigrări în țările dezvoltate, atunci trebuie:

– să valorificăm diferențele;

– să promovăm spiritul tolerant și de înțelegere reciprocă;

– să nu manifestăm dezinteres și indiferență față de problemele celorlalți;

– să învățăm să trăim în înțelegere cu ceilalți; să relaționăm unul cu altul la nivel egal, chiar dacă este vorba de culturi și societăți diferite sau majorități-minorități din interiorul aceleiași societăți;

– să ne formăm o cultură a vieții și să ne analizăm capacitatea de înțelegere pentru a renunța la prejudecăți, stereotipii și discriminări.

Dacă societățile *multiculturale* sunt o realitate a vieții sociale prezente și poate viitoare, trebuie să găsim împreună calea de a le schimba în societăți *interculturale*.

Societățile **multiculturale** se caracterizează prin următoarele *trăsături*:

– coexistența în același spațiu a diferitelor grupuri culturale, naționale, etnice, religioase;

– înțelegerea diferențelor ca motive pentru discriminare;

– tolerarea minorităților, dar nu și acceptarea lor.

Societățile **interculturale** se definesc prin:

– relații de interacțiune, recunoaștere reciprocă a valorilor și a modului de viață;

– instituirea unui sistem de relații echitabile, bazate pe egalitate și toleranță activă;

Educația interculturală este un proces social care necesită parcurgerea mai multor etape:

1. *Acceptarea egalității* în drepturi și renunțarea la practici discriminatorii.

2. *Cunoașterea reciprocă* prin intercunoașterea culturilor.

3. *Organizarea unor acțiuni comune*, colaborare și ajutor reciproc, luarea deciziilor și soluționarea problemelor împreună.

Educația interculturală se realizează cu toate grupurile sociale dintr-o societate multiculturală, fie ele majoritare sau minoritare. Ea presupune interacțiune, comunicare, dialog, solidaritate, reciprocitate.

Vocabular

Antisemitism – formă de intoleranță, care conduce la discriminarea indivizilor unor rase, popoare ș.a.

Naționalitate – calitatea unui individ de a face parte dintr-o națiune organizată în stat național, această relație de apartenență conferind drepturi și obligații reglementate juridic.

Prejudecată – o idee pe care ne-o facem despre o persoană, fapt, fenomen, fără a le cunoaște îndeajuns.

Rasism – teorie conform căreia caracteristicile umane (pozitive, negative) sunt determinate de apartenența la o anumită rasă. Se apreciază astfel existența raselor superioare și inferioare, legitimându-se politic și cultural, inegalitatea și opresiunea.

Stereotip – credință sau gând despre un grup uman particular;

– ansamblu de caracteristici care definesc un grup în termeni de obiceiuri.

Xenofobie – cuvânt de origine greacă, înseamnă teamă de străini, transpusă în respingere, ostilitate sau violență împotriva oamenilor din alte țări sau aparținând minorităților naționale.

Lectură

Popoarele europene își dezvăluie, așadar, identitatea la fel ca și celelalte etnii. Și-o descoperă dincolo de ideologii, prin conținuturile tabloului diferențelor proprii pe care apoi, încearcă să le facă inteligibile, ca fiind tot atâtea variații ale unui mic număr de teme apropiate: originea istorică, determinațiile biologice, compoziția demografică, limba, teritoriul, organizarea socială, proiectul politic…

Diferențele etnice actuale dintre popoarele europene au viziuni mai mult sau mai puțin îndepărtate. Unele urcă până în epocile străvechi ale protoistoriei, respectiv ale preistoriei, ca de pildă, cele care îi deosebesc pe basci de populațiile din jurul lor. Altele sunt tot atât de vechi ca și documentele scrise care atestă existența: este cazul grecilor, descendenți din eleni, și al românilor, descendenți din daci. Altele, cum ar fi diferențele care îi opun în Balcani, pe sârbi, români, bulgari – turcilor, se constituie în plină perioadă istorică. Una din problemele majore ale etnologiei popoarelor europene este, în acest caz, aceea de a distinge între ceea ce se datorează originilor îndepărtate ale acestor popoare și ceea ce se datorează proceselor de diferențiere și de identificare în curs de desfășurare.

Jean Cuisenier, *Etnologia Europei*, Institutul European, Iași, 1999, pp. 34-35

Se vorbește adeseori, de cultură europeană, la singular, și de culturi național-europene, la plural. Cum trebuie să înțelegem raportul între denumirile acestea la singular și la plural? Trebuie să-l înțelegem ca un raport de creștere organică. Cultura europeană este una singură; ea a trecut însă prin diferite faze. Fiecare fază (…) și-a găsit cristalizarea într-o formă de cultură națională ușor de recunoscut.

Fiecare formă a fost definitivă pentru timpul și mediul în care a apărut; dar după trecerea timpului potrivit ei, fiecare formă și-a pierdut caracterul de definitivă și a intrat într-un proces de transformare, din care a răsărit o formă nouă. Cultura europeană se împarte astfel în diferite culturi naționale (…)

Diferitele culturi naționale nu sunt decât componentele culturii europene, care este aceea care le dă unitate și continuitate. De fapt niciun popor european nu este în mod exclusiv creatorul unui tip de cultură. Chiar când găsim câte un popor, contribuind într-o largă măsură la formarea unui tip de cultură, constatăm de îndată că și la el n-au lipsit împrumuturile. Adevăratele tipuri de cultură depășesc împărțirile geografice. Chiar și împărțirile pe rase nu sunt respectate. Rasele și popoarele Europei aparțin aceluiași tip de cultură. Diferențele culturale, care există între ele nu sunt atât de profunde, ca să se constituie în tipuri diferite. Diferențele de naționalitate nu aduc după ele pe cele de cultură. Înlăuntrul culturii europene sunt mai multe naționalități și mai multe rase. Dacă se vorbește totuși de o cultură engleză, franceză, germană, italiană etc., aceasta se face sub rezerva, că toate aceste culturi sunt componentele aceluiași tip de cultură.

C. Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic,* Editura Casa Școalelor, 1927

EVALUARE

1. Explicați relația dintre cele două variabile din următoarea ipoteză: *Cu cât un regim e mai democratic, cu atât revendicările minorităților devin mai intense.*

2. Care credeți că sunt avantajele și piedicile în calea unificării Europei?

3. Identificați trei probleme de studii sociologice europene.

4. Reflectați la următoarele expresii: „O minoritate într-un loc poate fi o majoritate în altul”.

5. Dați exemple de minorități tradiționale și minorități etnice în diferite țări din Europa.

6. Sunteți de acord cu aprecierea următoare: *cei puternici sunt minoritate*? Argumentați răspunsul vostru.

7. De câți oameni este nevoie pentru a forma un „grup minoritar”? Dați exemple de minorități care au devenit o majoritate în țări din Europa de azi.

8. **Studiu de caz**

„La examenul de capacitate una din probe se desfășoară sâmbăta. În clasa din care faci parte, există doi elevi care, datorită religiei lor, nu pot să participe la această probă, motiv pentru care pierd examenul”.

a. Identificați în cazul prezentat mai sus un principiu încălcat al educației interculturale.

b. Găsiți soluții constructive pentru a rezolva conflictul care apare.

9. Dați exemplu de o prejudecată avută și abandonată. Ce v-a determinat să scăpați de ea?

10. Apreciați și argumentați ce este pozitiv și ce este negativ în realitatea socială în care trăiți, cu privire la:

– modul de gândire al concetățenilor;
– stilul de viață românesc;
– reacțiile noastre față de ceilalți.

11. Se apreciază că discriminarea e un fenomen arbitrar. Puteți da exemplu de o situație în care ați fost subiect al unei astfel de practici din partea cuiva?

12. Descoperiți diversitatea în colectivul clasei voastre. Căutați colegi cu care să vă asemănați în ceea ce privește:

– locul nașterii;
– zodia;
– muzica preferată (eventual formația, interpretul etc.);
– religia;
– preferințe de lectură;
– interes pentru anumite discipline;
– modalități de petrecere a timpului liber.

Comunicați și fiți optimiști! Sigur veți găsi pe cineva cu care să vă asemănați!

13. Asociați diferitele acțiuni sociale cuprinse în coloana **A** obiectivelor educației interculturale, cuprinse în coloana **B**. Scrieți perechile de cifre-litere corespunzătoare.

***Coloana* A**	***Coloana* B**
1. a favoriza	a. depășirea prejudecăților și a stereotipiilor
2. a învăța	b. o evaluare pozitivă
3. a încuraja	c. înțelegerea interdependențelor lumii
4. a genera	e. formarea unor atitudini și obiceiuri pozitive de comportament față de oamenii din alte culturi și societăți
5. a promova	d. manifestarea principiilor de solidaritate și spirit civic în acțiune

Să recapitulăm!

- Comunitățile umane, ca macrogrupuri, se diferențiază geografic, istoric, cultural.
- Diferențele, văzute adesea negativ, ca surse de conflict, trebuie valorificate pozitiv, respectate și acceptate.
- Problemele comunităților umane necesită **cunoașterea sociologică** pentru a fundamenta științific **decizia politică**.
- Cunoașterea sociologică se face cu metode, tehnici, procedee și instrumente specifice și se realizează în echipă, în instituții specializate.
- Un rol deosebit în cunoașterea realității sociale prezente și anticiparea celei viitoare îl are **educația interculturală**.

FORUM

- Comunitatea este mai importantă decât individul?
- A cunoaște alte culturi înseamnă a-ți cunoaște mai bine propria cultură.
- Diversitatea este o bogăție.

Lecturi suplimentare

1. Bădescu Ilie – *Satul contemporan și evoluția lui istorică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981
2. Vargas Llosa Mario – *Orașul și câinii*, Editura Humanitas, București, 2005
3. Vulcănescu Mircea – *Prolegomene sociologice la satul românesc*, Editura Eminescu, București, 1977

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Valori europene în sate românești

Eurobarometrul rural: valori europene în sate românești realizat de Organizația Gallup, la cererea Fundației pentru o Societate Deschisă. Analiza cantitativă a opiniei publice din mediul rural abordează tematici diverse precum: aderarea la Uniunea Europeană, agricultură și antreprenoriat în mediul rural, călătorii și muncă în străinătate, mediul participativ în sate, relațiile dintre instituțiile locale și comunitate, infrastructură, încrederea în instituții și lideri locali, satisfacția față de viață, valori și familie. Detaliile pot fi consultate pe pagina de Internet:

http://www.gallup.ro/romana/poll_ro/releases_ro/pr030226:ro/pr030226_ro.htm

6 INSTITUȚIILE ȘI ORGANIZAȚIILE SOCIALE

CE?
este o instituție și ce este o organizație.

DE CE?
este bine să cunoașteți drepturile și libertățile omului.

CUM?
să vă asumați responsabilități în viața personală, profesională și socială, să apărați drepturile omului și ale copilului și să manifestați un comportament prosocial.

1. ȘCOALA ȘI INTEGRAREA PROFESIONALĂ

a) Învățământ și societate

Relația învățământ-societate a constituit reper nu numai pentru teorii economice ci și psihologice, de pedagogie, de sociologie a educației. Această relație se înscrie într-un context mai larg, acela al raporturilor dintre educație și societate.

Ca proces social, educația se realizează prin mai mulți factori, printre care și sistemul de învățământ. El îndeplinește mai multe **funcții:**

1. *internă*: de instrucție și educație;
2. *externă*: de selecție și reproducere socială a culturii.

Aceste funcții ale sistemului de învățământ pun în dependență, prin finalitățile lor, sistemul de învățământ, ca producător de potențial uman ocupat în economie, cu sistemul economic, care oferă locuri de muncă. Între cele două sisteme există o legătură, în sensul că dezvoltarea sistemului de învățământ este influențată de evoluția sistemului social, în special economic. La rândul său, sistemul economic se dezvoltă prin rezultatele procesului de învățământ. Între cele două subsisteme ale sistemului social se manifestă o *relativă autonomie*[1]. Sistemul de învățământ își *lărgește* autonomia prin faptul că deține monopolul în formarea cadrelor didactice. Sistemul economic își *restrânge* autonomia relativă prin dependența de sistemul de învățământ, prin pregătirea potențialului uman de muncă.

[1] Concept introdus de É. Durkheim

P. Bourdieu și colaboratorii săi au elaborat o **teorie** prin care au încercat să demonstreze mecanismele de **reproducere socială** prin intermediul învățământului. Deoarece aspectele economice nu sunt unice în explicarea fenomenelor sociale, au fost introduse în analiză mai multe concepte, precum: „capital cultural", „capital social", „habitus de clasă".

În deceniul al șaptelea, Basil Bernstein întreprinde un original demers teoretic pentru înțelegerea modului în care funcționează instituțiile cultural-educative. El analizează școala ca fiind o instituție ce transmite și reproduce valorile culturale create într-un anumit context și în condiții istorice specifice.

B. Bernstein consideră că odată cu însușirea unui conținut specific educației, subiectul asimilează și contextul structural care stă la baza organizării acestuia, modelându-și în acest proces conștiința individuală. Principiul teoretic de bază al acestei analize este că „structura relațiilor sociale determină principiile comunicării și modelează formele conștiinței. Rezultă că prin schimbarea structurii relațiilor sociale se pot schimba principiile comunicării și astfel se schimbă și formele conștiinței"[2]. Un anumit mod de transmitere a valorilor cultural-educative conduce la formarea unei tipologii specifice de conștiințe individuale în cadrul conștiinței sociale. Mai târziu, cercetările sale s-au extins prin abordarea dintr-o perspectivă structurală mai largă a interferențelor dintre diferiți factori socializatori și, în primul rând, dintre învățământ, producție și familie.

Prin teoria transmiterii culturale, B. Bernstein se plasează în prelungirea teoriei reproducerii culturale, elaborată de P. Bourdieu și J.C. Passeron, completând-o.

Legătura dintre un anumit mod de transmitere ce se constituie într-un context specific de reproducere socio-culturală și structura de clasă a fost recunoscută chiar de Bernstein, care preciza că în timp ce Bourdieu s-a preocupat de structura reproducerii și variatele ei realizări, pe el l-a interesat în principal procesul transmiterii culturale.

b) Căutarea unui loc de muncă

De la absolvirea unei forme de școlarizare până la ocuparea unui loc de muncă, fiecare individ trece printr-un proces de **căutare.**

În acest proces, un loc aparte îl ocupă perioada de timp anterioară ocupării, aceea a căutării unui loc de muncă.

Căutarea poate fi analizată atât din punct de vedere al intensității și al gradului în care se realizează, cât și din perspectiva formelor variate în care se poate exprima. Cunoașterea formelor de manifestare a căutării (ca formă concretă de manifestare a cererii de loc de muncă) oferă, într-o anumită măsură, premisa unor posibile distincții cu privire la intensitatea sau gradul ei de realizare.

Din punct de vedere al gradului de structurare, căutarea poate fi:

- formală;
- informală.

Căutarea informală, spre deosebire de cea formală, este spontană, lipsită de regularitate și de un cadru oficial de manifestare. Ea se realizează fie individual, fie în grup. Ambele forme vizează un sistem de relaționare care presupune comunicarea verbală și nonverbală.

O altă distincție care reflectă două forme posibile de manifestare este cea dintre căutarea:

- directă;
- indirectă.

Căutarea fără intermediari se face direct de la sursă (presă, radio, TV), care se constituie în mijloace între ofertantul de loc de muncă (firma) și solicitantul (individul).

Căutarea indirectă se întâlnește în orice situații în care solicitantul își alege reprezentanți care să-i susțină interesul (părinți, rude, prieteni).

Cum este posibil ca într-un sistem concurențial de piață, pentru ocuparea unui post să existe un puternic atașament al indivizilor aflați în situații similare? Un posibil răspuns ar fi acela că ceea ce-i unește (dorința de a ocupa un post) este mai puternic decât ceea ce-i separă (capacitățile, cunoștințele, preferințele).

Căutarea presupune anumite calități: perseverență, curiozitate, interes, încredere, insistență.

Contextele situaționale în care se prezintă individul în procesul căutării determină un anumit comportament, diferențiat în funcție de context:

- *contextul 1* – caută singur:
  – informația;
  – să se cunoască;
  – să-și evalueze capacitățile și competențele;
- *contextul 2* – intră în relație directă cu:
  – firma;
  – instituțiile specializate;
- *contextul 3* – intră în relații multiple
  – cu alți solicitanți;
  – cu cei ce realizează selecția;

În contextele 2 și 3 el rămâne un însingurat prin interesul personal pe care-l poartă.

[2] Basil Bernstein, *op. cit.*, pg. 20.

În contextul 2 are loc întâlnirea directă a cererii de loc de muncă cu oferta de loc de muncă (pe piața secundară). Această relație este directă, de un tip aparte, prin interesele diferite ale purtătorilor lor. Are loc un acord în care părțile își prezintă cerințele, așteptările, și un acord exprimat în situația în care acestea răspund unor așteptări reciproce. În relațiile cu celelalte instituții specializate, cel ce dorește informația nu este întotdeauna aspirant la un loc de muncă, ci un intermediar (părinți, rude, cunoscuți). În acest caz, relațiile sunt strict informative, fiecare accceptând rolul asumat: instituția să ofere aceste informații (verbal, prin afișare), solicitantul înregistrând aceste informații.

Contextul 3 creează un alt tip de situație generatoare de relații concurențiale între:

– cei aflați în același rol, cel de solicitant de loc de muncă;

– solicitanți și ofertanți (cei responsabili de selecție pe baza unor criterii riguroase, de obicei economice, de eficiență, dar și extraeconomice, conjuncturale).

Indiferent de contextele situaționale în care se află individul, căutarea presupune dorința de a lucra. Acesta este rezultatul unor condiții pe care le întrunește cel ce dorește să lucreze: să fie apt de muncă, să fie disponibil, adică să poată să înceapă lucrul imediat.

Căutarea angajează individul într-un sistem de relații directe sau indirecte cu diferiți purtători ai informației. Între solicitant și oferta de serviciu se interpun adesea factori (purtători ai informației) la care subiectul ajunge fie conștient, cu un scop prestabilit, fie din întâmplare.

c) Ocuparea și integrarea socio-profesională

Ocuparea unui loc de muncă ca finalitate a procesului de căutare necesită parcurgerea mai multor etape: 1. autocunoașterea; 2. informarea; 3. controlul; 4. decizia; 5. realizarea.

1. Autocunoașterea presupune: cunoașterea calităților (a aptitudinilor, a priceperilor și a deprinderilor); competențele profesionale atestate de certificate, diplome, experiență.

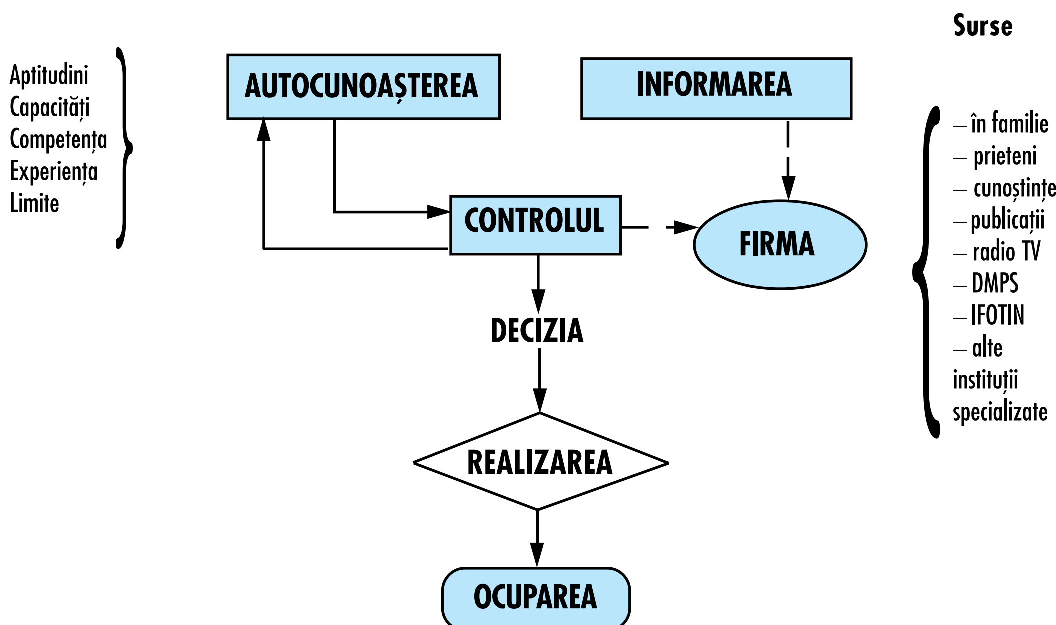
2. Informarea cu privire la: ofertele de locuri de muncă – structura pe domenii, meserii; capacități necesare exercitării meseriei și cerințele ocupării postului; condițiile de lucru, promovare, salarizare; avantajele și dezavantajele ocupării postului.

3. Controlul referitor la evaluarea competențelor, ofertelor de locuri de muncă, a proiectului profesional prin consultarea specialiștilor.

4. Decizia privind alegerea după confruntarea ofertelor cu proiectul profesional.

5. Realizarea, adică completarea fișelor-tip de prezentare, a cererii de angajare sau înscriere la concurs, întocmirea documentelor necesare ocupării (C.V., scrisoare de intenție incluse în așa-numitul *Dosar de candidatură*), interviul, susținerea probelor de concurs.

Schema 3: *Etape în ocuparea unui loc de muncă*

Orice schimbare a poziției sociale înseamnă trecerea de la un statut social la altul. La absolvirea școlii, un *elev* poate deveni fie *student*, *șomer* sau *lucrător* într-un domeniu de activitate sau altul. Această trecere presupune o serie de activități de *învățare* a noului rol și *adaptări* la cerințele noii poziții ocupate.

În general, **integrarea** ca **proces social** presupune existența a două elemente:

– *mediul integrator* (un colectiv de muncă, grupă de studenți, colectivitate teritorială);

– *integratul*, care poate fi o persoană, un grup, o comunitate, o țară.

Între aceste două elemente trebuie să existe o relație care să exprime *voința* părților pentru realizarea integrării, dar să existe și *posibilitățile* necesare.

Condiționările *obiective* se împletesc cu cele *subiective* căci dacă primele vizează mărimea colectivului, condițiile de muncă, cele subiective țin de capacitatea individului de a se adapta la situații neprevăzute, de înțelegere a contextelor sociale.

Procesul de integrare presupune:

1. *adaptarea* la mediul integrator:

– informarea reciprocă;

– învățarea codurilor.

2. *participarea* care apare în momentul în care rolurile au fost acceptate și asimilate.

Integrarea profesională este însoțită de cea socială. A ocupa un loc de muncă la absolvire presupune și rezolvarea unor probleme sociale legate de asigurarea locuinței, alegerea școlii pentru educarea copiilor etc.

Vocabular

Capital cultural – ansamblul bunurilor culturale, inclusiv al mijloacelor de producere a bunurilor științifice, intelectuale și artistice și al mijloacelor de circulație a acestora;
– un sistem de legitimare culturală;
– un sistem de conservare și punere în valoare a bunurilor culturale.

Capital simbolic – termen folosit de P. Bourdieu pentru a desemna prestigiul și sursele de prestigiu de care dispune o persoană.

Ethos – (lat. *ethos*) – ansamblu de trăsături specifice (morale) unui grup social sau unei epoci;
– specific cultural al unei colectivități.

Habitus – mod personal sau generic de a fi, de a gândi, a acționa sau reacționa în conformitate cu valorile, normele sau principiile reprezentative sau dominante într-o cultură sau sistem social.

Lectură

Pornind de la ideea de bază că sociologia este o disciplină de sinteză a unor științe sociale particulare, sociologul trebuie să fie la curent cu aceste discipline. A nu da informații profesionale necesare unui sociolog înseamnă a nu-l forma. Un sociolog care nu cunoaște științele juridice, ce poate el să înțeleagă din viața socială? Un om care nu este întemeiat pe o foarte solidă bază de economie politică, acela nu poate fi sociolog.

Un om, care habar nu are ce este psihologia socială, nu poate să fie sociolog. Un sociolog poate să fie format într-o școală, într-o universitate de științe sociale, să știe de existența lor și să se poată acomoda cu ele și măcar într-una din ele să fie specialist.

Evident, că el trebuie să știe mai mult, el trebuie să știe și filosofie și istorie generală; el trebuie, totuși, să posede o știință enciclopedică care nu e dată la îndemâna oricui și care nu se învață numai în patru ani de zile la universitate. Acolo înveți numai „rudimentele" și tehnicile de învățat, iar învățătura se face de-a lungul unei vieți întregi, de muncă de zi și noapte. Ceea ce nu se poate pretinde de la sute de oameni. Să fii bun, bucuros dacă ai găsit trei, patru cinci care sunt în stare să-și jertfească viața ca să facă așa ceva. Mai e de adăugat ceva: cunoștințele acestea de științe sociale, îndeosebi acelea care se referă la țara în care trăim trebuie să fie și cunoștințele de cultură generală. Nu mă gândesc la tehnicienii de inginerie socială. Nici la specialiștii în sociologie, ci la cetățenii de rând. Ca să fii un bun cetățean trebuie să știi pe ce lume trăiești, adică să cunoști care sunt problemele națiunii tale din toate punctele de vedere. Care sunt problemele economice ale țării, cele demografice, cele juridice, de învățământ, de sănătate etc. (…) Deci cunoașterea aceasta, aș spune cunoștințele cetățenești, în această formă, sociologică dacă vreți să-i spunem, dar în general de științe sociale ar trebui să fie date în învățământul preuniversitar, încă din liceu.

Fragment din interviul cu prof. **H.H. Stahl** realizat de Septimiu Chelcea și Iancu Filipescu. Convorbirea a fost prilejuită de împlinirea vârstei de 80 de ani a prof. H.H. Stahl (1981) și publicată în *Sociologia românească*, nr.5/ 1992, pp. 533-543

EVALUARE

1. Studiați-vă cu atenție profesorii. Faceți o listă în care să scrieți șase calități pe care le au și pe care le considerați importante pentru activitatea didactică. Motivați fiecare calitate descoperită.

2. Care sunt asemănările dintre părinții voștri și profesorii de la clasa voastră? Dar deosebirile?

3. Care sunt etapele necesare pentru ocuparea unui loc de muncă?

4. Credeți că există o legătură între disciplina predată și felul de a fi (comportamentul) profesorului? Dacă da, cum explicați acest lucru?

5. Puteți da exemple de meserii care sunt „moștenite" din tată în fiu?

6. Gândiți-vă la relația profesor-elev. Ce credeți că semnifică expresia: „Nu se știe cine dă și cine primește"?

7. După ce veți studia *Metodele și tehnicile de cercetare sociologică* din capitolul 10, elaborați un chestionar cu toate tipurile de întrebări cunoscute, cu tema: „Motivația învățării".

8. După lectura textului, răspundeți la următoarea întrebare:

Din ce domenii ale cunoașterii sunt necesare cunoștințe pentru exercitarea profesiei de sociolog?

2. STATUL ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

a) Statul și relația de putere

În antichitate, grecii și romanii desemnau statul prin termenii:

– polis (cetate) – civitas
– politeia (formă de organizare)
– respublica (republica)
– imperium (realitate istorică).

Termenul de *stat* apare pentru prima dată în lucrarea „Principele" a lui Niccolo Machiavelli (1513).

Nevoia de coordonare a eforturilor pentru asigurarea ordinii în interior și de apărare împotriva atacurilor externe a generat dezvoltarea și evoluția statului. O înțelegere a formelor pe care le-a cunoscut statul în istorie – ca instituție ce asigură unitatea și coeziunea comunității – nu poate exista fără a cunoaște raportul stat-societate.

Pentru ca statul să instituie această relație de putere trebuie să existe:

– grupuri sociale care au o existență îndelungată;
– o structură ierarhică complexă și durabilă;
– o organizare bazată pe legi scrise sau culturale;
– diviziunea socială în conducători-conduși.

La întrebarea „Cine deține puterea?" nu există un răspuns comun. Sociologii marxiști consideră că diviziunea principală este între clasa dominantă și clasele dominate.

Pentru K. Marx puterea dominantă în societate aparține clasei care posedă proprietatea asupra mijloacelor de producție. În aceste condiții, deținătorii puterii politice nu apără interesul general, ci pe cel particular al unei clase: burghezia. Guvernul este cel care administrează afacerile clasei dominante. K. Marx constată posibila confiscare a puterii din mâinile unei minorități. La aceeași întrebare, teoreticienii elitiști spun *elita.*

În teoria elitelor, V. Pareto distinge două categorii la nivelul puterii:

1. cei care guvernează prin forță și violență („leii");
2. cei care guvernează prin viclenie (șiretenie) și abilitate („vulpile").

Dacă elitele se constituie într-un grup prea închis, ele se expun la contestarea puterii de către elitele urcate din straturile inferioare ale societății. W. Mills distinge trei domenii controlate de elite:

• economic – administratorii marilor firme;
• politic – conducătorii marii administrații de stat;
• militar – ofițerii din eșaloanele superioare.

Problema statului, ca instituire a raporturilor de putere în societate cunoaște o diversitate prin contribuțiile aduse de școlile antropologice franceze (Michel Foucault, Gilles Deleuze, Felix Guattari).

b) Principiile de funcționare a statului modern

Ca orice organism care reprezintă o formă de organizare a unei comunități, statul funcționează și se bazează pe următoarele **principii**:

1. *principiul suveranității naționale* (unică, perpetuă, inalienabilă), care exprimă calitatea puterii de a fi supremă pe teritoriul național. El conferă statului dreptul de a-și fixa propriile reguli, fără niciun amestec din afară. Suveranitatea reprezintă *unitatea puterilor statului*, iar izvorul ei este *voința generală*.

2. *principiul separării și echilibrului dintre puteri*. Cel care are meritul de a fi elaborat o teorie despre separarea puterilor în stat a fost Montesquieu. El distinge: puterea legislativă (emite legile), puterea executivă (aplică legile), puterea judecătorească (judecă diferendele, restabilind legalitatea).

3. *principiul guvernării reprezentative* care constituie modalitatea de afirmare a suveranității naționale. Poporul delegă puterilor, legislativă, executivă și judecătorească, dreptul de comandă.

4. *principiul supremației constituționale* – care prevede ca activitățile statului să fie supuse valorii juridice. Constituția fixează activitatea organelor de stat în limitele legii.

5. *principiul consacrării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului* care exprimă asigurarea dreptului la viață și integritate fizică și psihică, la libertate și apărare, la muncă.

c) Statul social și societatea civilă

Conceptul de „stat social" reprezintă recunoașterea și concretizarea funcției sociale a statului.

Analiza evoluției dezvoltării statului evidențiază rolul de arbitru al intereselor economice sociale și garant al drepturilor și libertăților. După cel de-al doilea război mondial o constantă comună a statelor democratice a fost implementarea unor programe de protecție socială prin acțiuni de acordare de: pensii, ajutor de șomaj, alocații de sprijin și de boală, pentru cei aflați în dificultate.

Statul social, cu toate că folosește tehnici de asigurare socială, se deosebește de asistența socială.

Statul social urmărește să orienteze piața (economică) în mai multe direcții, dintre care amintim:

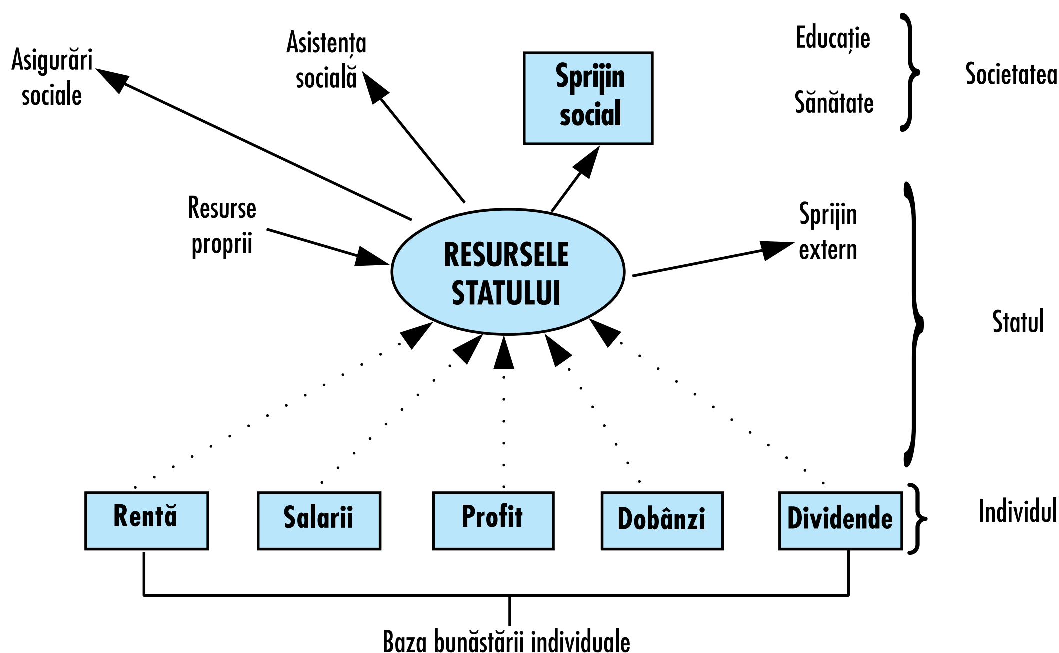
1) garantarea unui *venit minim* indivizilor și familiilor pentru a asigura o supraviețuire decentă;

2) *diminuarea riscurilor sociale* pentru suportarea greutăților de către indivizii și familiile confruntate cu șomaj, boală, bătrânețe;

3) *asigurarea accesului tuturor cetățenilor la standarde mai bune de viață* prin servicii sociale.

Între stat și societatea civilă se instituie relația de putere care se difuzează la diferite nivele ale societății civile. Autonomia societății civile și restrângerea importanței statului în societățile contemporane generează noi întrebări referitoare la natura puterii și la exercitarea ei.

Schema 4: ***Atragerea și utilizarea resurselor de către stat***

Lectură

Art. 30

Libertatea de exprimare

(1) *Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credinţelor şi libertatea creaţiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.*

(2) *Cenzura de orice fel este interzisă.*

(3) *Libertatea presei implică şi libertatea de a înfiinţa publicaţii.*

(4) *Nicio publicaţie nu poate fi suprimată.*

(5) *Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligaţia de a face publică sursa finanţării.*

(6) *Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine.*

(7) *Sunt interzise prin lege defăimarea ţării şi a naţiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violenţă publică, precum şi manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.*

(8) *Răspunderea civilă pentru informaţia sau pentru creaţia adusă la cunoştinţă publică revine editorului, realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condiţiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege.*

Art. 32

Dreptul la învăţătură

(1) *Dreptul la învăţătură este asigurat prin învăţământul general obligatoriu, prin învăţământul liceal şi prin cel profesional, prin învăţământul superior, precum şi prin alte forme de instrucţie şi de perfecţionare.*

(2) *Învăţământul de toate gradele se desfăşoară în limba română. În condiţiile legii, învăţământul se poate desfăşura şi într-o limbă de circulaţie internaţională.*

(3) *Dreptul persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale de a învăţa limba lor maternă şi dreptul de a putea fi instruite în această limbă sunt garantate; modalităţile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege.*

(4) *Învăţământul de stat este gratuit, potrivit legii. Statul acordă burse sociale de studii copiilor şi tinerilor proveniţi din familii defavorizate şi celor instituţionalizaţi, în condiţiile legii.*

(5) *Învăţământul de toate gradele se desfăşoară în unităţi de stat, particulare şi confesionale, în condiţiile legii.*

(6) *Autonomia universitară este garantată.*

(7) *Statul asigură libertatea învăţământului religios, potrivit cerinţelor specifice fiecărui cult. În şcolile de stat, învăţământul religios este organizat şi garantat prin lege.*

Art. 49

Protecţia copiilor şi a tinerilor

(1) *Copiii şi tinerii se bucură de un regim special de protecţie şi de asistenţă în realizarea drepturilor lor.*

(2) *Statul acordă alocaţii pentru copii şi ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicapat. Alte forme de protecţie socială a copiilor şi a tinerilor se stabilesc prin lege.*

(3) *Exploatarea minorilor, folosirea lor în activităţi care le-ar dăuna sănătaţii, moralităţii sau care le-ar pune în primejdie viaţa ori dezvoltarea normală sunt interzise.*

(4) *Minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajaţi ca salariaţi.*

(5) *Autorităţile publice au obligaţia să contribuie la asigurarea condiţiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viaţa politică, socială, economică, culturală şi sportivă a ţării.*

Constituţia României – Bucureşti, 2002

EVALUARE

1. Cum este posibil ca societatea civilă să se bucure de o deplină autonomie şi în acelaşi timp să fie garantul comunităţii de interese?

2. Poate fi separată în practică problema distribuirii veniturilor de problema producţiei şi a schimbului?

3. Se vorbeşte în prezent în societatea noastră – atât de puterile constituţionale recunoscute (legislativă, executivă şi judecătorească) cât şi de a patra putere în stat – mass-media (presa, radio, TV). Care credeţi că sunt argumentele în favoarea susţinerii acestor idei? Menţionaţi cel puţin două.

4. Construiți un nomenclator de categorii sociale care dețin puterea pentru fiecare dintre următoarele tipuri:

a) puterea civilă;
b) puterea militară;
c) puterea politică;
d) puterea administrativă;
e) puterea economică;
f) puterea spirituală.

5. Explicați relația individ-societate redată în schema nr. 4.

3. RELIGIA ȘI BISERICA

a) Evoluția sentimentului religios în viața socială

Biserica este un fenomen social, iar religia constituie o latură a vieții spirituale, o activitate socială a comunității omenești.

Caracterul religiei pare mai puțin social întrucât nu exprimă neapărat relații interumane, ci între om și divinitate. Totuși, religiile nu sunt activități individuale, ci ele necesită asocierea.

Religia este un sistem unitar de credințe și practici cu privire la lucrurile sacre ce reunesc în aceeași comunitate morală, numită biserică, pe toți cei ce aderă la ele.

Care este nota comună a religiilor de pe pământ? Indiferent de deosebirile dintre ele, nota comună a religiilor este împărțirea lumii în reală și imaginară, în sacru și profan. Împărțirea în sacru și profan nu poate s-o facă omul izolat. Aceasta presupune o societate care să impună aceste categorii și să sancționeze abaterile.

Sacrul poate fi reprezentat prin persoane, pietre, arbori, case, locașuri de rugăciune. Acestea sunt apărate prin interdicții. Profanarea lor este un sacrilegiu.

Gândirea primitivă a generat sentimente religioase ca:

• **animismul** – credință conform căreia orice lucru și orice ființă sunt însuflețite;

• **fetișismul –** credința într-un obiect, lucru, animal (fetiș);

• **cultul morților, al strămoșilor** e legat de familie și gintă;

• **cultul zeilor** e legat de popoare și națiuni.

În general, sub o diversitate de divinități diferite, aproape toate popoarele primitive cred totuși într-un singur zeu suprem, indiferent de numirea ce i se dă.

Alte forme de evoluție religioasă cunoscute sunt:

1. Politeismul – este religia grecilor și a romanilor.

În politeismul grec există peste zeul *Cronos* și zeul *Jupiter*, un zeu superior *Fatum***.**

2. Dualismul – religia persană a lui *Ahriman* și *Ordmuz*, a egiptenilor – *Osiris* și *Isis*.

3. Triteismul – religia indiană unde divinitatea îmbracă formele: *Brahma*, *Vișnu* și *Siwa*.

4. Monoteismul – se regăsește în cele trei religii:

– *iudaismul* – revelat prin *Moise*;

– *mahomedanismul* – revelat prin *Mahomed*, profetul lui Dumnezeu;

– *creștinismul* – revelat prin Fiul lui Dumnezeu, *Iisus Hristos*.

Și în această succesiune putem descoperi o evoluție: de la iudaism, unde persoana interpusă este un *om*, se ajunge la creștinism unde mediatorul între om și Dumnezeu este o ființă divină.

Odată cu dezvoltarea relațiilor între popoare au fost cu putință religiile universale dintre care cel mai tipic exemplu este *creștinismul*. Răspândirea creștinismului pe glob a fost înlesnită și de relațiile comerciale. Odată cu marfa pătrund în colonii și valorile culturii creștine, dintre care și convertirea la creștinism a popoarelor păgâne.

Scopul ultim al religiilor este apropierea de Dumnezeu, dar căile sunt diferite, iar reprezentarea divinității relevă diferențieri în cultura popoarelor.

Alături de familie și stat, biserica a avut un rol deosebit în viața oamenilor și a marcat comportamente și mentalități. Cele mai importante evenimente din viața personală, nașterea, căsătoria, moartea sunt legate de ritualuri desfășurate în credința la care aderă persoana (botezul, cununia, slujba și ritualul înmormântării). De asemenea, biserica a avut și are un rol important în influențarea limitării sexualității la cadrul

familial, în orientarea procreării, prin condamnarea metodele de contracepție, în promovarea stabilității și împiedicarea divorțului. Toate aceste practici din viața cotidiană s-au impus prin interdicții și reguli morale.

Există diferențieri între religiile ortodoxă, catolică, protestantă cu privire la evenimentele enumerate. *Exemplu*: protestanții nu consideră căsătoria un lucru sfânt, recunosc divorțul și admit apelul la metodele contraceptive.

b)Teorii sociologice referitoare la religie

A. Teoria lui A. Comte susține că trecerea de la forma inferioară – fetișismul și zoolatria – (adorarea și închinarea la animale), la forma superioară – monoteismul creștin s-a făcut în mod evolutiv. Explicația sociologică a evoluției societăților este enunțată de A. Comte în legea celor trei stări: teologică, metafizică și pozitivă.

În faza *teologică,* când realitatea și adevărul se confundă cu Dumnezeu, omul avea iluzia că poate cunoaște realitatea prin *credință*.

În faza *metafizică*, speculației religioase i se opune speculația metafizică, descoperind esența și principiile lumii prin *rațiune*. În faza *pozitivă* lumea poate fi cunoscută prin *experiență* și *observație*.

B. Teoria lui Émil Durkheim susține că toate religiile derivă, în mod necesar, din triteism, fiind forma comună tuturor popoarelor primitive. El observă că și magia este făcută din credințe și rituri. Ea are miturile, dogmele, ceremoniile și rugăciunile ei. *De exemplu*, cultul morților este obiect atât al riturilor religioase, cât și al celor magice. Deosebirea constă în aceea că uneori se profanează lucrurile sacre. În magie se face apel la Dumnezeu, dar magicianul realizează rituri *invers* decât în slujba religioasă (cu fața întoarsă la altar). Magicianul nu are credincioși și nici biserică, are o clientelă. Magia este tot o acțiune socială, dar ea se desfășoară în ascuns, magicianul fiind un izolat. Religia este a unei comunități, este deschisă și publică, credincioșii întâlnindu-se la biserică.

C. Teoria evoluționismului natural – deși nu explică, prezice următoarea evoluție a religiei:

- progres în cadrele religiei (cult în trib, în națiune, în umanitate);
- progres în reprezentarea Divinității (animism, antropomorfism, politeism, monoteism moral);
- progres în cult (descântec, magie, rugăciune, încredere morală și speranță).

Religia apare în toate teoriile ca o formă necesară a vieții sociale care își are originea în necesitatea psihică a colectivității. Ea a evoluat de la forme simple, inferioare, spre cele superioare, culminând în concepția moralei creștine.

c) Obiceiuri în sărbătorile religioase

În sens sociologic, **obiceiul** presupune un întreg sistem de reguli care se respectă într-o acțiune care are caracter repetabil.

Obișnuința reprezintă un mod curent de acțiune sau comportare, relativ constant și necesar individului, pe care îl trăiește ca o nevoie interioară.

Obiceiurile privesc planul extraindividual, social, comunitar, ele se corelează cu ceea ce numim **datină**. D. Gusti aprecia că obiceiurile înseamnă „creații de conservare și, în același timp, de progres al societății”. Ele incumbă și un aspect de „obligativitate”, un sistem de reguli profund asimilate.

„Obiceiul e legislația proprie pe care societatea și-o dă ei însăși pentru ca să trăiască și să se dezvolte.” (D. Gusti)

Datina este repetarea regulată a unei voințe sociale particulare, iar obiceiul este repetarea regulată a unei voințe sociale generale.

Obiceiurile în comunitățile rurale țin atât de activitatea specifică satului (creșterea animalelor, cultivarea pământului), cât și de manifestarea colectivității în sărbătoare. Indiferent că sunt laice sau religioase, sărbătorile în comunitățile rurale, în special, se caracterizează prin următoarele aspecte:

– participarea întregii colectivități ca actori sau spectatori la eveniment;

– pregătirea și întâmpinarea evenimentului cu gospodăria pregătită de oaspeți;

– respectarea unui ritual moștenit și care devine normă de comportare în colectivitate. *De exemplu,* în sărbătoarea Crăciunului totul gravitează în jurul ideii nașterii Mântuitorului. Imaginea mitică de semizeu a Bătrânului Crăciun oscilează între aceea a unei semidivinități arhaice și semidivinități creștinizate.

Vocabular

Tabu – interdicție cu caracter religios, în anumite societăți primitive, aplicată la ceea ce este considerat sacru.

Totem – animal, plantă sau obiect considerat de multe triburi primitive ca strămoș al populației respective.

Lectură

Karol Wojtyla (Ioan Paul al II-lea)(1920-2005)

Biserica nu numai îndeamnă la a face binele, ci, prin doctrina ei socială, se îngrijește să-i lumineze pe oameni pentru a-i orienta în drumul pe care trebuie să-l urmeze în legitima lor căutare a fericirii și pentru a-i călăuzi la descoperirea adevărului în mijlocul neîncetatelor oferte ale ideologiilor dominante. Propunerea creștină este caracterizată de optimism și de speranță, pentru că se bazează pe om și, dintr-un umanism sănătos, vrea să-și facă auzit glasul în instituțiile sociale, politice și economice. Se inspiră din om și îl consideră protagonist în construirea societății.

Doctrina socială a Bisericii nu este o „a treia cale" între capitalismul liberal și colectivismul marxist, și nici o alternativă posibilă față de alte soluții nu atât de radical opuse între ele: constituie o categorie aparte. Nu este nici o ideologie, ci formularea corespunzătoare a rezultatelor unei reflecții atente asupra realităților complexe ale existenței umane în societate și pe plan internațional, în lumina credinței și a tradiției Bisericii. Scopul ei principal este acela de a interpreta aceste realități, cercetând dacă sunt sau nu conforme cu învățătura Evangheliei despre om și despre chemarea lui pământească și, în același timp, transcendentă, pentru a oferi o orientare atitudinii creștinilor. De aceea, ea nu ține de domeniul ideologiei, ci de al teologiei, și în special al teologiei morale.

Prezentarea și difuzarea doctrinei sociale fac parte din misiunea de evanghelizare proprie bisericii. Și, fiind vorba de o doctrină care are drept scop să călăuzească modul de comportare al persoanelor, din ea derivă „angajarea pentru dreptate" în funcție de rolul, chemarea și condiția fiecăruia.

Ioan Paul al II-lea, *Planul lui Dumnezeu. Decalog pentru mileniul III*, Editura Enciclopedică, București, 1999, pp. 142-143.

APLICAȚII

1. Operaționalizarea conceptului de persoană foarte religioasă (S. Chelcea).

Dimensiunea	Indicatorii
I. Comportamental-acțională	1. Merge foarte des la biserică. 2. Ține foarte des posturile religioase. 3. Face foarte des rugăciuni. 4. Citește foarte des cărți religioase, fiind de acord cu conținutul lor. 5. Cere foarte des sfatul preotului în probleme deosebite. 6. Îi îndeamnă foarte des și pe alții la credință religioasă.
II. Atitudinal-valorică	1. Apreciază că religia reprezintă singura interpretare adevărată despre lume și viață. 2. Consideră că religia va continua să existe totdeauna. 3. Apreciază că Biblia (Coranul) este o carte sfântă de inspirație divină. 4. Consideră clerul (preotul) ca reprezentând „voința divină". 5. Manifestă convingerea că oamenii nu pot fi morali fără a fi religioși. 6. Crede că biserica este „casa sau templul lui Dumnezeu".
III. Ideologic-doctrinară	1. Consideră adevărate enunțurile: – Lumea a fost creată de o ființă divină. – Tot ceea ce se petrece pe pământ este urmare a voinței divine. – Omul a fost creat de Dumnezeu după chipul și asemănarea sa.

2. Observați, în timpul vacanței, un obicei, un ritual religios din comunitatea (rurală, urbană) în care locuiți. Prezentați etapele parcurse.

3. Desprindeți din textul dat spre lectură, valorile pe care le propune doctrina socială a bisericii.

4. REGIMURI ȘI PARTIDE POLITICE

a) Sistemul politic și elementele sale

Conceptul de sistem, preluat din biologie, semnifică o totalitate de elemente, aflate în interdependență și interacțiune.

Sistemul politic este un ansamblu coerent de elemente aflate în relații de interdependență, integrat în viața socială și aflat în raporturi de intercondiționare cu societatea în ansamblul ei.

Sistemul politic nu se confundă cu sistemul social global. Specificul său constă în faptul că definește modul în care se exercită puterea politică și cum este organizată viața socială a unei societăți.

Acesta cuprinde:

• *instituțiile politice* – sunt reprezentate de stat și organele sale (centrale și locale), partidele politice, organizațiile politice și mecanismele care asigură participarea cetățenilor la viața politică în ansamblul ei. Ele diferă și au funcții specifice derivate din natura lor.

• *relațiile politice* sunt constituite din ansamblul raporturilor între instituțiile politice, instituții și cetățeni și cetățenii între ei.

• *ideile politice* se regăsesc în teorii, concepții, doctrine, programe și strategii politice, convingeri, experiențe, cunoștințe dobândite în cursul implicării și participării la activitatea politică. Ideile politice sunt influențate de natura societății și reflectă relațiile și instituțiile politice, practica și acțiunea politică.

• *normele și valorile politice* exprimă reguli de activitate impuse fie prin tradiții, fie prin autoritate în manifestarea politică a indivizilor, a organizațiilor și a grupurilor politice.

Componentele sistemului politic se schimbă, interacționează, transformările profunde din societate generând și schimbări ale *regimului politic*.

Regimul politic reprezintă modul concret în care funcționează un sistem politic.

Prima tipologie a regimurilor politice a fost făcută de Aristotel, care, în funcție de numărul celor care exercită puterea, le clasifica după cum urmează:

1) *regalitatea* – în care *unul singur* posedă puterea;

2) *aristocrația*, caracterizată prin *mai mulți* care dețin puterea și care formează oligarhia;

3) *democrația* (gr. *demos* „popor", *kratos* „conducere") – exercitarea puterii se realizează de către *popor*.

Tipologia cea mai des folosită astăzi împarte regimurile politice în trei categorii:

a) *democrațiile pluraliste* – caracterizate prin stratificare socială accentuată, pluralism politic și o societate civilă activă;

b) *autoritarismul* – care exercită puterea în mod autoritar;

c) *totalitarismul* – care presupune exercitarea unei puternice presiuni politice pentru supunerea maselor.

Evoluția regimurilor politice înregistrează astăzi fapte inedite generate de tranzițiile din țările foste comuniste din Europa Centrală și de Est.

b) Partidele politice

Constituite ca instituții specifice în sistemul politic, partidele au luat naștere pentru a exprima o ideologie (naționalism, socialism, comunism, fascism etc.).

Partidul politic este o organizație al cărei obiectiv final este cucerirea sau influențarea puterii guvernamentale.

Partidul exprimă și promovează interese politice, economice, ideologice, culturale etc. ale unor grupuri, clase sau comunități locale, etnice, religioase.

Partidele politice au luat naștere fie în jurul unei personalități marcante, fie în condițiile unui eveniment istoric de o importanță deosebită, *de exemplu*: schimbarea sistemului social în țările din Europa de

Est prin prăbușirea sistemelor totalitare, independența fostelor colonii.

O problemă sociologică a partidelor o constituie dinamica lor, relativa autonomie față de politica de guvernare, a capacității acestora de a guverna aceleași interese pe o perioadă îndelungată.

Devierile, abaterile și amestecurile ideologice, funcția de manipulare prin propaganda electorală, pierderea suportului electoral după ce au ajuns la guvernare, constituie probleme de cercetare și analize politice.

O abordare diferențiată a partidelor politice este realizată de către Alexis de Tocqueville, astfel:

– *partide mari* dedicate unor idei revoluționare care bulversează societatea în epocile de profunde schimbări sociale;

– *partide mici*, care apar în perioada de relativă stagnare, caracterizate prin intrigi și acțiuni egoiste.

Extinderea democrației a fost însoțită de o afirmare a partidelor politice și o creștere a interesului maselor pentru viața politică. În sistemele politice occidentale, și nu numai, a fost semnalată o tendință de polarizare a partidelor, în funcție de ideologiile promovate, în: partide de stânga și partide de dreapta.

Funcțiile partidelor politice pot fi grupate astfel:

- promovarea unor interese naționale, regionale, de grup;
- medierea între societatea civilă și stat, între categorii de interese, precum și în rezolvarea conflictelor dintre aceștia;
- menținerea puterii pentru a beneficia și distribui avantaje materiale și simbolice membrilor săi (M. Weber);
- propulsare socială pentru indivizii cărora le sunt refuzate o serie de cariere sociale râvnite (R.K. Merton).

Partidele de opoziție, spre deosebire de cele aflate la putere, îndeplinesc cel puțin două funcții specifice, generate de poziția pe care o au în sistemul politic. Este vorba de:

– informarea guvernului și a publicului larg asupra intereselor pe care le promovează, precum și explicarea lor;

– demonstrarea unor politici alternative la inițiativele guvernului.

În exercitarea acestor funcții există trei stadii pe care le parcurg partidele, care presupun strategii și mijloace politice specifice: *influențarea* puterii, *cucerirea* puterii, *exercitarea* puterii.

Pluralismul democratic, atât de studiat de politologi, poate fi identificat în următoarele sisteme: *bipartitismul* (Anglia, S.U.A.), *multipartitismul* cu un partid dominant (Japonia, Mexic), *multipartitismul* pur (Țările Scandinave).

Această tipologie teoretică cunoaște o multitudine de situații concrete, practice.

c) Liderii politici

O problemă sociologică în înțelegerea partidelor politice o constituie studierea elitelor din cadrul acestora. Este vorba de aspecte referitoare la *recrutarea, funcționarea, dinamica, cultura* și *valorile* promovate.

Politicienii sunt *selectați* din organizațiile de partid și aleși prin vot. Ei reprezintă circumscripțiile lor electorale. Problema este de a afla cât de *reprezentativi* sunt aceștia pentru populația pe care o reprezintă. Politicienii se deosebesc de simplii membri de partid care alcătuiesc majoritatea și care sunt mai puțin activi decât minoritatea. Ei sunt cei care, datorită interesului și implicării lor în viața politică, au un rol hotărâtor în luarea deciziilor.

Liderii politici pot fi *locali* și *naționali*. În alegerea liderilor o importanță au:

– educația și pregătirea profesională;

– mediul familial în care se formează;

– ocupația avută înainte de a „intra“ în politică.

Studiile în societățile democratice avansate au demonstrat că există o mai mare șansă de a deveni politician pentru cei care provin dintr-un mediu familial care a favorizat formarea caracterului și capacității intelectuale, a stimulat interesul pentru politică prin discuții permanente, când persoana a deținut o funcție/ocupație înaltă în structura socială și ocupațională, a avut relații cu publicul, a menținut interesul și este cunoscut prin faptele sale. Astfel, un bun organizator, un director/manager, un ministru este mai probabil să devină politician decât o persoană cu o slujbă obișnuită (muncitor, maistru, tehnician).

Max Weber consideră că politicienii pot fi:

– *profesioniști*, care nu sunt nevoiți să obțină o remunerație pentru activitatea lor politică, care nu trăiesc „din“ politică, adică nu caută să-și folosească dominația în propriile interese;

– *politicienii fără avere*, lipsiți de mijloace, care sunt preocupați exclusiv pentru obținerea unor venituri personale prin politică;

– *politicienii de ocazie* – care suntem toți atunci când punem buletinul de vot în urnă sau când ne manifestăm voința politică prin participarea la o adunare politică, ținând un discurs politic.

În concluzie, în viziunea sociologului german „politica poate fi practicată «onorific» de către oameni «independenți», adică înstăriți, de rentieri în special, sau conducerea politică poate fi făcută accesibilă celor neînstăriți și atunci trebuie retribuită”. (*Politica, o vocație și o profesie*, pp.13-14)

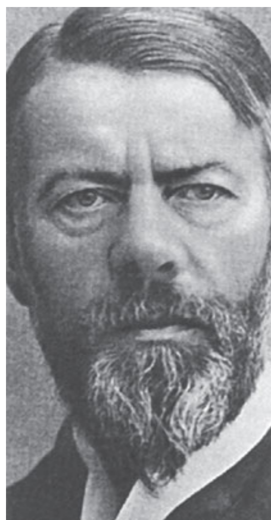
Vocabular

Ideologie – concepție și program de acțiune ce exprimă interesele grupurilor și claselor sociale;
– modul în care o colectivitate devine conștientă de ea însăși, de condițiile sale de existență și de direcțiile în care trebuie să-și desfășoare activitatea;
– concept introdus în gândirea modernă de K. Marx și Fr. Engels.
Politică – procesul prin care un grup uman, cu opinii și interese diferite ajung la decizii și opțiuni colective care se impun întregului grup.
Politică socială – atitudinile, programele și acțiunile îndreptate spre rezolvarea diferitelor probleme sociale.

Lectură

Max Weber (1864-1920)

Pentru Max Weber, sociologia este, în principal, studiul acțiunii sociale. Spre deosebire de cercetătorii din alte domenii, sociologul nu se rezumă la o analiză pur obiectivă, ci urmărește să înțeleagă acțiunea socială, imaginându-se în situația oamenilor pe care îi studiază și identificându-se cu aceștia.

Se poate afirma că există trei calități deosebit de importante pentru un politician: pasiunea, simțul responsabilității și intuiția.

Pasiunea, în sensul devotamentului pentru o „cauză", al supunerii față de zeul sau demonul ce o patronează... Împătimirea pură și simplă nu te poate face politician, dacă nu transformi, punându-te în serviciul unei „cauze", responsabilitatea pentru acea cauză, în principală stea călăuzitoare a activității tale. Iar pentru asta e nevoie – și aceasta este principala calitate psihologică a politicianului – de intuiție, de capacitatea de a lăsa realitățile să lucreze asupra ta, păstrându-ți liniștea interioară și concentrarea, așadar păstrând distanța față de lucruri și oameni... „Forța" unei personalități politice derivă în primul rând din aceste calități. De aceea, politicianul are de înfruntat zi de zi și ceas de ceas un dușman banal, ce ține de firea umană: vanitatea cea mai comună, dușmanul de moarte al oricărui devotament pentru o cauză și al oricărei detașări, în special, al detașării față de tine însuți.

...Politica înseamnă, alături de pasiune și intuiție și o tenace și lentă luptă cu imposibilul. Este foarte adevărat, și toate experiențele istoriei o dovedesc, că nu s-ar fi obținut posibilul, dacă nu s-ar fi încercat mereu, în lume, imposibilul.

Max Weber, *Politica, o vocație și o profesie,* Ed. Anima, 1992, pp. 42-54

EVALUARE

1. După lectura textului din Max Weber:

a. identificați cele trei calități ale unui politician;

b. credeți că aceste calități sunt specifice doar politicienilor? Dacă nu, exemplificați cu alte ocupații care solicită aceste calități.

2. Ce caracteristici sunt tipice liderilor de partide? Prin ce credeți că se deosebesc liderii locali de cei naționali?

3. Analizând harta repartiției voturilor în România, după alegerile din 26 noiembrie 2000, încercați să descoperiți explicații posibile ale opțiunilor electorale.

4. Scrieți un eseu cu tema: *„Structuri sociale în partidele politice din România."*

5. Comentați ideile din următorul text:

„Politica reglementează numai condițiile externe ale vieții sociale, sămânța faptelor sociale stă în sufletul fiecărui cetățean. Fără calitatea acestei seminţe, niciun progres nu este cu putință, oricâte legi politice s-ar face." (**Constantin Rădulescu-Motru,** *Psihologia poporului român*)

5. ORGANIZAȚIILE

a) Ce este o organizație?

Pe parcursul vieții, fiecare individ este membru al unui grup social, organizație sau asociație. Apariția organizațiilor poate fi considerat răspunsul la necesitatea omului de a-și atinge mai ușor, mai repede și mai bine obiective complexe care nu pot fi realizate decât în comun.

Organizația este un sistem structurat de interacțiune umană realizat în vederea atingerii unor scopuri.

Trăsăturile organizației

1. Prezența unor indivizi care au scopuri comune și interacționează.

2. Existența unei conduceri și a unei structuri în interiorul grupului care desemnează roluri, funcții, relații ierarhice și responsabilități.

Acțiunea umană nu se poate realiza decât în prezența omului care devine actor social, fiind pus mereu *să aleagă* în *anumite condiții,* formulând *scopuri* și folosindu-se de *mijloacele adecvate*; alegerile se efectuează pe baza valorilor sociale care apar din raportarea reciprocă a indivizilor, sub controlul sistemului social mai larg în care sunt integrați.

În cadrul organizațional, actorul răspunde *așteptărilor,* căci societatea și organizația nu pot exista decât impunând actorilor sociali anumite valori și controlând cum se integrează și cum apar structurile în funcție de aceste valori.

Studiul formelor și mecanismelor organizaționale constituie o pârghie pentru cunoașterea societății în ansamblul ei și chiar diagnosticarea crizelor.

În istoria sociologiei rețin atenția două paradigme tradiționale care prezintă funcțiile sociale ale organizațiilor:

1. cea *weberiană* – centrată pe birocrație ca proces general de raționalizare a activităților colective;

2. cea *marxistă* – după care birocrația modernă nu este decât o consecință a subordonării forței de muncă, față de capital.

Din analiza lor se constată o deplasare a locului dinamicii sociale de la nivelul raporturilor sociale de producție (Marx) la nivelul unor constructe umane menite să îndeplinească o serie de funcții sociale prin intermediul organizațiilor.

Organizația nu este un dat natural, ci un sistem de acțiune colectivă, individul nefiind o simplă rotiță a unui mecanism ci, într-o oarecare măsură, liber de a acționa, a avea inițiativă, oricât de bine ar fi controlat sistemul.

Individul care participă la funcționarea organizației își aduce propria sa contribuție în condițiile în care comportamentul său, niciodată totalmente determinat, se schimbă și în funcție de rezultatele care se obțin.

Sensul acțiunii nu se fundamentează obligatoriu pe raționamente. Individul e pus mereu în fața unor alegeri care vor fi influențate în permanență de relațiile de putere și de dimensiunile afective ale personalității.

b) Tipuri de organizații

Clasificarea organizațiilor se face în funcție de o serie de criterii:

1. *scopurile și obiectivele specifice:*

a. organizații *economice* (producție, comerț, servicii);

b. organizații *religioase* (biserici, secte);

c. organizații *culturale* (cluburi, asociații, fundații);

d. organizații *politice*.

2. *modul de structurare:*

a. organizații *formale* – cele cu structuri clar definite, cu anumite caracteristici birocratice care se conduc după reguli, regulamente ce conțin norme, status-uri și roluri pentru fiecare membru;

b. organizații *informale* ce se caracterizează prin spontaneitate și flexibilitate, relații „face-to-face". Deși au lideri și relații ierarhice unanim acceptate, nu se conduc după regulamente.

3. *modul de implicare a individului:*

a. organizații *alienate* – bazate pe frică și supunere;

b. organizații *calculate* – bazate pe respectarea regulilor având la bază interesul personal;

c. organizații *morale* – caracterizate prin participarea liber consimțită la scopuri și obiective.

4. *mijloacele folosite pentru exercitarea autorității*:

a. organizații *coercitive* – bazate pe forță;

b. organizații *remunerative* – bazate pe schimb;

c. organizații *normative* – bazate pe convingeri.

5. *apartenență*:

a. guvernamentale;

b. nonguvernamentale.

Organizațiile nonguvernamentale au apărut ca o alternativă la cele publice în scopul găsirii unor soluții pentru asigurarea bunăstării sociale. Studierea acestei forme de asctivitate este încă la început în România. Se asociază acestei forme de organizare nonprofit acțiuni de voluntariat, având la bază altruismul, bunăvoința, spiritul civic și o mare sensibilitate pentru satisfacerea nevoilor umane. De obicei organizațiile nonprofit sunt caracterizate prin mărime relativ redusă și o mare flexibilitate. Un ONG se constituie legal conform reglementărilor Ordonanței nr. 26 din 30 ianuarie 2000 cu privire la asociații și fundații (actualizată până la data de 28 iulie 2005). *Asociația este subiectul de drept constituit de trei sau mai mult persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun și fără drept de restituire contribuția materială, cunoștințele sau aportul lor în munca pentru realizarea unor activități în interes general, al unor colectivități sau, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial.*

Spre deosebire de asociații, *fundația este subiectul de drept înființat de una sau mai multe persoane care, pe baza unui act juridic între vii ori pentru cauza de moarte, constituie un patrimoniu afectat, în mod permanent și irevocabil, realizării unui scop de interes general sau, după caz, al unor colectivități.*

Toate reglementările de constituire, înscriere și funcționare sunt prevăzute în Ordonanță.

Dintre organizațiile nonguvernamentale se detașează ca importanță cele de ordin social, dar se dovedesc o alternativă la sectorul public și cele de ordin cultural. Dezvoltarea acestor organizații nonprofit, nonguvernamentale favorizează dezvoltarea societății civile.

Din punct de vedere sociologic, ne interesează să vedem în ce condiții poate o organizație nonguvernamentală să-și păstreze autonomia și independența de acțiune, în situația în care resursele financiare sunt limitate. O problemă care pare să rezolve tendințele de amestec în treburile organizațiilor nonguvernamentale este aceea a parteneriatului între sectorul public (guvernamental) și cel nonprofit.

c) Componentele unei organizații

Structura unei organizații (*de exemplu*, economice) se prezintă piramidal, fiecare nivel fiind ierarhic funcțional, distribuit după cum urmează:

a. *centrul operațional* – cuprinde toți angajații care produc bunurile și serviciile de bază ale organizației sau care susțin direct producția;

b. *elementul median* – cuprinde intermediarii între vârf și bază și este format din ingineri, contabili, membrii serviciului planificare și personalul funcțional care cuprinde serviciile ce susțin indirect activitatea organizației (serviciul juridic, publicitatea etc.);

c. *vârful strategic* este compus din personalul de conducere și consilierii lor.

Structura organizațională se poate reprezenta printr-o diagramă în care pozițiile și relațiile din cadrul organizației sunt bine delimitate din punct de vedere ierarhic (cine și cui se subordonează). Este ceea ce în mod curent se numește *organigramă*.

Vocabular

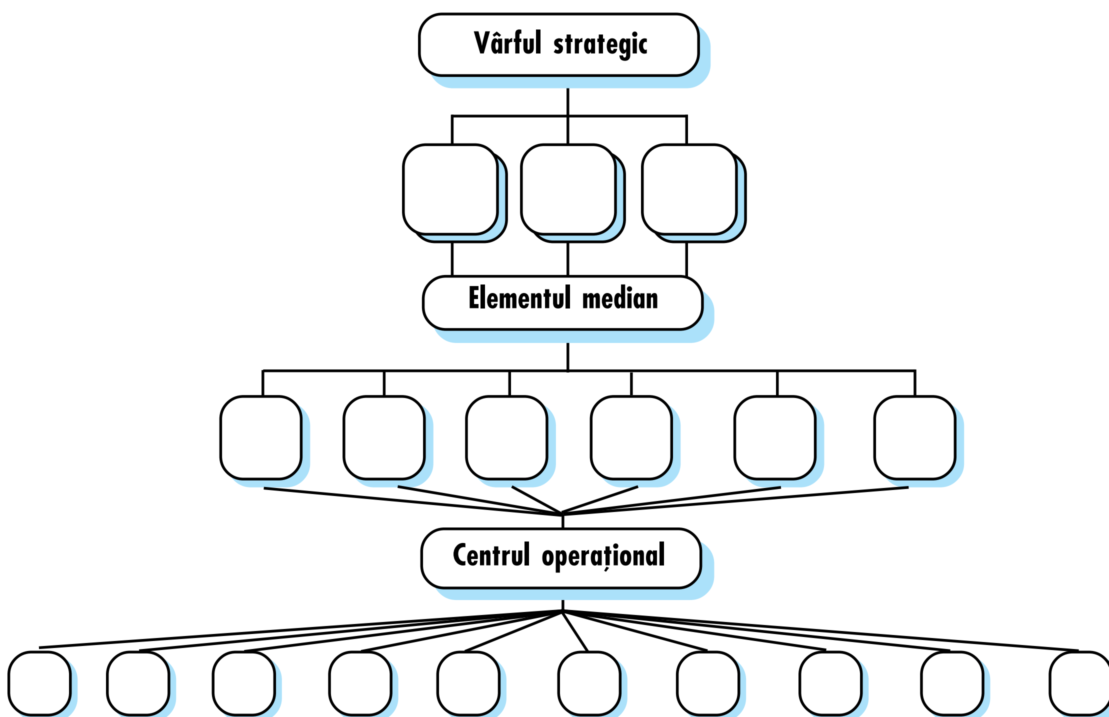
Birocrația – gestiunea organizației este considerată ca o eficacitate îngrijită, rigoare;
– „scleroză", incompetență.

Birocratul – funcționar intransigent, incoruptibil, garant al echității;
– agent al administrației docile la ordinele unei ierarhii insesizabile, supus la o putere a unei clase invizibile.

Birocratizarea – o condiție de acces la societatea modernă;
– o formă sărăcită, degenerată, a societății moderne.

Nivel ierarhic – totalitatea subdiviziunilor organizatorice aflate la aceeași „distanță" față de organismul de conducere cel mai înalt al organizației.

Schema 5: *Structura unei organizații*

Lectură

Funcții manifeste – funcții latente. Vom vedea imediat că eu am adoptat, adaptându-i, termenii de „evident" și „latent" (ascuns) folosiți de Freud într-un alt context. În primul rând, distincția ne ajută la interpretarea practicilor sociale care se perpetuează, chiar dacă scopul lor vădit nu este sigur atins. În aceste cazuri, observatorii profani recurg la procedeul banal care se mărginește să taxeze aceste practici drept „superstiții", „iraționalități" sau „simplă inserție a tradiției" etc. În alți termeni, când comportamentul colectiv nu-și atinge scopul (ceea ce se întâmplă adesea), se tinde să atribuie acest fapt lipsei de inteligență, ignoranței pure, supraviețuirilor (rămășițelor) sau a ceea ce se numește inserție. Astfel, ceremoniile Hoppis destinate să obțină o ploaie abundentă sunt taxate drept practică superstițioasă a unui popor primitiv. Să notăm că asta nu explică deloc comportamentul colectiv. Este o simplă etichetă: se înlocuiește analiza rolului afectiv al acestui comportament în viața grupului prin epitetul „superstiție". Conceptul de funcție latentă, o dată admis, ne sugerează că acest comportament poate îndeplini funcții pentru grup, este adevărat destul de îndepărtate de scopul mărturisit al comportamentului.

Conceptul de funcție latentă incită observatorul să depășească chestiunea de a ști, dacă comportamentul atinge scopul său mărturisit. Ignorând temporar acest scop explicit, el își îndreaptă atenția spre o altă serie de consecințe: de exemplu, acelea despre personalitatea „Hoppis" care participă la ceremonie și despre persistența și continuitatea grupului. Dacă s-ar limita la problema de a ști dacă funcția evidentă este realizată, am judeca precum un meteorolog și nu ca un sociolog. Este foarte evident că pentru meteorologii noștri ceremonia ploii nu produce ploaia, dar problema nu este aceasta. Este de spus simplu că ceremonia nu este un act

tehnic și că scopul ei nu coincide cu consecințele sale reale. Dar conceptul de funcție latentă (ascunsă), ne incită să continuăm ancheta noastră examinând consecințele ceremoniei, nu asupra dumnezeilor (zeilor) ploii sau asupra fenomenelor meteorologice, ci asupra grupurilor care celebrează ceremonia. Și atunci ne dăm seama, așa cum numeroși observatori au notat, că ceremonia a făcut alte funcții – dar funcții care nu au fost dorite, funcții latente. Ceremoniile pot îndeplini funcția latentă de a întări coeziunea grupului oferind o ocazie periodică membrilor săi împrăștiați de a se reuni pentru a participa la o activitate comună. Cum Durkheim, printre alții, a arătat-o, acum mult timp în urmă, astfel de ceremonii sunt mijloace de exprimare colectivă a sentimentelor pe care o analiză mai amănunțită le găsește la originea unității grupului. Grație aplicării sistematice a conceptului de funcție latentă, un comportament aparent irațional poate în anumite cazuri să apară ca având o funcție pozitivă pentru grup.

Robert K. Merton, *Éléments de méthode sociologique*, Plon, 1953, pp. 135-140

EVALUIARE

1. Analizați cu atenție tabelul de mai jos, cuprinzând „tipurile ideale” de putere. Răspundeți, în scris, căror tipuri de societăți (arhaice, – primitive – totalitare, democratice) aparțin formele de putere prezentate.

Tabel nr. 3 ***Tipuri ideale (Max Weber)***

Forme tipice de putere / Caracteristici	Puterea legală	Puterea tradițională	Puterea charismatică
Sursa legitimității	Autoritatea rațională: regula de drept	Autoritatea personală: regula obiceiului (datinei)	Autoritatea personală: absența regulilor
Aparatul puterii	Corp de funcționari ierarhizați	Corp de demnitari și consilieri personali	Corp de discipoli și de militanți
Tipul cel mai caracteristic	Birocrația centralizată	Însușirea privată a funcțiilor puterii (patrimonialismul)	Perioadele de schimbare revoluționară

2. Pornind de la criteriile 3 și 4 de clasificare a organizațiilor prezentate în lecție, înscrieți, după ce copiați tabelul de mai jos, printr-un X, în căsuțele corespunzătoare tipul de autoritate pe care o resimțiți în diferitele grupuri sociale din care faceți parte (școală, familie) și modul vostru personal de implicare.

Tip de autoritate	Mod de implicare		
	Alienat	Calculat	Moral
Coercitivă			
Remunerativă			
Normativă			

3. Folosind același tabel, notați în caiet, înscriind în căsuțele libere, tipurile de organizații (economice, religioase, culturale, politice) cunoscute din clasificarea după criteriul 1 și diferențiate pentru cele două tipuri de societăți (totalitare și democratice).

Să recapitulăm!

- Școala are multiple roluri: cel de educație, transmitere a valorilor culturale și reproducere a structurii sociale.
- Căutarea unui loc de muncă, adaptarea și integrarea profesională sunt procese sociale care se desfășoară în etape și care implică atât subiectul cât și mediul social.
- Statul, ca formă de organizare a unei comunități, instituie raporturi de putere în societate. El funcționează pe baza unor principii și îndeplinește mai multe funcții.
- Religia și biserica au generat mentalități și comportamente influențând viața socială a comunităților omenești.
- Problema regimurilor politice în societate ne arată cine exercită puterea și în folosul cui.
- Dinamica și relativa autonomie a partidelor politice față de politica de guvernare, problemele ideologice ale partidelor, funcțiile acestora și rolul liderilor politici constituie probleme de cercetare și analize politice.
- Prin cunoașterea structurii unei organizații și a funcționalității ei se pot elabora strategii de optimizare a activității instituțiilor și organizațiilor.
- Organizarea este un sistem de acțiune colectivă în care individul acționează în funcție de valorile și normele sociale, dar și de dimensiunea personalității sale.

FORUM

- Probleme etice în colectivitatea școlară.
- Drepturile elevilor sunt responsabilitățile profesorilor.
- Statul are obligația să se îngrijească de săraci.

Lecturi suplimentare

1. Gary Johns – *Comportamentul organizațional*, Editura Economică, București, 1996
2. Gavriluță Nicu – *Mentalități și ritualuri magico-religioase*, Editura Polirom, Iași, 1998
3. The Worldwatch Institute – *Semne vitale 2002*, Editura Tehnică, București, 2002
4. Voinea Maria, Bulzan Carmen – *Sociologia drepturilor omului*, Editura Universității din București, 2003

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Cunoașterea drepturilor omului

Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO) împreună cu DATA MEDIA și în colaborare cu Ministerul Educației Naționale a realizat, în perioada martie-iunie 2000, un studiu la nivel național privind stadiul de însușire a cunoștințelor cu privire la drepturile omului de către elevii de liceu. Studiul a urmărit evaluarea activității instructiv-educative în domeniul drepturilor omului atât prin intermediul disciplinelor de specialitate, cât și prin intermediul celorlalte discipline predate în ciclurile gimnazial și liceal. Evaluarea s-a făcut pe trei niveluri: cunoștințe, opinii, atitudini. Cunoștințele s-au referit la: istoria drepturilor omului, aria geopolitică de recunoaștere a drepturilor omului, drepturile copilului, drepturile și obligațiile elevilor, precum și sursele de informare a elevilor cu privire la drepturile omului. Pentru mai multe informații, consultați pagina institutului:

www.irdo.ro

7 FENOMENE ANOMICE

CE?
reprezintă starea de anomie și ce este delincvența juvenilă și cauzele acestui fenomen.

DE CE?
este necesar să analizați comportamentele antisociale și să determinați tendințe din analiza unor fenomene și procese sociale.

CUM?
să vă asumați responsabilitatea faptelor personale și cum să adoptați un comportament prosocial prin cultivarea concordanței între fapte și vorbe; scopuri și mijloace.

1. STAREA DE ANOMIE ŞI TIPURI DE ADAPTARE COMPORTAMENTALĂ

Sensul originar al termenului provine din limba greacă (*a* „fără", *nemos* „norme"), având o semnificație negativă. Termenul *anomie* desemnează „o stare de dezordine, criză, absență a regulii", fiind utilizat pentru prima dată de sociologul francez É. Durkheim în lucrările: „La division du travail social" (1893) și „Le suicide" (1897). Lipsa reglementărilor sociale, scăderea puterii de acțiune a societății asupra indivizilor se manifestă printr-o perturbare a ordinii colective datorită diminuării puterii morale sau crizei unei autorități capabile să impună reguli pe care indivizii să le accepte și să le respecte.

Analizând sinuciderea, ca fenomen social, É. Durkheim observă o corelație între variația sinuciderilor și schimbările (într-un sens sau altul) din viața economică. Sinuciderile se produc și în starea de sărăcie și în cea de prosperitate și bunăstare, adică în situații în care are loc o „zdruncinare a echilibrului". El consideră că numai acele *schimbări bruște* afectează „sănătatea medie" a unei societăți, fiind surse de anomie.

Concepția despre anomie a lui É. Durkheim a fost îmbogățită de o serie de autori din literatura sociologică americană care au valorificat ideea conform căreia stările anomice apar mai ales în perioadele de criză socială pe fondul unor evenimente bruște (revoluții ș.a.). Această stare este explicată prin adâncirea conflictelor între sistemele valorice și normative, între normele vechi și cele noi și care apar sau întârzie să apară generând dezechilibre și ruperi ale solidarității sociale, când ordinea socială este perturbată, când normele sociale nu mai oferă indivizilor repere clare de acțiune.

Cel care a dezvoltat această idee în sociologia americană a fost R.K. Merton care a definit starea de anomie ca un conflict între *scopurile* valorizate

social și *mijloacele* de realizare a acestora de către indivizi.

Starea de anomie rezultă atunci când scopurile propuse nu sunt concordante cu idealurile sociale.

Folosind exemplul S.U.A., Merton schițează teoria sa în următorii termeni: membrii societății americane împărtășesc, în majoritate, cultura americană cu valorile propuse de aceasta. Societatea americană pune un accent deosebit pe *ideologia succesului*. „Visul american" este ca fiecare membru al societății să aibă șanse egale în a atinge succesul, definit în termenii de: *bunăstare, bogăție, status social ridicat*. Mijloacele de atingere a scopului (succesul) sunt instituționalizate (dobândirea unei calificări, munca eficientă ș.a.). Supraevaluând scopul, indivizii sunt tentați să încalce mijloacele legale și să adopte căi ilegale de atingere a scopului. În aceste condiții se instalează starea de deviantă, adică de abatere de la normele sociale.

Nu toate grupurile sociale sunt expuse acestui pericol. Membrii acelor categorii sociale cu situație economică și socială scăzută vor fi mai frecvent expuși riscului ilegal, adoptând un comportament antisocial, fiind conștienți că le este blocat accesul la bogăție și prestigiul social.

În concepția lui R.K. Merton există mai multe tipuri de adaptare a comportamentului, în funcție de scopurile valorizate social și mijloacele instituționalizate, astfel:

1. *conformitatea* reprezintă modul ideal de adaptare a conduitei, caracterizat prin acceptarea scopurilor propuse de societate și a mijloacelor instituționalizate care asigură ordinea socială;

2. *inovația* este caracterizată prin atitudinea de acceptare a scopurilor, dar incapacitatea de a utiliza mijloacele legale;

3. *ritualismul* constituie un tip de conduită care, conștientizând imposibilitatea atingerii scopurilor acceptate de societate, le respinge, concentrându-le asupra realizării mijloacelor instituționalizate. Categoria de persoane care adoptă acest comportament, respectă normele sociale ca un *ritual* fără a-și propune efectiv să atingă anumite scopuri culturale;

4. *evaziunea* este acel tip de comportament care respinge atât scopurile culturale cât și mijloacele pentru atingerea lor;

5. *răzvrătirea* este un mod de comportare care neagă prin respingere, atât scopurile oferite de societate cât și mijloacele instituționalizate.

2. INFRACȚIONALITATEA

a. Faptul infracțional și caracteristicile lui

În societate se produc o serie de fenomene având drept consecință încălcarea ordinii sociale.

Totalitatea comportamentelor și conduitelor cu un grad ridicat de periculozitate definește starea de infracționalitate.

Ca fenomen juridic, faptele de infracțiune cad sub incidența Codului Penal, adică sunt sancționate penal.

Caracteristicile unui fapt infracțional sunt:

a. prezintă un pericol social prin încălcare normelor de conviețuire socială care apără drepturile omului, ordinea publică;

b. este săvârșită cu vinovăție, adică deliberat, fiind făptuitorul conștient și responsabil (se exclud persoanele fără discernământ, iresponsabile);

c. este prevăzut de legea penală.

Starea de infracționalitate este mai greu de estimat pentru că nu toate infracțiunile sunt cunoscute, de exemplu cazurile de conducere în stare de ebreitate care rămân nedescoperite de organele de control, adulterul, violul, șantajul. Ele rămân necunoscute și pentru că cel care le comite sau cel care le suportă nu le declară. Cauzele pot fi multiple: teama de represalii din partea agresorilor, neîncredere în aplicarea sancțiunii de către organele în drept etc.

b. Clasificarea infracțiunilor

Infracțiunile pot fi grupate în funcție de mai multe criterii:

1. obiectul infracțiunii:

a. infracțiuni contrat statului, contra autorității statului, contra păcii și omenirii;

b. infracțiuni contra persoanei, contra conviețuirii sociale;

c. infracțiuni contra organelor statului sau a unor organizații sociale și publice, contra capacității de apărare a statului;

d. infracțiuni contra avutului personal sau public, infracțiuni de fals, impact economic.

2. vârsta făptuitorului:

a. infracțiuni comise de minori (copii până la 18 ani);

b. infracțiuni comise de tineri (18-25 de ani);

c. infracțiuni comise de persoane majore (18-60 de ani).

3. sexul făptuitorului:
a. infracționalitatea bărbaților;
b. infracționalitatea femeilor.
4. gravitatea faptei:
a. infracțiuni grave (trădare, spionaj, atentat, omor, capitulare etc.);
b. infracțiuni de gravitate mijlocie (ucidere din culpă, viol, tâlhărie, înșelătorie, dare și luare de mită);
c. infracțiuni ușoare (încălcări ale unor reguli de circulație ș.a.).
5. mediul în care se produce:
a. infracționalitate urbană;
b. infracționalitate rurală.

Cauzele infracționalității trebuie căutate atât în mediul social (condiții de trai precare, sărăcie, mizerie, lipsuri etc.), cât și în psihologia persoanei (neîmpliniri, frustrări, angoase, tendințe sadice, psihoze, agresivitate etc.). Ele pot fi și de natură biologică: cauze organice, îmbolnăviri grave care afectează sistemul nervos central.

Vocabular

Delict – fapt comis în dauna unor bunuri sau valori din neglijență sau din culpă.
Crimă – acțiune ilicită, îndreptată împotriva siguranței statului, vieții persoanelor sau împotriva unor bunuri și valori deosebite care este comisă prin violență, fraudă sau corupție.

3. SĂRĂCIA

Sărăcia este mai greu de definit, deși în cunoașterea comună ea este ușor de recunoscut. Conceptul a fost preluat în sociologie și constituie temă de cercetare nu doar problemă socială care necesită rezolvare pentru o mulțime de guverne din statele lumii. Conform statisticilor ONU din 1992, din cele 5,3 miliarde populația globului, 1,4 miliarde sunt considerați a fi săraci. Sărăcia este definită ca o *lipsă de resurse necesare asigurării unui trai decent.*

În știință se încearcă a se stabili praguri ale sărăciei. Se vorbește de o sărăcie absolută, sub care dacă se coboară este afectată subzistența, și de o sărăcie relativă caracterizată în contextul socio-cultural al condițiilor minim acceptabile. Pragul relativ de sărăcie are la bază ideea unor nevoi relative în raport cu condițiile naturale și socio-culturale.

4. CORUPȚIA

Un fenomen anomic, o problemă socială complexă ce caracterizează societatea în general și societatea românească în special în această perioadă de tranziție, este **fenomenul corupției**.

Termenul *corupție* provine din latinescul „coruptia-onis” și semnifică o stare de abatere de la moralitate, datorie, lege.

Fenomenului de corupție nu i se poate da totuși o definiție universal valabilă. Cu toate acestea, el se definește ca:

– *acte* sau *fapte ilicite* de utilizare frauduloasă a puterii (politice, administrative, judecătorești);

– obținerea unor *avantaje personale* de către funcționarii publici (manageri, administratori, judecători, directori, alte persoane cu funcții publice);

– *modalități de obținere a unor foloase personale* (imorale, ilegale, ilicite) ca: furturi din avutul public, evaziune fiscală, abuz în serviciu, falsificarea de monede sau alte valori, traficul de stupefiante, spionaj;

În orice fapt de corupție există două tipuri de *relații de complicitate*:

1. *persoana sau grupul care corupe* – care are rol de a influența alt individ sau grup în scopul obținerii unor avantaje materiale sau morale. În acest scop sunt utilizate diverse mijloace imorale, ilegale, ilicite ca: darea de mită, abuzul, șantajul, forța etc.;

2. *persoana sau grupul care se lasă coruptă (corupt)* care încalcă normele morale, ale deontologiei profesionale, juridice în scopul obținerii de foloase necuvenite.

Ca fenomen social, corupția a existat în toate timpurile și în toate societățile. Ea poate fi explicată atât prin lipsa sau mărimea stimulentelor materiale ale celor care se abat de la deontologia profesională, cât și prin nevoia de fonduri pentru susținerea unor activități (ca în cazul partidelor politice pentru campaniile electorale).

Operaționalizarea conceptului de **corupție** pune în lumină următoarele dimensiuni:

– corupția economică;

– corupția politică;
– corupția administrativă;
– corupția profesională.

Fenomenul corupției are o istorie lungă în societatea românească. Darul, tributul, peșcheșul, ciubucul, bacșișul reprezintă forme care s-au plătit de-a lungul timpului pentru obținerea diverselor foloase economice, politice, sociale. Fie că ele au însemnat obținerea liniștii țării, fie cea personală, ele reprezintă fapte de corupție. Termenii utilizați, în mare măsură străini, arată proveniența acestora din alte comunități umane (turci, greci) în care acest fenomen s-a manifestat în diferite epoci istorice, avându-și originea și explicațiile în cauze complexe: individuale și sociale, psihologice și sociologice, materiale și spirituale deopotrivă.

În societatea românească actuală, caracterizată prin ineficiența controlului social, specifică perioadelor de tranziție, se manifestă forme noi de corupție concretizate în: scoaterea din țară a unor importante valori aparținând patrimoniului național, contrafacerea de mărfuri și produse alimentare, favorizarea unor firme sau instituții la repartizarea ilegală de spații comerciale, locuințe etc.

Printre cazurile cele mai mediatizate în viața socială românească postdecembristă pot fi amintite adopția ilegală de copii, importul de deșeuri toxice din Germania, afacerea zahărului infestat, afacerea „Țigareta” ș.a.

Percepută ca fenomen deosebit de grav și periculos, corupția vizează atât structurile de putere, cât și nivelul de trai al populației. Combaterea corupției este o preocupare a tuturor statelor, fenomenul cunoscând o amploare deosebită, motiv pentru care el se menține în atenția specialiștilor, a factorilor politici și a opiniei publice.

5. DELINCVENȚA JUVENILĂ. COPIII STRĂZII

În general, termenul de *delincvență juvenilă* desemnează conduitele morale inadecvate ale tinerilor care nu au împlinit încă vârsta majoratului.

În sens restrâns, în categoria minorilor sau adolescenților care sunt delincvenți, sunt *vinovați*, dar și *victime*. Adesea *cauzele* comportamentale antisociale pot fi independente de individul în cauză. Ele apar în absența sprijinului moral oferit de adulți, precum și datorită lipsei de protecție în familie, a eșecului în educația din școală.

În această categorie intră persoanele care manifestă tulburări de comportament ca urmare a:

– abandonării de către părinți sau educatori cu riscul intrării în diverse anturaje nefaste;

– abandonului școlar sau fuga de acasă în urma aplicării unor sancțiuni.

Se consideră a fi fapte iraționale cele care întrunesc cumulativ trei elemente:

1. pericol social;
2. vinovăția;
3. incriminarea.

Între faptele antisociale cele mai frecvente comise de minori sunt infracțiunile de: furt (din buzunare, autoturisme, prin spargere de locuințe), tulburarea liniștii publice (agresare, insulte, comportare obscenă, bătăi, scandal) ș.a.

Se consideră a fi fapte predelincvente anumite acte de devianță ale adolescenților, precum: indisciplina, atitudinea negativă față de școală, manifestată prin absenteism, randament școlar scăzut, nerespectare a regulamentului școlar.

Dintre cauzele care conduc la înlăturarea caracterului penal, două sunt cele care se aplică delincvenței juvenile:

a. iresponsabilitatea – dovedită pe baza unor expertize medico-psihiatrice;

b. vârsta – minorii, până la o vârstă nu au răspundere penală, considerându-se că prezintă o insuficiență maturizare psihică.

Pentru minorii care au săvârșit fapte antisociale, societatea adoptă diferite măsuri în scopul educării lor și evitării repetării faptelor. Dintre aceste măsuri pot fi următoarele:

– internarea într-o școală de reeducare;

– internarea într-o școală generală de muncă și reeducare;

– încredințarea minorului spre educare unui colectiv școlar sau de muncă.

Copiii străzii

Fenomenul „copiii străzii” cuprinde persoane și comportamente deviante cu un grad de pericol social scăzut. În categoria „copiii străzii” intră minorii care au abandonat familia sau instituțiile de ocrotire și își duc existența pe străzi, în gări, la

subsolul blocurilor, sub poduri, în canale și alte spații improprii locuirii. De obicei, aceștia provin din familii dezorganizate, cu un nivel subminim de existență sau abandonați în casele de copii.

Copiii străzii își câștigă existența fie prin efectuarea unor munci sporadice „plătite" din mila cetățenilor (ștergerea parbrizelor, vânzarea ziarelor la semafoare), fie din cerșit.

Ei trăiesc în grupuri și duc o viață lipsită de condiții igienice de trai, fiind cei mai expuși bolilor și faptelor antisociale.

Acest fenomen, apărut la noi îndeosebi după 1989, are explicații economice, morale, sociale.

Încercările de stopare a fenomenului, mai ales în marile orașe (îndeosebi capitala), de asigurare a unor condiții decente de trai, organizat, sub supraveghere în internate speciale, au fost sortite eșecului. Acest lucru conduce la ideea că sunt necesare analize sociologice, studii de caz care să evidențieze cauzele și formele de manifestare ale fenomenului, amploarea lui, cât și identificarea motivelor care-i determină pe minori să recurgă la viața de stradă. Numai în acest fel pot fi stabilite strategii de eradicare a fenomenului și de limitare a cauzelor generatoare.

Vocabular

Delincvență – devianță socială penală, comportament prin care se încalcă normele penale.

Devianța – ansamblul conduitelor și stărilor pe care membrii unui grup le judecă drept neconforme cu așteptările, normele sau valorile lor și care, în consecință, riscă să trezească din partea lor reprobare și sancțiuni.

Lectură

Sociologii folosesc termenul (devianță n.a.*) pentru a desemna un ansamblu disparat de transgresări, de conduite dezaprobate și de indivizi marginali. Pentru a da cititorului o idee concretă asupra semnificației devianței în sociologie, vom începe cu o primă clasificare ce cuprinde șapte categorii:*

1. Infracțiunile *și* delictele. *Încă din secolul al XIX-lea sociologii au analizat statisticile criminalității. Mai târziu, ei au realizat lucrări referitoare la omucidere, furt, infracțiuni ale gulerelor albe, hoți profesioniști, bande de tineri delincvenți…*

2. Sinuciderea *este, după apariția celebrului studiu al lui Durkheim, o temă importantă a sociologiei devianței.*

3. Consumul de droguri *și* lumea toxicomanilor *îi interesează pe sociologi care au studiat aspectele sociale ale consumului de marijuana, hașiș, opiacee, cocaină, alcool etc.*

4. Transgresiunile sexuale. *Prostituția, homosexualitatea și pornografia au făcut obiectul a numeroase lucrări. Există și sociologi americani care includ adulterul și celelalte forme de sexualitate extraconjugale în capitolul devianțelor sexuale.*

5. Devianțe religioase. *Sociologii, ca și istoricii, își manifestă interesul pentru vrăjitorie, erezii și sectarism religios.*

6. Bolile mentale *au fost și ele analizate din punct de vedere social. Au fost abordate originea socială a anumitor simptome psihice, răspândirea tulburărilor mentale și lumea socială a azilurilor.*

7. Handicapurile fizice. *Unii sociologi au studiat relațiile tensionate care pot fi observate în momentul interacțiunii persoanelor „normale" cu cele surde, nevăzătoare, obeze, handicapate.*

Maurice Cusson, *Devianța* în *Tratat de sociologie*, Ed. Humanitas, București, 1997, pg. 43

Nu e o metaforă când spunem că societatea umană are o anumită aptitudine pentru sinucidere: expresia este bazată pe fapte. Fiecare grup social are într-adevăr o înclinație colectivă proprie din care derivă înclinațiile individuale, și care este constituită din curente de egoism, altruism sau anomie. Din acestea provin tendințele spre melancolie decepționată, spre renunțarea activă sau oboseala disperată. În ceea ce privește evenimentele particulare,

considerate a fi cauzele imediate ale sinuciderii, ele nu sunt decât acțiunea indusă de dispoziția morală a victimei, ecou al stării morale a societății. Pentru a-și explica detașarea de existență, subiectul se leagă de circumstanțele înconjurătoare; consideră că viața este tristă, pentru că el este trist. Tristețea vine într-adevăr din exteriorul său, dar nu dintr-un incident nefericit, ci de la grupul social căruia îi aparține. Iată de ce orice lucru poate servi drept cauză ocazională a sinuciderii. Totul depinde de integritatea cu care au acționat asupra individului cauzele suicidogene.

É. Durkheim, *Despre sinucidere*, Institutul European, Iași, 1993, pg. 243

EVALUARE

1. Puteți defini „visul românului” în termenii utilizați de R.K. Merton (scop cultural – mijloc instituționalizat)? Identificați câte un scop și un mijloc instituționalizat specific societății de dinainte și după 1989. Cum apreciați și explicați decalajul dintre scop și mijloc dintre cele două tipuri de societate?

2. Determinați posibilele explicații ale stării de anomie specifică perioadei de tranziție în România.

3. Dați exemple de fapte antisociale comise de minori.

4. Care ar fi etapele într-un program social de ajutorare a copiilor străzii?

5. Studiu de caz

Sunteți martor la un eveniment rutier în care o mașină a unei bănci ce transportă bani, are un accident. În urma acestuia, banii din mașină se împrăștie pe drum, iar trecătorii încep să-i adune și să și-i însușească. Ați dori să faceți la fel, pentru că vă aflați într-o situație financiară dificilă.

Continuați descrierea situației cu două tipuri de atitudini posibile pe care le-ați putea avea și care prin argumentare v-ar justifica comportamentul.

6. Căror categorii sociale aparțin tipurile de adaptare prevăzute în coloana **A**? Asociați categoriile sociale din coloana **B** acestor tipuri și redați-le sub formă de perechi litere-cifre.

Coloana A	*Coloana* B
1. conformism	a. cetățenii onești
2. inovație	b. „bișnițarii”, speculanții, traficanții
3. ritualism	c. revoluționarii
4. evaziune	d. oamenii de afaceri din „categoriile de jos” ale societății
5. răzvrătire	e. straturile sociale mijlocii

Să recapitulăm!

- Starea de anomie apare în situații de transformări sociale profunde și în absența unui control social.
- Sinuciderea, corupția, delincvența juvenilă sunt fenomene anomice care au cauze multiple: economice, psihologice, culturale, sociale.
- Pentru diminuarea efectelor sociale negative ale unor fenomene deviante sunt necesare politici sociale adecvate care să fie fundamentate științific prin cercetări sociologice de teren.

FORUM

- Societatea în tranziție și comportamentul deviant. Cauze și implicații sociale.
- Lume fără războaie?
- Puterea corupe.

Lecturi suplimentare

1. Banciu Dan și Rădulescu Sorin – *Corupția și crima organizată în România*, Editura Continent XXI, București, 1994
2. Cherciu Elena – *Corupția: caracteristici și particularități în România*, Editura Lumina Lex, București, 2004
3. Dorinica Ioan, Dan Banciu, Rădulescu Sorin – *Corupția în România: realitate și percepție socială*, Editura Lumina Lex, București, 2005
4. Pitulescu Ion – *Criminalitatea juvenilă. Fenomenul «Copiii străzii»*, Editura Național, București, 2000

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Corupția în societatea modernă

Indexul anual de percepție a corupției (IPC) al organizației Transparency International (TI), apărut pentru prima dată în 1995,, este cel mai cunoscut din instrumentele organizației. A fost recunoscut la nivel mondial pentru plasarea organizației TI și a problemei corupției în agenda politicii internaționale. IPC cataloghează peste 150 de țări în termenii corupției percepute pe nivele, determinată de părerile unor experți și sondaje de opinie. Pentru mai multe detalii:

http.//www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi

8 INTERACȚIUNE ȘI COMUNICARE

1. **RELAȚIILE INTERPERSONALE ȘI SOCIALE**
2. **INTERACȚIUNEA CA PROCES DE COMUNICARE**

CE?
este comunicarea, care sunt obstacolele în calea comunicării și ce rol ocupă mijloacele de comunicare în masă în viața individuală și socială.

DE CE?
este importantă dezvoltarea relațiilor interumane în societatea contemporană.

CUM?
să identificați și să internalizați valorile prin procesul de interacțiune socială și cum să manifestați încredere în forțele proprii și în ceilalți ca rezultat al procesului de comunicare.

1. RELAȚIILE INTERPERSONALE ȘI SOCIALE

Am nevoie de ceilalți? Au ceilalți nevoie de mine? Ascult cu atenție ce se spune într-un grup? Sunt întrebări care țin de interacțiune și de comunicare.

Una dintre caracteristicile umane o constituie *capacitatea de interacțiune interpersonală*. Ea se naște din *nevoia de a comunica*. Nu toți comunicăm la fel. Ține de personalitatea fiecăruia de a fi comunicativ, a stabili un număr mare de relații interpersonale sau dimpotrivă a fi izolat, a comunica greu, a fi mai puțin dispus spre dialog. Sunt elevi care doresc să vină la școală pentru a se întâlni cu colegii, așteaptă vacanța pentru a merge în tabără, iar sfârșitul de săptămână pentru a merge la discotecă. Aceste întâlniri cu membri ai grupului favorizează comunicarea. Alții, dimpotrivă, preferă să citească, să privească la televizor, să vizioneze un spectacol. Și aceștia realizează comunicare, dar de un alt tip. Diversificarea mijloacelor de comunicare, deși a creat un real avantaj de creștere a numărului de relații interpersonale, acestea izolează individul în sensul că prezența celuilalt nu este directă. Comunicarea „face to face” oferă avantajul transmiterii mesajului nu numai prin viu grai, ci și prin mimică, gestică ș.a.

„Organul de simț special, ochiul, are o funcție socială unică. Unitatea și interacțiunea indivizilor se bazează pe priviri reciproce. Aceasta este poate cea mai directă și cea mai pură reciprocitate care există...” spunea G. Simmel.

Ce îi face pe oameni să aibă astfel de comportamente? Capacitatea de interacțiune ține de personalitatea fiecăruia, de *abilitatea socială* care depinde atât de cunoașterea intereselor grupului, a mediului de proveniență, a status-ului social-economic cu care se intră în relație, cât și de capacitatea de anticipare a reacțiilor celuilalt. Ea se formează prin educație și autoeducație și devine strategie comportamentală în funcție de orientarea morală a personalității.

În relația de comunicare, individul îndeplinește un dublu rol:

– subiect cunoscător;

– obiect al cunoașterii (pentru ceilalți).

Cunoașterea de sine și cunoașterea celuilalt devine o componentă indispensabilă vieții moderne. Relațiile sociale și interpersonale s-au diversificat, ca și mijloacele de comunicare. Astfel, telefonul, poșta, telegraful, internetul sunt mijloace de comunicare la distanță care ușurează stabilirea unor contacte chiar și între persoane care nu se cunosc, dar care au interese comune.

Comportamentul interpersonal, interacțiunea omului cu omul, cel mai complex factor al mediului de viață, este un indicator al *maturizării sociale*. Ea include pe lângă dimensiunea interpersonală și capacitatea individului de a cunoaște, acționa și influența prin decizii personale, tendințele ce se manifestă la nivel microsocial.

Tipuri de comunicare

Diferențierea formelor de comunicare se realizează în funcție de mai multe criterii:

1. *Sursa de presiune în a comunica* – în funcție de motivele pentru care individul este determinat să comunice. Leon Festinger distinge trei surse de presiune de a comunica:

– *presiuni spre uniformitate în grup,* care pot exista din diferite motive: individuale (dorința de identificare cu grupul) sau sociale (presiunea grupului);

– *presiuni pentru schimbarea poziției individului* în grup sau spre a trece de la un grup la altul. Această schimbare poate fi generată de diverse motive, printre care: atracția pentru un status social mai înalt;

– *presiuni datorate unor stări emoționale*. Bucuria, furia, ostilitatea par să producă presiuni de a comunica.

Studiile lui Festinger (1948) asupra zvonurilor într-o comunitate au pus în corelație semnificativă *ușurința comunicării* cu *intimitatea* și *prietenia*.

2. *Din punct de vedere al caracterului comunicării* se disting:

– *comunicarea formală* realizată în mod oficial între indivizi plasați la nivele ierarhice diferite sau între individ și instituție;

– *comunicarea informală* între indivizi situați la același nivel ierarhic.

Psihologia ne învață că fiecare avem „firi” diferite, rezultate din combinarea unor trăsături native (înnăscute) cu cele dobândite prin procesul educației. Unii suntem deschiși, dornici să intrăm în relații cu ceilalți, să comunicăm, să ascultăm și să ne destăinuim, alții, dimpotrivă, relaționăm greu, suntem tăcuți, ne place singurătatea.

Sociologia ne face să credem că ceea ce era valabil în vremea lui Aristotel, care spunea că omul este o ființă socială și că nu poate trăi decât în asociere cu ceilalți, este valabil și astăzi. Uneori, realitatea încearcă să ne demonstreze altceva. Aparența de comunitate, de „laolaltă” tinde să devină un ideal, o utopie. Sunt atâtea motive care ne determină să credem că *omul modern este un însingurat*:

– tinde să se izoleze și să rămână multe ore din zi în compania ziarelor, revistelor, televizorului;

– conviețuirea în bloc (ca tip de locuire modernă) îl amplasează într-un spațiu *laolaltă* cu alții, din afara sferei sale de interese, preocupări profesionale, de timp liber, dar cu care nu comunică direct decât foarte rar, sau aproape deloc;

– condiția materială, preocuparea zilnică de asigurare a celor necesare traiului presupune căutări, timp pierdut, stare de nervozitate și deci relativ puțin timp și dispoziție spre comunicare;

– existența unui cadru organizatoric la majoritatea locurilor de muncă ce se bazează pe rezolvări de sarcini individuale și mai puțin pe lucrul în echipă;

– din raporturile de stratificare socială rezultă un sentiment – cel al mândriei – care înseamnă o distanță voit pusă între unul și altul, sentiment care de asemenea izolează.

Obstacolele în calea comunicării țin de prejudecăți, anumite trăsături de personalitate ce se formează în raporturile interumane, ca *de exemplu*:

– credem că cine are păreri contrare cu cele ale noastre sunt împotriva noastră, ne sunt dușmani;

– dacă nu e posibil dialogul, alt argument nu există decât forța (*exemplu*: actele de violență, războaiele ș.a.);

– nu avem un exercițiu al comunicării și dialogului. Școala – ca unică instituție socială care face în mod organizat educație – nu a așteptat de la elevi alte răspunsuri, decât o repetare a celor scrise în cărți sau spuse de profesori.

Dialogul ca metodă de rezolvare a problemelor este invocat ca necesar în activități care necesită soluții (*exemplu*: patronat-sindicat, patron-angajat, profesor-elev, state mari-state mici), adică între cel ce deține puterea (autoritatea) și cel lipsit de aceasta și care are nevoie de ceva (sindicatul solicită salarii mai mari pentru angajați, elevul – diploma, statele mici – asigurarea securității și independenței). În aceste tipuri de relații prețul negocierii este de cele mai multe ori *compromisul*. Fiecare parte „cedează” câte ceva pentru a ajunge la o înțelegere care să fie benefică ambelor părți. Obiectul negocierii poate

fi: salariul, un teren, o chirie, o subvenție, o alocație, adică un bun material care poate fi disputat, revendicat, împărțit.

Sunt însă și lucruri care nu se negociază: libertatea unui popor, principiile unui stat, drepturile omului.

Dacă acceptăm că nu există nicio problemă umană care să nu poată fi rezolvată și că stă în puterea omului să găsească soluții, atunci trebuie să fim toleranți, să acceptăm argumente, dar nu pentru orice, să avem măsură în toate, să vedem dincolo de propriile interese, pe ale celorlalți, să avem principii după care să ne călăuzim în viață.

2. INTERACȚIUNEA CA PROCES DE COMUNICARE

Ca proces care implică o relație socială, prin comunicare se exercită o anumită *influență*, pe de o parte, a celui care transmite un mesaj și, pe de altă parte, a celui care receptează mesajul. Influența depinde de următoarele elemente:

1. cine transmite mesajul;
2. situația sau contextul;
3. caracteristicile mesajului;
4. procesele solicitate receptorului (atenția, înțelegerea, acceptarea) care implică anumite efecte în plan comportamental.

În funcție de aceste particularități ale procesului de comunicare, poate fi stabilită o tipologie a proceselor de influență care generează anumite tipuri de putere: recompensatoare, coercitivă, legitimă, puterea specialistului, a expertului.

În relația de comunicare pot fi sesizate două tipuri de așteptări:

– ale celui care transmite (comunicatorul) care încearcă să exercite o putere de influență asupra celuilalt (celorlalți);

– ale receptorului care poate să-și manifeste sau nu disponibilitatea spre influență.

Acest comportament poate fi:

- de *identificare*, care rezultă din concordanța dintre opinia comunicatorului cu cea a receptorului;
- de acceptare a influenței (conformarea) pentru a obține o recompensă sau a evita pedeapsa;
- de *internalizare*, prin asimilare, pentru că receptorul resimte corespondența cu propriile sale valori.

Conformarea, ca proces de influență, are probabilitatea cea mai scăzută de a produce o comunicare reală pentru că depinde în mare măsură de situația socială.

De exemplu, într-o școală, relația profesor/elev generează toate formele de influență descrise. Noua paradigmă a învățării, în care elevul devine participant activ în relația de comunicare profesor/elev, tinde să deplaseze accentul de la *conformare*, ca tip de acceptare pentru a evita pedeapsa, la *identificare* și *internalizare* a sistemului de valori, la care elevul aderă. Totodată, democratizarea relației în care profesorul nu numai că învață *pe* elev, ci și *de la* elev, modifică procesul de influență. Acesta este rezultatul tipului de relație ce se instituie și este afectat de situația contextuală în care se află cei doi membri ai relației.

IPOTEZĂ: *Indivizii sunt mai dispuși să țină seama de informațiile și sfaturile venite din partea celor pe care îi cunosc personal, pentru că încrederea în ei este rezultatul unui îndelung proces de comunicare*. În urma lui s-au argumentat fapte, s-au împărtășit impresii ș.a.

Situațiile sociale sunt diverse și complexe și este dificil de identificat un anumit tip de putere și un anumit caz de influență în diversele forme de comunicare.

În concluzie, putem spune că prin cunoaștere putem pune o oarecare ordine în această diversitate a formelor de comunicare pentru a putea înțelege diferitele tipuri de influență ce se pot exercita în relațiile interumane.

Comunicarea de masă și spațiul public

Mijloacele de comunicare în masă, presa, radioul și televiziunea au devenit, indispensabile vieții noastre cotidiene. Ele constituie un element de modernitate și de civilizație deoarece:

– permit aflarea în timp a informațiilor referitoare la problemele de interes public;

– ușurează schimbul de idei, la timp și în condiții optime;

– pun la dispoziția cetățenilor mijloacele de exprimare a unui drept: acela al libertății de exprimare și opinie.

În spațiul public românesc în perioada de tranziție, presa, radioul și televiziunea au cunoscut două tendințe semnificative:

1) *creșterea* spectaculoasă a numărului de publicații (ziare, reviste ș.a.), a posturilor de radio (naționale și locale) și de televiziune (de stat și private). Este suficient să amintim ca *exemplu*, că dacă înainte de 1989 unicul post național de televiziune emitea două ore/zi, doar zonele de graniță având posibilitatea să vizioneze posturi de televiziune străină (iugoslav, bulgar, ungar, rus ș.a.), în prezent există posibilitatea de a urmări zeci de posturi, 24 de ore din 24. Evidențierea aspectelor cantitative nu înseamnă neapărat și întotdeauna urmări exclusiv favorabile în viața individuală și socială;

2) *diversificarea* mesajelor informaționale. De la informații adesea vădit distorsionate, pentru a induce o anumită atitudine și stare psihică s-a ajuns în prezent la o paletă largă de programe și informații extrem de diverse.

De adevărul informațiilor cuprinse în programele informative depinde „încrederea" pe care o are publicul în mass-media. Erodarea încrederii publicului în anumite ziare sau posturi de televiziune se datorează unor factori conjuncturali, unor deplasări în ceea ce privește opțiunea politică, ținuta morală și competența profesională a ziariștilor, reporterilor, specialiștilor care lucrează în aceste domenii. Studiile realizate pe problema *încrederii* acordate diferitelor forme de comunicare în masă vizează cel puțin două repere:

1) *calitățile surselor* – independența față de autorități, competența profesională, gradul de obiectivitate, respectul față de valori.

2) *principala sursă de informare* (radioul, presa, televiziunea). O diferențiere se urmărește și în manifestarea încrederii în sursele: naționale, locale sau străine.

Vocabular

Comunicare – proces social prin care se transmite un mesaj într-o manieră codificată unui destinatar în vederea receptării.

Influență socială – acțiune exercitată de o entitate socială (persoană, grup ș.a.) orientată spre modificarea opțiunilor și manifestărilor alteia.

Interacțiune socială – acțiune reciprocă prin care se influențează condițiile de manifestare și performanțele obținute de persoane, grupuri sau colectivități.

Relație socială – legătură, conexiune, raport între unități sociale, indiferent de structura acestora.

Lectură

Comunicarea în viața socială are loc ca urmare a anumitor nevoi și împrejurări și între niște limite anume… Comunicarea ia o formă caracteristic diferită în contextul grupului primar, al organizației formale de muncă, al asociației bazate pe loialitate, clasă, interese, sau al unei activități instituționalizate, ca politica sau religia. În general, contextele menționate implică o ordine ascendentă a scării sau dispersiei…

Printre factorii care facilitează sau generează comunicarea vom include: ***apropierea spațială, apropierea socială*** *sau similaritatea,* ***asocierea*** *însemnând forma de contact care apare prin implicarea împreună cu alții în aceleași activități cotidiene, așa cum sunt călătoria, cumpărăturile, munca;* ***cooperarea*** *și colaborarea;* ***conflictul****, în sensul că relațiile dintre părțile aflate în conflict fac necesară o formă de comunicare, după cum se poate vedea în conflictele industriale, războaie, acțiuni polițienești, ca și în disputele între indivizi. Toți acești factori vor avea consecințe asupra structurii comunicării, dar pentru că aceste consecințe depind de nivelul și tipul de organizare socială a contextului specific în care acționează, contextul va deveni cadrul prim pentru discutarea și exemplificarea formelor structurii comunicaționale.*

Denis Mc. Quail, *Comunicarea*, Institutul European, Iași, 1999, pg. 104

EVALUARE

1. Dați exemple de lipsă de comunicare și înțelegere:

a) între oamenii dintr-un colectiv (școlar, de muncă) sau grup (de prieteni, colegi);

b) între comunități;

c) între țări.

2. Credeți că probleme precum: războiul, șomajul, poluarea, calitatea vieții ar putea fi soluționate prin dialog? Argumentați răspunsul vostru.

3. Numeroase ziare și reviste ce apar la noi în țară se declară independente de autorități și de diferite forțe sociale și politice.

Enumerați trei exemple de ziare centrale și locale care se autodefinesc ca independente. Argumentați dacă autointitularea lor (ca independente) corespunde realității.

4. Alcătuiți un chestionar după modelul de la aplicație, pe tema *„Comunicarea în colectivul clasei de elevi"*.

5. Studiu de caz

La un meci de fotbal la care își dispută lupta două echipe din campionat, un jucător al unei echipe este sancționat de arbitru care îi arată cartonașul roșu. Ceilalți coechipieri comentează între ei decizia arbitrului. Jucătorul sancționat ridică mâinile la cap în semn de neputință la nedreptatea care i se face. Se întoarce și iese din teren.

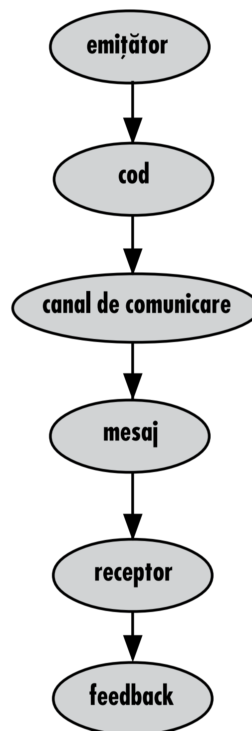
Identificați și descrieți trei forme de comunicare în cazul prezentat.

6. Citiți cu atenție textul dat spre lecturare. Identificați factorii care facilitează sau generează comunicarea. Formulați ipoteze sociologice pornind de la acești factori.

7. a) Selectați câteva informații din presa scrisă și interpretați-le urmărind schema alăturată.

b) Comentați un afiș publicitar pe baza aceleiași scheme.

8. Identificați și alte surse de obstacole în calea comunicării pe baza experienței voastre proprii, în afara celor prezentate în manual.

Aplicație

4. Răspundeți la întrebările din următorul chestionar:

1) De unde luați cea mai mare parte din informațiile referitoare la ceea ce se întâmplă azi în lume?

1. Televiziune
2. Ziare
3. Radio
4. Reviste
5. Oameni

2) Dacă dobândiți o relatare contradictorie a aceleiași informații, căror surse sunteți înclinat să le acordați încredere?

1. Televiziune
2. Ziare
3. Radio
4. Reviste
5. Oameni

3) Care considerați că sunt ziarele (revistele) care au pierdut din interes în opinia publică românească în acest an?

....

4) De ce?

....

5) Care considerați că sunt ziarele (revistele) care au câștigat încrederea publicului românesc în acest an?

....

6) De ce?

....

7) Considerați că în presa românească predomină:

1. Prezentarea obiectivă de fapte și informații
2. Opiniile personale ale ziariștilor
3. Nu știu / Nonrăspuns

8) Considerați că presa din țara noastră contribuie la lansarea și răspândirea de zvonuri?

1. În mare măsură
2. În oarecare măsură
3. În mică măsură
4. Deloc
5. Nu știu / Nonrăspuns

9) În perioada de după decembrie 1989 societatea românească s-a confruntat cu mai multe fenomene de criză social-politică. În ce măsură mijloacele de informare au ajutat publicul românesc să înțeleagă evenimentele respective? Puneți un „x" în căsuța corespunzătoare.

	în mare măsură	**într-o oarecare măsură**	**în mică măsură**	**deloc**	**nu știu / nonrăspuns**
Radio București					
Posturi TV românești					
Presa românească centrală					
Posturi TV teritoriale					
Presa județeană					
Posturi radio străine					
Presa străină					

Să recapitulăm!

- Nevoia de a comunica este una dintre caracteristicile ființei umane. Aceasta este satisfăcută prin comunicare.
- În relația de comunicare individul îndeplinește un dublu rol: de subiect cunoscător și obiect al cunoașterii.
- Diversitatea formelor de comunicare a îmbogățit relația interumană și a sporit numărul de contacte interpersonale.
- Mijloacele de comunicare în masă constituie un element de modernitate și de civilizație.

FORUM

- 3 mai – Ziua presei. Libertatea de exprimare într-o societate democratică.
- Comunicarea în școală – exercițiu democratic.
- Dialogul intercultural – o cale de autocunoaștere prin cunoașterea celuilalt.

Lecturi suplimentare

1. Datculescu Petru – *Cercetarea de marketing*, BRANDBUILDERS, București, 2006
2. Giddens Anthony – *Sociologie*, Editura ALL, București, 2010
3. Goffman Erving – *Viața cotidiană ca spectacol*, Editura comunicare.ro, București, 2003

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Interculturalitate

Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice; Institutul de Etnologie, Fribourg; Institutul Intercultural, Timișoara au realizat cercetări în domeniul interculturalității. Pentru mai multe detalii:

http.//www.intercultural.ro/carti/interculturalitate.html

9* ORDINE ȘI CONTROL SOCIAL

CE? este ordinea socială și care sunt orientările și teoriile despre acest subiect.

DE CE? este necesară ordinea și controlul social.

CUM? să adoptați un comportament civic bazat pe valorile și normele sociale.

1. ORDINE ȘI CONTROL. LEGILE SOCIALE ȘI LEGILE JURIDICE*

Întreaga istorie a sociologiei este o permanentă căutare a unor legi care să facă posibilă desfășurarea vieții sociale, în mod echilibrat, într-o dorită ordine socială. Ea a fost considerată posibilă numai cu condiția respectării unui minim de norme sociale, de reguli de comportare a indivizilor în societatea în care trăiesc.

Ordinea socială desemnează ansamblul instituțiilor și al relațiilor stabile dintre acestea existente într-o societate dată.

Cele mai cunoscute teorii despre ordinea socială se înscriu în două mari orientări diferite din punctul de vedere al **sursei** și **modului de instituire** a ei:

– ordinea socială concepută ca emanație a **autorității** ce exercită **controlul social din afară**;

– ordinea socială ca **produs al acțiunii sociale** în care prioritar este **autocontrolul**.

Reprezentanții *primei orientări* consideră că în absența legii și puterii suveranului, oamenii ar trăi într-un război continuu („belum omnium contra omnes” sau omul se comportă cu celălalt ca o fiară, „homo homini lupus est” – Thomas Hobbes 1588-1679).

Posibilitatea depășirii acestei stări sociale este imaginată de Th. Hobbes sub forma unui „contract social” în care fiecare individ, renunțând la o parte din libertatea sa, primește în schimb protecția.

Paradigma marxistă găsește soluția în depășirea antinomiei individ-societate prin *revoluție*, care înlătură ordinea socială bazată pe constrângere și instaurează o alta nouă, care asigură egalitatea indivizilor.

Reprezentanții *celei de-a doua orientări* asupra ordinii sociale susțin că ordinea socială este un efect al procesului de internalizare a normelor și valorilor grupului social care nu se mai impun din afară prin constrângere.

Instanța morală, denumită de É. Durkheim, „conștiința colectivă" sau „comună" este cea care reglementează viața socială a oamenilor.

Un alt reprezentant, sociologul american Talcott Parsons definește și explică „acțiunea socială" prin părțile ei componente: scopurile, situația de acțiune și integrarea individului în societate prin trecerea de la intenționalitatea intrinsecă a acțiunii umane la cea simbolică a actelor care devin dependente de valori, norme, simboluri. Prin caracterul normativ și axiologic, individul acceptă legile, normele și valorile sociale.

Legea exprimă o relație necesară, stabilă, repetabilă, esențială și generală care se stabilește între laturile aceluiași fenomen social, între fenomene diferite sau între stări succesive ale unui social.

Legile sociale se manifestă întotdeauna prin intermediul acțiunii subiective a oamenilor.

Legile sociale au o existență obiectivă, ele nu se confundă cu legile aparținând științei, legile sociologice, care sunt niște enunțuri despre regularitățile din viața socială cunoscute și aprobate de comunitatea științifică.

Legile sociale nu se confundă nici cu legile juridice, legi scrise, care reglementează niște raporturi sociale.

Un demers original a realizat Șt. Odobleja în lucrarea „Psihologia consonantistă", care, pornind de la identificarea legilor universale, fundamentale, le aplică la diferite domenii ale cunoașterii (biologie, sociologie, economie politică, filosofie, religie).

„Legea este elementul constant, invariabil, inaccesibil, neschimbător, fix. Ea este rigiditatea, tradiția, regula. Constanța în schimbare, uniformitatea în diversitate. Absolutul, ceea ce e fără excepție." („Psihologia consonantistă", pg. 331)

Interesantă pare a fi ideea importanței cunoașterii legilor din perspectiva utilității acestora. În viziunea ciberneticianului Șt. Odobleja legea este un instrument de previziune, ea fiind „așteptarea unei repetiții rezultată ea însăși din același fenomen de repetiție".

Spre deosebire de legile sociale care *generează* un anumit tip de ordine socială (cea naturală, firească, normală), legile juridice impun un anumit comportament, indivizilor tocmai pentru a o *păstra* sau *restabili*.

Legile juridice orientează comportamentul uman și se referă la probleme de interes public (circulația pe drumurile publice, educația în școli) sau personale (familie, proprietate etc.).

Acceptarea și supunerea sunt atitudini care exprimă adeziunea la acțiunea comună de elaborare a lor. La fel, sancțiunea aplicată (de organele de stat) celor care nu respectă legea exprimă constrângerea ce se exercită pentru a se păstra (restabili) ordinea socială.

Orice sancțiune implică fie o *pedeapsă*, fie o *răsplată*. Scopul lor este acela de a crea comportamente concordante cu normele considerate legitime (dezirabile).

După intensitatea reacției sociale față de anumite tipuri de comportamente, sancțiunile pot fi:

- *pozitive* – moduri de aprobare a comportamentelor care respectă normele sociale (lauda, premii, diploma ș.a.);
- *negative* – concretizate în relații de dezaprobare a celor care încalcă normele, legile.

După autoritatea care dă sancțiunea, acestea pot fi:

- *formale* (organizate) – autoritatea legală și legitimă;
- *neformale* (neorganizate) – rude, prieteni, vecini.

2. VALORILE ȘI NORMELE SOCIALE *

Termenul *valoare* (lat. *valens* = valoare) desemnează *un ansamblu de bunuri materiale și spirituale*. Adesea prin valoare se înțelege doar valoarea spirituală. Termenul de valoare are mai multe semnificații.

O primă semnificație are în vedere calitățile pe care le au persoanele, bunurile, activitățile. Valoarea se exprimă diferit în funcție de purtătorul acestor calități. Persoanele se exprimă prin calități umane: gândirea, inteligența, integritatea fizică, curajul, demnitatea, modestia, onestitatea ș.a. Bunurile economice se exprimă prin: utilitate, preț, calitate, originalitate, mesaje etc.

În concluzie, orice ființă sau lucru, obiect din natură, societate și gândire au valoare pentru că sunt fie rezultatul muncii (valorile materiale), fie pentru că satisfac o nevoie (valorile utile) sau o așteptare, aspirație, ideal (valorile ideale).

O altă semnificație provine din ceea ce omul consideră a fi valoare, adică *din procesul de*

valorizare. Atribuirea de sensuri și semnificații oamenilor și actelor, bunurilor create, presupune o apreciere în funcție de anumite criterii, prin care se evaluează anumite calități.

Aceste două semnificații se regăsesc în două tipuri de abordări ale valorilor. *Abordarea obiectivă*, presupune considerarea acesteia în sine, independentă de subiectul valorizator. Valoarea este ideală și absolută, are o esență proprie și o existență ideală (Sheler, Hartmann), sau după alții (Maritain, Ortega y Gasset) valorile nu pot fi independente de persoane sau obiecte.

Abordarea subiectivă pune problema valorizării considerând că valorile sunt inventate de oameni. Ele depind de preferințele individuale și de contextele sociale în care individul este plasat. Ceea ce este valoros pentru cineva (de exemplu o carte pentru o persoană instruită), poate fi fără valoare pentru altcineva (o persoană analfabetă).

Dacă psihologia definește valoarea ca *o modalitate de orientare selectivă legată de preferințele, motivele și atitudinile individuale,* sociologia leagă valoarea de norme, obiceiuri, tradiții, ideologii. Deși nu există o definiție unanim acceptată, în sociologie definiția dată de Kluckhohn pare să întrunească o parte dintre elementele comune altor definiții.

Valoarea reprezintă o concepție, explicită sau implicită, distinctivă pentru un individ sau caracteristică pentru un grup, cu privire la ceea ce este dezirabil, care influențează selecția modurilor, a mijloacelor și a scopurilor disponibile acțiunii.

T. Zvaniecki conceptualizează noțiunea de valoare prin trei postulate:

1. Valorile nu pot fi direct observate – un enunț care are semnificație în studierea valorilor, indicând imposibilitatea observării lor directe, și cunoașterea lor doar prin forme de manifestare ale indivizilor în comportament, atitudini, decizii etc.

2. Valorile implică considerații morale – adică se constituie în principii care stau la baza acțiunii și orientează valoric modurile de acțiune.

3. Valorile sunt concepții despre ceea ce este dezirabil – adică se regăsesc în idealul fiecăruia, orientând comportamentul individului în societate.

Valorile nu există separat, ci se regăsesc într-un *sistem de valori*, care reprezintă o organizare de durată a credințelor cu privire la scopurile existenței și la modurile considerate dezirabile. Atât stabilitatea, cât și instabilitatea valorilor vorbesc de o anumită stare a individului și a societății. De obicei în situațiile de criză, instabilitatea valorilor trădează căutări, rearanjări ale priorităților valorice, ca urmare a schimbărilor survenite în cultură, societate, experiențe individuale.

Valorile se regăsesc în viața privată, profesională și publică sub forma unor deziderate care orientează conduita individului în multiple ipostaze: membru al unei familii, specialist într-un domeniu de activitate, cetățean.

Cunoașterea valorilor care întemeiază normele sociale, reflecția critică asupra valorilor, acceptarea și înțelegerea pluralismului valoric sunt obiective în educația pentru valori. Libertatea cuvântului, a deciziilor, manifestare a inițiativei, moralitatea, eficiența publică și personală, prosperitatea economică, dreptatea socială, toleranța și respectul, decența, competența, drepturile omului ș.a. sunt forme de manifestare a valorilor. A fi tolerant, deschis, comunicativ, capabil de a lua decizii, harnic, cinstit, drept, omenos, respectuos, competent, demn ș.a. înseamnă a avea competențe valorice dobândite prin educație.

Clasificarea valorilor

Având în vedere cele două tipuri de abordări ale valorilor, putem vorbi de manifestări diverse:

a. *la nivelul persoanei* (valori morale)

- calități specifice ființei umane (raționalitate, responsabilitate, demnitate ș.a.);
- calități ale persoanei (aspirații, idealuri ș.a.)
- calitate a relației interumane (solidaritate, coeziune etc.);

b. *la nivelul rezultatelor activității*

- creația artistică (valori estetice);
- activități științifice (valori științifice);
- bunuri și servicii (valori utile);

c. *la nivelul naturii, mediului* (valori vitale)

- resurse naturale (apa, aerul, pământul).

Fiecărei epoci istorice îi corespunde un sistem de valori care conferă identitate societății. Dacă în Antichitate virtuțile romane erau: măiestria, curajul, demnitatea, în Evul Mediu locul central îl ocupă ideile teologice și religioase prin care virtuțile morale se dezvoltă. Astfel, credința, iubirea, speranța, caritatea sunt valori pe care se sprijină edificiul moralei creștine. În Epoca modernă și contemporană, știința și drumul cunoașterii, construcția rațională reprezintă logica existenței. Omul ca scop și niciodată ca mijloc (Kant) vrea să însemne o reconsiderare a relațiilor morale și a moralei care se manifestă ca proces cu legi proprii de manifestare.

Problemele epocii actuale precum: inegalitățile în dezvoltare, sărăcia, războiul, terorismul, problema mediului nu au granițe. Sunt ale tuturor prin efecte și măsuri de soluționare. De aceea e necesară o nouă morală, bazată pe valorile de: pace, toleranță, democrație, libertate, egalitate, demnitate ș.a.

Normele sociale derivă din valorile societăţii. Ele reprezintă reguli de comportare, prescripţii adresate indivizilor care acţionează în diferite contexte situaţionale.

De exemplu, a învăţa, a nu întârzia la ore, a saluta profesorii şi colegii lor, constituie reguli de comportare în şcoală. Ele sunt elemente *concrete*, de viaţă şcolară care derivă din valori sociale de disciplină ca: funcţionalitatea, corectitudinea, respectul. Aceste valori sunt elemente abstracte identificate de societate, spre care tind indivizii unei colectivităţi.

În funcţie de influenţa pe care o exercită asupra comportamentului, **normele sociale** pot fi:

1. *cutumele* sau *obiceiurile tradiţionale* care sunt acte preluate de la o generaţie anterioară şi transmise prin repetare.

De exemplu, salutul între indivizii aparţinând unor culturi diferite se realizează diferit: o simplă înclinare a capului, oamenii îşi dau mâna, se sărută pe ambii obraji o singură dată, sau de mai multe ori ş.a.; *îmbrăcămintea* este diferită în zilele de sărbătoare, la biserică, pe stradă, la serviciu, într-o sală de spectacol.

Încălcarea unor astfel de cutume nu provoacă reacţii prielnice din partea societăţii, chiar dacă opinia publică îşi manifestă ostilitatea faţă de anumite comportamente neconformiste. Este vorba, de exemplu, de atitudinile părinţilor faţă de vestimentaţia adolescenţilor, tipurile de tunsoare la băieţi, lungimea fustei la fete.

2. *moravurile* se asociază componentei etice a comportamentului. Sentimentele mai puternice ale binelui şi răului, ale dreptăţii şi nedreptăţii definesc reguli de comportare care nu trebuie încălcate.

Aceste tipuri de obiceiuri vizează respectul de sine al simbolurilor naţionale (drapelul, stema, imnul), la aproapelui (a proprietăţii, profesiei şi ocupaţiei fiecăruia ş.a.). De aceea, pângărirea drapelului naţional, violul şi violenţa de orice fel, consumul de droguri, prostituţia, hoţia ş.a. sunt acte antisociale pe care societatea le sancţionează puternic.

3. *normele juridice* includ un ansamblu de reguli, prescripţii, constrângeri, obligaţii şi îndatoriri. Ele reprezintă suportul dreptului şi sistemului juridic al oricăror societăţi.

Normele juridice protejează valorile sociale prin instituirea unui sistem de drepturi şi obligaţii între indivizi, grupuri, instituţii şi organizaţii.

Vocabular

Control social – proces prin care o persoană, grup sau instituţie influenţează comportamentele sau acţiunile altei instanţe în vederea asigurării echilibrului sistemului.

Sancţiune – modalitate de stimulare, impunere, descurajare sau prevenire a unor comportamente individuale sau de grup în raport cu norme morale sau juridice. Reacţie din partea societăţii la anumite tipuri de comportament; sancţiune pozitivă (recompensa) la un comportament pozitiv; sancţiunea punitivă (pedeapsa) la comportamentele deviante şi delincvente.

Lectură

Ştefan Odobleja (1902-1978)

Legile sociologice

Legile echivalenţei cauzei şi efectului. *Intensitatea sociabilităţii sau coeziunii unei societăţi este direct proporţională cu forţa şi numărul mobilurilor socio-genetice care au determinat-o. Statul unitar şi omogen, în care cetăţenii sunt atraşi unii spre alţii, în acelaşi timp prin înrudirea rasială, credinţă comună, limbă comună, aceleaşi tradiţii istorice, aceleaşi obiceiuri, aspiraţii, acelaşi teritoriu care uşurează intercomunicaţiile, – acest stat este incomparabil mai rezistent decât un altul bazat pe forţa cuceritorului sau pe una singură din cauzele enumerate mai sus (…).*

Legea nivelării *(de adaptare, de echilibru). Fiecare echilibru social tinde spre acord. Din dezacordul între realitate și ideal se naște reforma socială. Inegalitatea și disproporția economică, politică, morală etc. între indivizi provoacă revoluțiile. Astfel, revoluția este o reacție de nivelare interioară, pe când războiul este o reacție de nivelare exterioară și internațională.*

Legea compensației. *Intensitatea sociabilității și coeziunea societății e în raport invers cu extensiunea, cu complexitatea, cu eterogenitatea și cu durata ei. (...) Avantajele oferite de societate sunt decompensate prin dezavantajele care decurg din ele, cel puțin parțial. Cu cât se câștigă în securitate, cu atât se pierde în libertate. Cu cât sunt mai mari drepturile, cu atât cresc și îndatoririle (...). Cu cât ne perfecționăm, cu atât ne deformăm. Grijile și răspunderea sunt în raport direct cu rangul social. Astfel, satisfacția prestigiului este destul de scump plătită. Cu cât mai sus e situată o carieră, cu atât mai multe sacrificii cere (așteptare, învățătură) și cu atât e mai nesigură (...)*

Legea inerției. *Există o inerție socială care respinge automat orice inovație și se opune cu înverșunare celor mai bune reforme. Opinia publică, obiceiul, tradiția sunt forme ale acestei inerții sociale.*

Legea reversibilității. *(...) Există reversibilitate și reciprocitate de interese între individ și societate. Puterea, sănătatea, munca, produsul, capitalul individului se repercutează avantajos asupra societății; și invers, organizarea, moralitatea, civilizația unei societăți oferă individului condiții de viață mai sigure, mai ușoare, mai plăcute (...)*

Legea antrenamentului. *Societatea trăiește din tradiție: cultura este prima lege a oricărei societăți. Oamenii se antrenează la război, se antrenează în arte, se antrenează în comerț, se antrenează în industrie, se antrenează în confort, se antrenează în vicii, se antrenează să comande.*

Legea consonanței. *Cine se aseamănă se adună. Asemănarea produce simpatia, atracția, apropierea. Filiația, paternitatea, fraternitatea, consanguinitatea, rudenia, conaționalitatea, zoofilia reprezintă treptele succesive ale mobilurilor de atracție și de socializare (...)*

Legea sumației. *Societatea acționează înmulțind forțele individului, și anume – în raport direct cu numărul membrilor ce o compun. Ea sporește forțele sale fizice ca și cele psihice; ea sporește capitalul lui și amplifică energiile sale; ea mărește memoria sa (transmiterea orală, educația, cărțile etc.) și amplifică gândirea sa (colaborarea).*

Ștefan Odobleja, *Psihologia consonantistă*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1982, pp. 487-489

Talcott Parsons (1902-1979)

Adept al perspectivei funcționaliste, Talcott Parsons privea societatea ca un sistem; un sistem compus din mai multe părți aflate în interacțiune, fiecare parte îndeplinind o anumită funcție. Societățile tind spre echilibru, spre menținerea ordinii. Funcționalitatea sistemului este asigurată prin intermediul controlului social. Talcott Parsons nu a reușit, totuși, să explice schimbările de structură, revoluțiile, transformările datorate modernizării, motiv pentru care această perspectivă a făcut obiectul numeroaselor critici în anii '70-'80.

Pentru că noi considerăm că sistemul social servește la integrarea sistemelor de acțiune în general, noi trebuie să acordăm o atenție deosebită felului în care reușește sau nu să realizeze diferite tipuri și niveluri de integrare internă. Noi vom numi comunitate societală sistemul de integrare a unei societăți. Funcția cea mai generală a unei comunități societale este probabil să articuleze un sistem de norme cu o organizare colectivă care posedă unitate și coeziune. Ordinea societală cere o integrare clară și precisă în sensul coeziunii normative pe de o parte și a „armoniei" și „coordonării" societale de cealaltă parte. (...) În optica noastră, funcția principală a acestui subsistem de integrare este să definească obligațiile de loialitate față de colectivitatea societală, în același timp, pe cele care decurg din apartenența globală la societate și cele care privesc diferitele categorii de status-uri și

roluri diferențiate în interiorul societății. Astfel, în cea mai mare parte a societăților moderne, consimțirea de a executa serviciul militar este un test de loialitate pentru bărbați dar nu și pentru femei. Loialitatea este amabilitatea de a răspunde la chemări corect „justificate" în numele unui interes sau nevoi colective (publice). Problema normativă constă în a defini cazurile în care un astfel de răspuns constituie o abnegație. În principiu, orice comunitate cere loialitate, așadar aceasta îmbracă o importanță aparte pentru comunitatea societală.

Talcott Parsons, *Le système des sociétés modernes*, Dunod, 1973, pp.14, 15.

EVALUARE

1. Continuați pe caiet **alfabetul valorilor** și completați coloana a 3-a cu competențe corespunzătoare valorii identificate în coloana a 2-a.

Litera	Valoare	Competență
A	ADEVĂR	
B	...	
C	COEZIUNE	
D	DEMOCRAȚIE	

1. Dați exemple de sancțiuni în viața școlii.

2. Studiu de caz

Imaginați-vă că vă aflați într-o sală de cinematograf și vizionați împreună cu prietenul vostru un film foarte captivant. La un moment dat telefonul mobil al prietenului vostru sună și îl anunță că în propria locuință de la bloc s-a produs o inundație ce amenință apartamentele aflate sub locuința sa.

Ce atitudine luați în această situație?

a) îl atenționați să închidă telefonul pentru a nu deranja spectatorii cu alte posibile apeluri;

b) întrerupeți vizionarea filmului și vă oferiți sprijinul;

c) alte sugestii.

Argumentați răspunsul vostru.

Identificați în acest caz valorile și normele morale.

3. „Realitatea socială constituită și organizată este localizată în spațiu, nu e suspendată în timp, deci are continuitate cu trecutul sau, cu alte cuvinte, această realitate are ființă într-un *cadru general*. Astfel, realitatea socială în alcătuirea și funcționarea sa este dependentă de *mediul fizico-cosmic, de trecutul istoric, de viața biologică* chiar. Acest cadru, în care se dezvoltă realitatea socială, va determina și el anumite valori: istorice, biologice, religioase."

P. Andrei, *Opere sociologice*,
vol. I, Ed. Academiei R.S.R., pg. 247

Pe baza textului de mai sus și a cunoștințelor voastre, răspundeți la următoarele întrebări:

a. Care sunt, în viziunea autorului și a Școlii gustiene, elementele (cadrele) constitutive ale vieții sociale în care se formează valorile?

b. Care sunt deosebirile dintre ideal și scop din perspectiva sociologiei valorilor?

4. Asociați diferitelor activități din coloana A, tipuri de sancțiuni posibile.

A	B
a. a învăța și a fi disciplinat	Sancțiuni pozitive formale
b. a încălca regulile de circulație	Sanțiuni pozitive neformale
c. a minți cu intenție pentru a obține favoruri	Sancțiuni negative formale
d. a înregistra performanțe la olimpiadele școlare	Sancțiuni negative neformale
e. a fi o fire amabilă, politicoasă	

Să recapitulăm!

• Ordinea socială este un produs al acțiunii sociale. Aceasta se instituie prin controlul social care influențează comportamentele individuale.

• Cunoașterea și respectarea valorilor, normelor și legilor constituie condiții fundamentale ale unui comportament civilizat, socialmente acceptat.

FORUM

- Valori și norme în viața personală și viața de familie.
- Atitudini și comportamente față de mediu.
- Valori și atitudini în mediul școlar.

Lecturi suplimentare

1. Cobianu Maria – *Cultură și valori în perioada de tranziție*, Editura economică, București, 1994
2. Iluț Petru – *Valori, atitudini și comportamente sociale*, Editura Polirom, Iași, 2004
3. Zamfir Cătălin, Doru Marcel – *Atitudini, valori și condiții de viață în mediul studențesc*, Centrul de informare și documentare economică, 1992

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Studiul valorilor europene (European Values Study – EVS)

Cercetarea asemănărilor și a diferențelor orientărilor valorice ale populației a început în 1980 și a cuprins trei etape din două perspective. Perspectiva transversală vizând comparația între țările Europei și perspectiva longitudinală, vizând comparația în timp. Cercetarea s-a bazat pe metoda anchetei pe bază de chestionar care a cuprins itemii referitori la atitudini și comportamente.

Valorile vizau orientarea populației investigate (peste 18 ani) în domenii precum: munca, politica, viața de familie, religia, relațiile sociale, relațiile sexuale. Investigația în România a fost realizată de Institutul de Cercetare a Calității Vieții.

Pentru mai multe informații, accesați pagina de Internet a cercetării:

http.//www.nvt.nl/evs

10* STRUCTURA ȘI DINAMICA SOCIALĂ

CE?
este stratificarea socială și cea profesională.

DE CE?
este important să vă însușiți cunoștințe despre schimbarea socială și despre mobilitatea socială (profesională/ ocupațională).

CUM?
să vă dezvoltați spiritul de observație și interesul pentru cunoașterea și înțelegerea schimbării sociale, precum și construirea unei imagini de sine obiective, necesară în valorizarea pozitivă a diferențelor individuale.

1. STRATIFICAREA SOCIALĂ*

a) Diferențierea grupurilor sociale

Toate societățile umane sunt ierarhizate. Chiar și societățile primitive cunosc o diviziune a sarcinilor în funcție de vârstă și sex. Această diferențiere socială este deci un fenomen universal, dar formele particulare pe care le îmbracă sunt, într-o mare măsură, produsul istoriei societăților. Diferențierea se datorează unor **factori**:

– *naturali* (înnăscuți) – care conduc la o deosebire a indivizilor din punct de vedere al stării de sănătate, inteligenței, al forței etc.

– *sociali* – care generează un anumit mod de a se comporta, a consuma, a munci, a se instrui etc.

Cei doi factori se întrepătrund, și nu se poate spune cu exactitate cât reprezintă factor înnăscut și cât dobândit prin instrucție, de exemplu, în realizarea profesională a unui individ.

Diferențierile produc la nivelul societății *ierarhii,* care introduc o relație de ordine între diferitele poziții sociale. *De exemplu,* există o ierarhie verticală după *nivelul școlarității* și o diferențiere orizontală, cum ar fi: gruparea unei populații în bărbați și femei, care nu generează o ierarhie. Nu putem vorbi de o ierarhie socială dacă nu însoțim criteriul folosit de o *evaluare socială*, adică o raportare la valori. Societatea își întemeiază judecățile de valoare pe trei categorii de elemente (Talcott Parsons):

1. calitățile pe care individul le are de la naștere;
2. realizările sau performanțele sale;
3. ceea ce el dobândește în viață (competență, prestigiu, avere).

Stratificarea socială este orice formă de diferențiere socială care generează în societate grupări aflate într-o relație de ordine.

Stratificarea se manifestă la toate nivelele de organizare socială: microsocial (al familiei,

grupurilor de elevi, studenți, de prieteni, de muncă), la nivelul organizațiilor și la nivel macrosocial (stat, scară planetară).

b) Criterii de stratificare

Societățile tradiționale sunt în general caracterizate prin forme de diferențiere rigide, în *caste* și *ordine*. Acestea sunt grupuri închise și separate, caracterizate prin aceea că toate evenimentele importante ale vieții (nașterea, căsătoria, moartea) se petrec în interiorul castei. Un astfel de exemplu este societatea indiană tradițională care se compunea din patru mari caste: preoții, războinicii, producătorii și negustorii.

Diviziunea în *ordine* a caracterizat societățile Europei medievale prin existența celor trei stări: nobilimea, clerul și a treia stare. În societatea bazată pe ordine, transmiterea status-urilor sociale era ereditară, mobilitatea fiind redusă. Spre deosebire de castele și ordinele constituite ca ierarhii religioase consacrate de drept, clasele sociale din societățile moderne sunt ierarhii de fapt. Ele se statuează în principal pe următoarele criterii economice:

1) *sursa de venituri* (proprietatea) care a generat în teoria marxistă înțelegerea structurii sociale ca o structură de clasă, în care clasele sociale opuse (burghezia și proletariatul în capitalism) au interese opuse care se concretizează în conflicte și luptă de clasă. La Marx, noțiunea de clasă derivă din cea de *mod de producție*, ca unitate a forțelor de producție cu relațiile de producție.

Pentru Adam Smith, ca și pentru David Ricardo, societatea cuprinde trei clase sociale ce corespund principalelor surse de venituri:

– proprietarii funciari – renta;
– capitaliștii – profitul;
– muncitorii – salariul.

2) *dimensiunea economică a stratificării* (dar nu redusă la proprietate), cea *politică* și *status-ul social* au stat la baza constituirii unei viziuni mai complexe și moderne asupra stratificării sociale al cărei reprezentant a fost Max Weber.

Acesta distinge trei tipuri de grupuri sociale:

– clasele sociale – ierarhie economică;
– grupurile de status – ierarhie socială;
– partidele politice – ierarhia puterii.

3) diferențierea între clasele/categoriile sociale aflate în raporturi de dominație unele față de altele se face pe baza *capitalului cultural* sau *simbolic*. Pierre Bourdieu construiește o teorie a reproducției culturale prin care societatea impune propria ideologie despre stratificarea socială astfel încât ea este acceptată ca firească. Școala, al cărei rol este să impună un model cultural, este chemată să justifice și să reproducă inegalitățile sociale arbitrare, pretinse necesare și neutre.

c) Stratificarea ocupațională

Cum și pe ce criterii se poate aprecia că o ocupație este mai importantă decât alta? La această întrebare s-au încercat răspunsuri de genul: *calitatea unei poziții de a fi unică* sau *dependența unei poziții (ocupații) de existența altora*.

Renumitul sociolog american Talcott Parsons susținea că importanța poziției sociale ocupate de un individ derivă din sistemul valorilor supreme ale fiecărei societăți. *De exemplu*, într-o societate poate fi apreciat foarte bine un preot, deoarece prin contribuția sa conservă modelele culturale tradiționale, în alta se bucură de prestigiu sociologul, fără de care orice decizie riscă să nu fie adecvată realității sociale respective.

Stratificarea ocupațională, adică ceea ce rezultă în urma clasării pozițiilor sociale prin intermediul profesiilor sau ocupațiilor, este rezultatul diviziunii sociale a muncii. Pentru a stabili însă o ierarhie sunt necesare și alte criterii valorizatoare (prestigiul, venitul etc.) atașate celor profesionale.

Categoriile ocupaționale redate mai jos, reprezintă un instrument de lucru în cercetarea sociologică de teren și regrupează profesiile și ocupațiile într-un număr restrâns astfel încât, să permită analize cantitative și calitative în timp și spațiu.

Clasificarea ocupațiilor:

– muncitori necalificați;
– muncitori calificați;
– maiștri, tehnicieni;
– subingineri, institutori, funcționari;
– personal cu studii superioare (lungă durată);
– cercetători;
– patroni, manageri;
– alte categorii.

Această clasificare are în vedere atât nivelul instrucției, cât și mărimea venitului.

Există însă și alte tehnici de stratificare ce iau în considerare și alte criterii cum sunt: tipul de locuință, zona rezidențială, modul de viață.

Combinarea criteriilor și mobilitatea socială respinge osificarea societății, segregarea totală a grupurilor sociale. Este greu de imaginat și de dorit o societate în care ar exista o perfectă corelație între avere, putere, educație și prestigiu, ca și o independență totală a variabilelor de stratificare ce ar genera ierarhii fără nicio legătură una cu alta, într-o dezordine derutantă.

Vocabular

Castele – grupuri sociale ierarhizate de regulă pe baza principiilor religioase.
Ordinele – grupuri sociale ierarhice în funcție de prestigiul acordat diferitelor funcții sociale.
Ocupație – tip de activitate socială recunoscută și răsplătită cu un venit ce îi asigură individului resursele pentru existență.
Profesie – ansamblu de cunoștințe teoretice, deprinderi practice și atitudini morale dobândite în cadrul pregătirii profesionale.
Status social – poziție ocupată de o persoană sau de un grup în societate;
– ansamblu de relații egalitare și ierarhice pe care individul le are cu alți membri din grupul din care face parte;
– drepturile și datoriile unei persoane, puterea de care acesta dispune;
– prestigiul social (M. Weber).

Lectură

Nu există rase de săraci și rase de bogați. Între cele două extremități ale societății democratice se găsește o multitudine de oameni, aproape asemănători, care, fără a fi în mod sigur bogați, nici săraci, posedă bunuri pentru a-și dori ordinea.

Alex de Tocqueville, *Democrația în America*, pg. 259

Sociologii găsesc în natura omului două tendințe fundamentale, pe care ei își bazează o explicare plauzibilă despre formarea diferitelor clase ale societății. O tendință este aceea a imitației. A doua tendință este însă opusă imitației: este o tendință spre individualizare. Fiecare om vrea să se facă mai distins decât pare, să nu fie în rândul tuturor. Imitație de o parte, distincție de altă parte; din aceste două tendințe se alcătuiește dinamica elementară a vieții sociale.

Din lupta acestor două tendințe rezultă, la fiecare popor, forma pe care o capătă ierarhia claselor sociale. Imitația constrânge la fuziunea individualităților, și dacă ar fi fost numai ea, societatea ar fi ajuns demult la o uniformitate autonomă, dar tendința opusă sparge uniformitatea, îi separă pe oameni în caste, în clase, în grupe, în persoane. Binecuvântată fie această de-a doua tendință, căci fără ea n-am fi cunoscut diferențierea socială și nu ne-am fi regăsit fiecare pe sine însuși ca persoană, înlăuntrul societății.

Constantin Rădulescu-Motru, *Psihologia poporului român*, Ed. Paideia, București, pg. 95-96

EVALUARE

1. Cum se explică caracterul universal al stratificării?

2. Ce face ca o poziție socială să fie superioară alteia?

3. Cum este posibilă funcționarea unui sistem inegalitar?

4. Cărei clase/categorii sociale aveți sentimentul că aparțineți? Ce criterii aveți în vedere atunci când faceți această apreciere?

5. Alegeți un grup social: de prieteni, de intelectuali (profesori, medici de diferite specialități), de muncă. Grupați în două părți argumentele:

cele care sunt în sensul *omogenității* grupului și cele care introduc *diferențierile* în grup.

6. Ordonați, în funcție de prestigiul ocupației, categoriile de personal redate mai jos, acordând numere de la 1 la 20, în ordinea descrescătoare a aprecierii voastre:

șofer ospătar profesor muncitor tractorist vânzător de ziare portar	medic țăran jurist fotbalist arhitect economist polițist	ziarist informatician primar miner politician lider de sindicat

7. După lectura textului din „Psihologia poporului român" răspundeți la următoarele întrebări:

a. Care sunt, în viziunea autorului, cele două tendințe care alcătuiesc dinamica vieții sociale?

b. Cum se manifestă cele două tendințe în
– viața de familie;
– activitatea dintr-o școală/clasă de elevi;
– situație de grevă, miting.

2. SCHIMBAREA SOCIALĂ*

a) Mobilitatea socială – schimbare în interiorul sistemului

Mobilitatea socială reprezintă fenomenul de deplasare a indivizilor în spațiul social.

Definiția mobilității pune accentul pe individ, pe poziția sa într-o structură ierarhică, iar „deplasarea" are în vedere schimbarea poziției sociale.

Se face distincție între:

– mobilitatea *ascendentă* – schimbarea poziției inferioare cu o alta superioară (*de exemplu*, trecerea de la status-ul de elev la cel de student, de la cel de student la cel de profesor ș.a.m.d.).

– mobilitate *descendentă* – în sens invers, de „coborâre" în ierarhia socială (*de exemplu*, abandonarea profesiei de inginer și ocuparea unui post inferior calificării, de muncitor).

În principiu, un individ poate să-și schimbe poziția pe scara socială în orice moment al vieții sale. Se admite că, până în momentul intrării în viața activă, poziția socială a unui individ este cea a familiei din care provine, iar după ieșirea din viața activă au loc mutații nesemnificative. Traiectoria individuală este marcată de originea socială (status-ul familial) și status-ul atins la finele carierei profesionale. Între aceste momente există alte evenimente biografice care marchează schimbări: părăsirea gospodăriei familiale și întemeierea propriei gospodării, căsătoria, apariția descendenților.

Mobilitatea poate fi din acest punct de vedere:

– *intergenerațională* – între generații – când se aleg ca repere poziția familiei de proveniență și cea de destinație;

– *intragenerațională* – schimbare de poziție în cursul vieții active, când punctul de pornire în cercetare îl reprezintă poziția proprie a individului studiat.

Instrumentul folosit în analiza mobilității sociale este tabelul de mobilitate care cuprinde frecvențele indivizilor plasați simultan într-o categorie de pornire (origine) și în una de destinație.

Tabelul nr 4: ***Forma generală a tabelului de mobilitate***

Categorii (straturi) de origine	*Categorii (straturi) de destinație* $C_1\ C_2 \ldots\ C_j \ldots\ C_s$	*Total*
C_1	$k_{11}\ k_{12} \ldots k_{1j} \ldots k_{1s}$	k_1
C_2	$k_{21}\ k_{22} \ldots k_{2j} \ldots k_{2s}$	k_2
......	....	....
C_s	$k_{s1}\ k_{s2} \ldots k_{sj} \ldots k_{ss}$	k_s
......	....	....
C_n	$k_{n1}\ k_{k2} \ldots k_{nj} \ldots k_{ns}$	k_n

Legendă:
s – număr de linii și coloane
C – categorii (straturi)
n – număr indivizi
k – frecvența
$k_1 \ldots k_s$ – reflectă structura societății.

**Sursa:* Traian Rotariu, Petru Iluț – *Sociologie*, Ed. Mesagerul Cluj-Napoca, 1996, pg. 182

Se anchetează un eșantion reprezentativ din populație, la un moment dat, indivizii fiind clasificați în *n* categorii sociale, în funcție de situația lor în momentul anchetei sau în alt moment al vieții lor (categoriile de destinație); în același timp ei se grupează și în raport cu originea, deci cu punctul de pornire (poziția tatălui în cazul mobilității intergeneraționale, sau poziția proprie, anterioară celei de destinație, în cazul mobilității intrageneraționale).

Analizele pun în evidență că indivizii de pe diagonală (k_{11}, k_{22}...k_{ns}) formează categoria celor *imobili*, adică cei care nu-și modifică status-ul față de cel de origine. Cei situați deasupra diagonalei reprezintă indivizii mobili în ascensiune, deoarece ei și-au schimbat poziția „urcând în ierahie", iar cei de sub diagonală sunt cei care au „coborât" printr-un proces de mobilitate descendentă. Un tabel tip matrice, cu multe coloane și tot atâtea rânduri permite o analiză detaliată, de mare finețe în această direcție.

b) Inegalitatea șanselor

Există vreo deosebire între șansele pe care le aveau copiii în vechile societăți față de cele moderne? Ce diferențieri există astăzi în societatea românească în ceea ce privește șansele sociale ale copiilor proveniți din mediul rural față de cele ale celor din mediul urban? Există o tendință reală în reducerea inegalității șanselor sociale?

Comparând societățile moderne cu cele care le-au precedat, se constată că marea majoritate avea destinul prefigurat, în momentul nașterii, prin intermediul condiției sociale a familiei de origine. Un fiu de țăran iobag avea șansa să rămână țăran iobag, un fiu de nobil nu putea ajunge decât nobil. Cu toate că poate se înregistrau unele excepții, mobilitatea intergenerațională și interclase/categorii sociale era extrem de mică.

În societățile moderne, cu deosebire în ultimele decenii, fenomenul mobilității sociale (profesionale/ocupaționale) cunoaște o tendință de modificare în sensul atenuării *inegalității șanselor*. Un aspect particular al discriminărilor sociale este legat de educație.

O analiză profundă a relației dintre sistemul de învățământ și mobilitatea socială o realizează R. Boudon în lucrarea „L'inégalité des chances".

Inegalitățile de șanse se manifestă în:

– influența nivelului de instrucție asupra status-ului social;

– obținerea unui status social diferit față de acela al părinților în funcție de nivelele școlare parcurse.

R. Boudon pornește de la următoarele axiome fundamentale:

1) există o puternică inegalitate de șanse în fața învățământului, în funcție de originea socială;

2) șansele de a obține un status social ridicat sunt mult mai mari pentru cei care au un nivel de instrucție ridicat;

3) există o discordanță între cele două structuri puse în relație: cea educațională și cea socială.

Unele teorii (Edmund Phelps, Keneth Arow) pornesc de la presupunerea că indivizii aparținând unor grupuri sociale defavorizate prezintă unele caracteristici (aptitudini specifice față de locul de muncă, instabilitate, limitarea accesului la credite) care-i fac să fie supuși într-o măsură mai mare riscurilor și incertitudinilor.

În alte teorii (R. Perlman) se încearcă o reinterpretare a *cercului vicios al mobilității sociale* punând în evidență un mecanism de tipul: veniturile joase ale unei familii se constituie într-un cadru mai puțin favorabil pentru educația copiilor, de aici rezultând că persoanele provenind dintr-un astfel de mediu sunt, de regulă, susceptibile de a avea un nivel inferior de calificare și, prin aceasta, mai expuse șomajului sau câștigurilor mici, cercul vicios amplificându-se.

c) Schimbarea socială – proces natural sau construct social?

Schimbarea socială constă în trecerea unui sistem social sau a unei componente a acestuia de la o stare la o altă stare, diferită calitativ și/sau cantitativ.

Schimbarea socială se realizează la două nivele:

1) *microsocial* – schimbarea unor subsisteme sau componente ale societății, mișcări și schimbări de poziție socială într-o ierarhie;

2) *macrosocial* – atunci când au loc mișcări ample ce duc la schimbarea puterii politice dintr-o societate – *exemplu*: revoluțiile.

A. Comte considera trecerea progresivă a cunoașterii prin stadiile: teologic, metafizic și pozitiv ca fiind o legitate aplicabilă și popoarelor, care trec prin aceleași stadii progresive. El aprecia, ca de altfel și É. Durkheim, H. Spencer, că schimbarea socială este un proces natural, implacabil, urmând o lege evolutivă, lentă, graduală și continuă. Ei sunt adepții caracterului determinant legic al succesiunii inexorabile a fazelor dezvoltării unei societăți.

Spre deosebire de aceștia, K. Marx, un alt teoretician al schimbării sociale, preocupându-se de stadiile dezvoltării sociale a teoretizat *revoluția*, ca tip de mișcare socială generatoare de schimbare. Pornind de la modul de producție capitalist din vremea sa, el a analizat structura acestuia și a distins tipuri de formațiuni sociale cărora le corespund forme distincte de *proprietate, producție,* și *structură de clasă.*

La baza tuturor transformărilor sociale, Marx considera că stă *lupta de clasă* stă la baza tuturor transformărilor sociale, fiind primul care a teoretizat revoluția în termeni sociologici. În locul uniformității schimbării se prezintă variațiile și diferențele sincronice și diacronice, punându-se accentul pe participarea *agenților istorici umani* în modelarea procesualității schimbării.

La nivel microsocial au fost emise teorii și curente în gândirea sociologică care consideră schimbarea ca fiind un *construct social* (ca *de exemplu*: analiza strategică – M. Crozier). Schimbarea socială în acest caz este generată de efectele de interacțiune și reacțiile imprevizibile ale actorilor sociali.

Schimbarea devine posibilă în societatea contemporană deoarece condițiile favorizează aceasta: relații multiple, instituții diverse, interes pentru descentralizare, autogestiunea, condiții ce pregătesc și accelerează schimbarea.

Mișcările revoluționare din 1989, din Europa Răsăriteană au determinat prăbușirea regimurilor comuniste, apariția societății civile, a pluralismului politic. În unele țări precum Cehoslovacia, Polonia, Ungaria schimbarea a fost lină, nonviolentă, în România explozia mâniei sociale a fost violentă, ducând la răsturnarea regimului comunist.

Ca să înțelegem schimbările sociale ce au avut loc în această perioadă, trebuie să ținem seama de particularitățile istorice ale fiecărei țări și de contextul european în care acestea s-au petrecut. Apariția lor nu poate fi separată de influențele internaționale. Accesul la informație, revoluția în comunicații, neconcordanța între fapte și respectarea lor (*de exemplu*, semnarea Declarației Universale a Drepturilor Omului și încălcarea prevederilor ei), ineficiența economiilor de comandă și nemulțumirea popoarelor de decalajul în ceea ce privește nivelul standardului de viață din cele două părți ale Europei au accentuat presiunea Vestului pentru o democratizare a Europei de Est.

Schimbările care au loc în aceste țări antrenează nu numai costurile materiale, ci și sociale. Dificultățile materiale resimțite de populație prin creșterea prețurilor și scăderea puterii de cumpărare, se adaugă celor legate de nesiguranța locului de muncă, lipsa de perspectivă, descurajarea, neîncrederea, deteriorarea calității vieții. Diferențe și disfuncții se impun atunci când vorbim de Estul Europei. Cunoașterea tradițiilor politice și religioase din țările Europei Central-Răsăritene (Cehoslovacia, Ungaria, Polonia) și din restul Europei de Răsărit (Albania, Bulgaria, România și Iugoslavia) ne pot ajuta să înțelegem dinamica și evoluția diferită a acestor țări atât în perioada comunistă cât și în cea actuală.

Vocabular

Mișcări sociale – procese sociale ample care conduc la crearea unor noi valori și tipuri de relații sociale, noi instituții și societăți.

Mișcări revoluționare – acțiuni sociale care au ca scop schimbarea radicală a sistemului. Mijloacele pot fi pașnice și/sau violente, folosesc tactică și strategie specifice, programate de un grup de avangardă (partid politic sau un grup social).

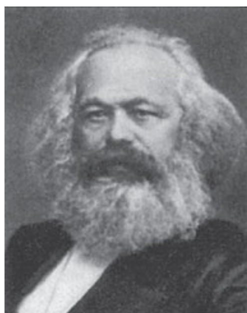
Mișcări protestatare – acțiuni sociale provocate de grupuri mari de oameni care se manifestă prin nemulțumire și protest, dar nu sunt bazate pe o concepție clară despre tipul de schimbare ce ar urma să se producă.

Revoluție – schimbare profundă (mai mult sau mai puțin violentă) în modul de organizare a unei societăți, de către mase largi ale populației având drept consecință schimbarea sistemului puterii politice.

Lectură

Karl Marx (1818-1883)

Oamenii își făuresc ei înșiși istoria, dar și-o făuresc nu după bunul lor plac și în împrejurări alese de ei, ci în împrejurări care există independent de ei, împrejurări date și moștenite din trecut.

Tradițiile tuturor generațiilor moarte apasă ca un coșmar asupra minții celor vii.

Și tocmai atunci când oamenii par preocupați să se transforme pe ei și lucrurile din jurul lor, să creeze ceva ce n-a mai fost, tocmai în asemenea epoci de

criză revoluționară ei invocă cu teamă ispitele trecutului, chemându-le în ajutor, împrumută de la ele numele, lozincile de luptă, costumele, pentru a juca, în această travestire venerabilă și cu acest limbaj împrumutat, o nouă scenă a istoriei universale (...)

Revoluțiile burgheze, ca de pildă, cele din secolul al XVIII-lea, înaintează vijelios din succes în succes, se întrec în efecte dramatice, oamenii și lucrurile parcă ar fi inundate în lumina unor focuri bengale, fiecare zi aduce un nou val de extaz. Dar ele sunt efemere, își ating în scurt timp apogeul, după care societatea, înainte de a învăța să-și însușească cu luciditate rezultatele perioadei sale de avânt tumultuos, cade într-o mahmureală îndelungată.

Dimpotrivă, revoluțiile proletare, revoluțiile secolului al XIX-lea, se critică singure mereu, își întrerup într-una propriul lor curs, revin asupra celor ce par gata înfăptuite pentru a o lua de la început, ridiculizează necruțător și în amănunt jumătățile de măsură, slăbiciunile și aspectele lamentabile ale primelor lor încercări (...)

Revoluția socială din secolul al XIX-lea își poate sorbi poezia numai din viitor și nu din trecut. Ea nu poate începe îndeplinirea propriei ei misiuni înainte de a se fi lepădat de orice venerare superstițioasă a trecutului. Revoluțiile anterioare au avut nevoie de amintirea evenimentelor de importanță istorică mondială ale trecutului pentru a se amăgi asupra propriului ei conținut. Odinioară fraza depășea conținutul, acum conținutul depășește fraza.

K. Marx, *Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte*, în *Opere alese*, vol. 1, Editura Politică, București, 1966, pg. 207, 209-210

Mișcarea revoluționară din 1989, care a dus la colapsul unor regimuri comuniste aparent bine fortificate, a fost unul din acele evenimente epocale ce modelează lumea. Percepțiile și convingerile îndelung încetățenite privind statele comuniste au fost brusc contrazise de exploziile sociale și politici din regiune. Spectaculoasa dărâmare a zidului Berlinului, unicul simbol mai bătător la ochi al separației dintre Est și Vest, a contribuit la această dramatică modificare în geografia politică a Europei. Semnificația revoltei nu trebuie exagerată: în urma acestor evenimente, Europa arată altfel. Descătușarea energiilor sociale și politice din Europa de Răsărit și resurgența presiunilor etnice multă vreme reprimate sunt lucruri ce nu pot fi trecute cu vederea de toți cei interesați în constituirea unei ordini internaționale pașnice și prospere.

Dacă aceste națiuni vor reuși să rezolve tranziția spre o economie de piață și o orânduire politică pluralistă, lumea nu va avea decât de câștigat dintr-o astfel de evoluție. Dacă nu, vor izbucni noi conflicte în zona istoric spasmodică pe care o numim Europa de Răsărit, iar viitorul continent va fi marcat de rivalități, tensiuni și dispute. Nu trebuie să uităm că în inima Europei au început două războaie mondiale.

Vladimir Tismăneanu, *Reinventarea politicului*, Ed. Polirom, Iași, 1997, pg. 29

EVALUARE

1. Pornind de la expresia: *„Istoria tuturor societăților de până acum este istoria luptelor de clasă”*, explicați care au fost cauzele și care sunt actorii schimbării sociale.

2. Recitiți „Vasile Porojan” de Vasile Alecsandri. Ce idee sociologică descoperiți în relația dintre cei doi prieteni?

3. Realizați un tabel în care să puneți în evidență tipurile de mobilitate învățate, după un criteriu dorit (studii, domiciliu, mărimea veniturilor, numărul de copii, starea civilă etc.).

4. Scrieți un eseu cu tema: *„Inegalitatea sau egalitatea șanselor profesionale a elevilor din clasa noastră”*, după următorul plan de idei:

– originea socială și importanța ei în șansa școlară/profesională;

– performanțele școlare și șansa dobândirii unui status social;

– măsuri (politici) de diminuare a inegalității șanselor sociale.

Să recapitulăm!

● În orice societate există diferențieri ale indivizilor, instituțiilor și organizațiilor. Acestea nu trebuie să se constituie într-o sursă de conflict, ci ele trebuie cunoscute și valorificate.

● Diferențierile produc la nivelul societății ierarhii, iar stratificarea socială generează un anumit tip de ordine socială.

● Schimbarea socială se poate produce în interiorul sistemului social și poate afecta poziția fiecărui individ în parte (*de exemplu*: procesul de mobilitate) sau sistemul în ansamblul său (mișcările revoluționare).

FORUM

- Inegalitatea șanselor în educație – o realitate românească contemporană?
- Schimbarea socială – un proces natural implacabil sau un construct social?
- Intercondiționarea național-internațional în mișcările sociale de la sfârșitul secolului trecut.

Lecturi suplimentare

1. Bădescu Ilie – *Istoria sociologiei*, Editura Porto-franco, Galați, 1994
2. Giddens Anthony – *Sociologie*, Editura ALL, București, 2010
3. Ralf Dhrendorf – *După 1989. Morală, revoluție și societate civilă*, Editura Humanitas, București

CERCETARE SOCIOLOGICĂ

Dinamica socială și culturală

Componenta panel „Dinamica socială și culturală", Institutul de Cercetare a Calității Vieții –

http.//www.strategie-cdi.ro/spice/admin/UserFiles/File/Calendar/Componenta_Panel_4.pdf

11 METODOLOGIA CERCETĂRII SOCIOLOGICE

1. ***ETAPELE INVESTIGAȚIEI SOCIOLOGICE****
2. **METODE ȘI TEHNICI DE CERCETARE SOCIOLOGICĂ**
3. **ANALIZA, PRELUCRAREA ȘI INTERPRETAREA TEORETICĂ A DATELOR**

CE?
etape trebuie avute în vederea unui demers științific corect, ce metode sunt folosite și în ce constă analiza, prelucrarea și interpretarea teoretică a datelor.

DE CE?
este important să se parcurgă anumite etape și să se folosească o metodologie adecvată pentru cercetarea sociologică.

CUM?
să vă însușiți terminologia și aparatul metodologic al sociologiei și cum să formulați concluzii cu finalitate aplicativă sau teoretică.

1. *ETAPELE INVESTIGAȚIEI SOCIOLOGIE**

a) Cunoașterea comună și cunoașterea științifică

Trăind în societate, fiecare individ își însușește o sumă de cunoștințe dobândite prin intermediul limbajului, transmise de la o generație la alta sau printr-o experiență directă. Această formă de cunoaștere este numită „cunoaștere comună” (spontană), „la nivelul simțului comun”, „la nivelul bunului simț”.

Cunoașterea comună – așa-numita cunoaștere empirică – *„nu este altceva decât însușirea de către agentul cunoscător a unei informații legate nemijlocit de condițiile praxiologice în care acționează”*[*] .

După modul de dobândire a cunoștințelor, simțul comun poate fi: de „prima mână” și simț comun de mâna a doua (S. Moscovici și M. Hewston, 1983).

În prima etapă ne facem o idee despre evenimentele trecute. Se vorbește de o **intuiție** a unor persoane care „simt” dacă o persoană spune sau nu adevărul. Dacă persoana este un specialist în domeniul juridic, cunoștințele de psihologie și sociologie îi permit să le folosească în practică (simțul comun de mâna a doua).

A rămâne în cunoașterea societății la nivelul simțului comun *„înseamnă a-i acorda acestuia o autoritate pe care el n-o mai are de multă vreme în celelalte științe”* (É. Durkheim).

Sociologia – spunea É. Durkheim – în lucrarea *„Regulile metodei sociologice” – „nu trebuie să consiste într-o simplă parafrază a prejudecăților tradiționale, ci să ne facă să vedem lucrurile altfel de cum apar omului de rând, căci fiecărei științe îi este specifică descoperirea și orice descoperire deconcertează mai mult sau mai puțin opiniile acceptate”*.

[*] Popa, Cornel – *Teoria cunoașterii*, Editura Științifică, București, 1972, p. 29.

Analizând trecerea graduală de la cunoașterea spontană a fenomenelor și proceselor sociale la cea științifică, H.H. Stahl* sublinia caracterul iluzoriu al cunoașterii spontane arătând că **enculturația** (transmiterea culturii de la o generație la alta) și **socializarea** (formarea personalității în acord cu normele și valorile societății în care individul se naște și trăiește) limitează posibilitatea cunoașterii obiective a societății în mod spontan, la nivelul simțului comun.

Cunoașterea științifică presupune gândire științifică ce se caracterizează prin coerență logică, pertinență, valoare predictivă. Rezultatele gândirii (noțiuni, propoziții, raționamente) se emit și îmbogățesc teoria prin cunoștințe dobândite științific.

b) Metodologia cercetării sociologice concrete

Prin *„metodă"* (gr. *methodos* = cale, mijloc) se înțelege *modul de cercetare, sistemul de reguli sau principii de cunoaștere și de transformare a realității obiective*.

Chiar dacă termenul de metodă se utilizează în accepțiuni foarte variate vom utiliza acest termen cu înțelesul de drum al gândirii în procesul de obținere a adevărului.

* Stahl, H.H. – *Teoria și practica investigațiilor sociale*, vol. I, Editura Științifică, București, 1974, pp. 75-88.

Metodele pot fi grupate în funcție de mai multe criterii astfel:

A. *după criteriul temporal*

– transversale (observația, ancheta, sociometria);

– longitudinale (biografia socială, studiul de caz, panelul);

B. *după gradul de intervenție a cercetătorului*

– experimentale (experimentul sociologic);

– cvasiexperimentale (ancheta, biografia socială provocată);

– de observație (studiul documentelor, observația cercetătorului);

C. *după numărul unităților sociale luate în studiu*

– statistice (analiza statistică, ancheta prin sondaj);

– cazuistice (studiul de caz, biografia, studiul grupului mic);

D. *după locul ocupat în procesul investigației*

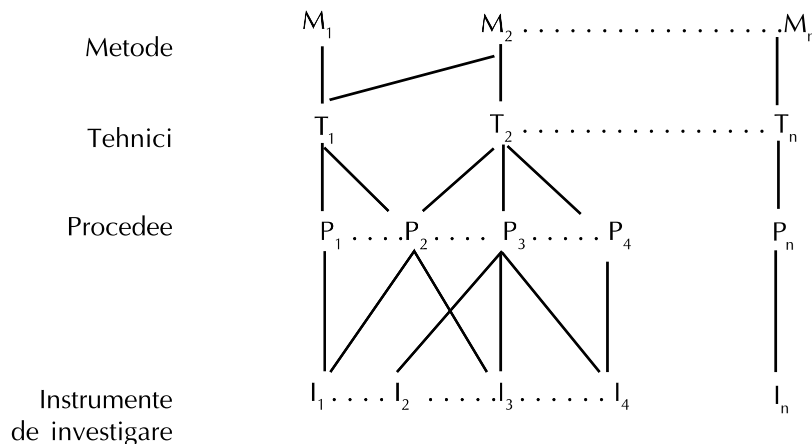
– de culegere a informațiilor (ancheta, studiul documentelor, analiza documentară);

– de prelucrare a informațiilor (cantitativă și calitativă);

– de interpretare a datelor cercetării (comparativă, monografică).

În *Dicționarul de filosofie* (1978), termenul de *„tehnică"* (gr. *tekhne* = procedeu, vicleșug) semnifică *„ansamblul de prescripții metodologice (reguli, procedee) pentru o acțiune eficientă, atât în sfera producției materiale, cât și în sfera producției spirituale precum și în cadrul altor acțiuni umane"*.

Schema 6 : ***Teorie sociologică***

Sistemul metodologic

Procedeul este maniera de acțiune, de operare cu instrumentul de investigație (fișă de observație, ghid de interviu, chestionar, test).

Exemplu: ancheta este o metodă, chestionarul poate fi o tehnică, iar ca listă de întrebări, el reprezintă un instrument de lucru, procedeul – felul în care se aplică instrumentul de investigare (*de exemplu*, chestionarul).

Se poate vorbi astfel de o structurare supraetajată a demersului cercetării sociologice.

3. Etapele investigației sociologice

În literatura de specialitate există modalități diferite de a ordona etapele unei cercetări sociologice. Respectând logica desfășurării demersului cunoașterii științifice pot fi evidențiate următoarele etape:

1) **Stabilirea temei**, precizarea scopului și a obiectivelor urmărite.

2) **Documentarea** – studierea literaturii de specialitate pentru a afla ce s-a întreprins și concluziile la care s-a ajuns în respectiva problemă de investigat.

3) **Construirea ipotezelor** – a legăturilor între variabile de tipul *„dacă … atunci”* sau *„cu cât … cu atât”*.

4) **Eșantionarea** – determinarea populației supuse investigației sociologice.

5) **Stabilirea metodologiei cercetării**:

– alegerea metodelor și tehnicilor de cercetare;

– operaționalizarea conceptelor;

– elaborarea instrumentelor necesare recoltării informațiilor;

– stabilirea procedeelor de aplicare a instrumentelor de lucru;

– testarea instrumentelor (preancheta).

6) **Recoltarea informațiilor** (cercetarea de teren propriu-zisă).

7) **Prelucrarea informațiilor**.

8) **Analiza cantitativă și calitativă** a informațiilor.

9) **Verificarea ipotezelor** – confirmarea sau infirmarea lor în cercetare.

10) **Întocmirea raportului de cercetare** și prezentarea acestuia beneficiarului.

4. Problema ipotezelor în cercetarea sociologică

Etimologic, termenul de *„ipoteză”* derivă din gr. *„huppothesis”* desemnând acțiunea de putere (*thesis*) și dedesubt (*huppo*).

Ipoteza în sociologie este un enunț științific cu valoare probabilă care urmează să devină adevărată sau falsă în urma cercetărilor de teren. Aceasta reprezintă o legătură de intercondiționare, determinare sau cauzalitate între fapte, fenomene, procese și relații sociale. Se deosebește de **principiu** care se fondează pe trecut dar și de **bănuială** care este un enunț hazardat ce nu se bazează pe un număr suficient de mare de fapte observate.

Ipoteza, ca judecată de posibilitate, cuprinde în sine o întrebare și un răspuns. O întrebare, pentru că se imaginează o corelație între două variabile și un răspuns pentru că se intuiește legătura ce urmează să fie confirmată sau nu în urma cercetării.

Ipotezele sunt de tipul:

a. *Dacă X … atunci Y*

Din punct de vedere logic, ipotezele sunt implicații materiale. Ipoteza este falsă dacă antecedentul (X) este adevărat, iar consecventul (Y) este fals.

b. *Cu cât X … cu atât Y*

Exemplu de ipoteze:

1. Dacă două colectivități sunt în conflict, **atunci** coeziunea membrilor în interiorul colectivității crește.

2. Cu cât poziția în ierarhia organizațională este mai mare, **cu atât** satisfacția profesională este mai mare.

Valoarea de adevăr a ipotezei – implicația poate fi redată prin matricea de mai jos:

Matricea implicației

p, q	p → q
v, v	v
v, f	f
f, v	v
f, f	v

În sociologie, deducerea unor ipoteze din teorie poate fi o cale mai puțin folosită. Din ea pot fi deduse ipoteze confirmate cu nivel maxim de generalitate, din acestea pot fi deduse ipoteze de nivel intermediar, iar din acestea ipoteze de nivel minim (ipoteze de lucru). Numai prin intermediul ipotezelor de lucru, de nivel minim, pot fi testate ipotezele de nivel intermediar și cele de nivel maxim, deoarece prin intermediul celor dintâi poate fi verificată (pe cale empirică) valoarea lor de adevăr.

5. Operaționalizarea conceptelor. Dimensiuni, variabile, indicatori, indici

Definiția operațională, formulată pentru prima dată în cadrul operaționalismului de fizicianul P.W. Bridgman a fost introdusă în sociologie de

G.A. Lundberg. Potrivit concepției sale, definirea unui concept se realizează numai în termenii operațiilor de măsurare. Se poate aprecia faptul că definiția operațională este un mijloc derivat, dar eficient, de pregătire a instrumentelor cercetării științifice. Ea este specifică numai conceptelor apropiate de concretul nemijlocit, acelea cu un grad redus de generalitate.

Definiția operațională constă în prescrierea operațiilor empirice necesare trecerii de la teorie la cercetarea concretă. Se asigură astfel trecerea de la nivelul teoretic la cel empiric printr-o procedură sistemică de indicare a operațiilor de măsurare ce urmează să fie efectuate asupra domeniului cercetat.

A operaționaliza conceptul înseamnă a stabili dimensiunile, variabilele și indicatorii. P.F. Lazarsfeld este cel care a elaborat paradigma operaționalizării conceptelor în sociologie.

Prima etapă a operaționalizării conceptelor este definirea riguroasă a conceptului (domeniul supus cercetării) și stabilirea dimensiunilor conceptului, prin aceasta înțelegându-se un aspect principal al domeniului cercetat. De fapt, dimensiunile nu sunt altceva decât concepte cu un grad mai redus de generalitate decât conceptul analizat.

A doua etapă este cea a determinării variabilelor. Termenul „variabilă" exprimă fenomene, procese sau relații proprii realității desemnate de dimensiunile conceptului operaționalizat și care au proprietatea de a-și modifica conținutul lor sau de a produce modificări de conținut asupra altor fenomene și procese din câmpul realității.

A treia etapă – construcția indicatorilor generali și a indicilor empirici. Prin **indicator** se desemnează un semn observabil, cu referire la anumite aspecte ale realității sociale. Prin acesta, analiza conceptuală se apropie cel mai mult de datul concret.

Reunirea tuturor indicatorilor care desemnează un anumit fenomen sau o dimensiune a acestuia conduce la elaborarea **indicatorilor generali** sau **indicatorilor empirici.**

Spre deosebire de **indicii statistici** care sunt mărimi relative, exprimate printr-un raport între două mărimi ale aceluiași indicator la momentul t_1 și t_0, indicii empirici reprezintă o unitate a determinărilor calitative și a celor cantitative prin care se studiază un anumit domeniu al vieții sociale.

Indicatorul general (indicele empiric) reprezintă primul nivel al activității de integrare conceptuală a rezultatelor cercetării concrete, primul nivel al construcției teoretice de generalizare și abstractizare. În selectarea indicatorilor trebuie respectate anumite reguli.

O deosebită importanță are principiul interșanjabilității potrivit căruia orice indicator trebuie să aibă o putere egală de a reprezenta un anumit concept. Referitor la aceasta, O. Hoffman consideră că interșanjabilitatea indicatorilor este posibilă „dacă și numai dacă" aceștia determină independent și exclusiv aceeași realitate.

6. Măsurarea în sociologie. Tipuri de scale

Măsurarea este o componentă de bază a procesului de cunoaștere și constă dintr-o operație conceptuală și empirică prin care se atribuie anumite valori unor parametri ai obiectelor și proceselor.[*]

Ea este o determinare cantitativă prin care se urmărește să se surprindă modalitățile concrete de manifestare ale fenomenelor utilizându-se anumite etaloane. Elementele componente ale operației de măsurare sunt:

a) obiectul de măsurat;
b) unitatea de măsurare sau etalonul;
c) reguli de atribuire a valorilor.

Obiectul de măsurat

Din perspectiva măsurării, fenomenele sociale pot fi grupate în două mari categorii:

❐ prima categorie o formează acele fenomene cărora le este proprie în mod explicit, o expresie cantitativă: **variabilele sociale**;

❐ cea de-a doua categorie o formează fenomenele care nu au o astfel de expresie cantitativă explicită: **atributele sociale**.

Prin măsurare trebuie să se ia în considerare natura domeniului cercetat și să se evidențieze caracteristicile lor cantitative specifice.

Nu există fenomene sociale care să nu fie măsurate.

„Există mai multe feluri de a măsura: prin comparație, clasificare și atribuirea de valori cantitative"[**].

Unitatea de măsurare sau etalonul

Etalonul constituie elementul de comparație prin intermediul căruia se realizează determinarea cantitativă, este unitatea de bază a sistemului de măsurare. El trebuie să îndeplinească două condiții:

- să corespundă naturii domeniului cercetat;
- să fie în acord cu obiectivul urmărit la un moment dat în cadrul cercetării.

---

[*] *Dicționarul de filosofie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978. pg. 449.

[**] Malița, Mircea – *Sisteme în Științele sociale*, Editura Academiei, București, 1977, pg. 21.

Măsurarea unităţii sociale (individ, grup, comportament, fapte) prin surprinderea *frecvenţei* nu epuizează problematica cunoaşterii sociale. Elaborarea unor *etaloane conceptuale* care constau dintr-un *set de criterii* pe baza cărora se efectuează analiza domeniului cercetat se completează şi cu calcule cum sunt: media, mediana, abaterea standard etc.

Reguli de atribuire a valorilor

Atribuirea valorilor se realizează printr-un proces de analiză constând din compararea etalonului cu obiectul de măsurat. Rezultă mai multe scale cum sunt:

a) scala nominală;
b) scala ordinală;
c) scala de interval;
d) scala de proporţie.

O analiză a fenomenelor sociale şi psihosociale conduce la concluzia că acestea se pot ordona în funcţie de intensitatea lor. *Exemplu*: opinii, judecăţi, motivaţii, atitudini, valori, comportamente. Aceste fenomene pot fi măsurate cu ajutorul scalelor.

Scala este un instrument de măsurare utilizat în operaţiile de scalare format dintr-un set de propoziţii, expresii simple sau simboluri ce alcătuiesc un continuum în funcţie de intensitatea pe care o exprimă.

Scalele pot fi:

1. *scale simple* – constau dintr-un singur item (indicator) ale cărui caracteristici sunt ordonate pe un continuum şi cărora le sunt acordate valori specifice în funcţie de gradul de intensitate pe care-l reprezintă;
2. *scale compuse* – un set de indicatori care se referă la aceeaşi dimensiune.

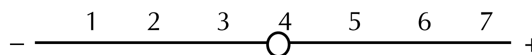
Scalele simple pot fi: a) de ierarhizare şi b) de notare, la rândul lor acestea pot fi itemizate, de ordonare, grafice.

Scalele de ierarhizare sunt alcătuite din variantele de răspuns la diferite întrebări de opinie. Ele descriu comportamentul verbal al subiecţilor investigaţi, modelând felul de a aprecia. Se surprinde intensitatea cu care oamenii sunt de acord sau în dezacord, acceptă sau resping o idee. Aceste scale pot fi: de ierarhizare itemizată (se utilizează un număr impar de puncte, cărora le pot fi asociate şi expresii verbale); de ordonare (aşezarea în ordinea importanţei pentru subiectul investigat); de ierarhizare grafică (notarea pe o scală de la –100 la +100, *de exemplu*, a unei aprecieri etc.).

Scalele de notare (sau de evaluare) sunt alcătuite din judecăţi, aprecieri, evaluări emise pe baza unor criterii explicite, privitoare la acţiunile şi performanţele indivizilor şi grupurilor la calităţile persoanelor, acţiunilor, ideilor etc. Există câteva tipuri de scale de notare: itemizată (*de exemplu*, evaluarea elevilor în funcţie de anumite criterii pentru acordarea calificativului corespunzător unei activităţi desfăşurate); ordonată; grafică. *Exemplu* de scală grafică de notare:

Se evaluează interesul elevilor pentru o disciplină studiată.

1. lipsă totală de interes
2. interes foarte scăzut
3. interes scăzut
4. interes mediu
5. interes mare
6. interes foarte mare
7. interes total

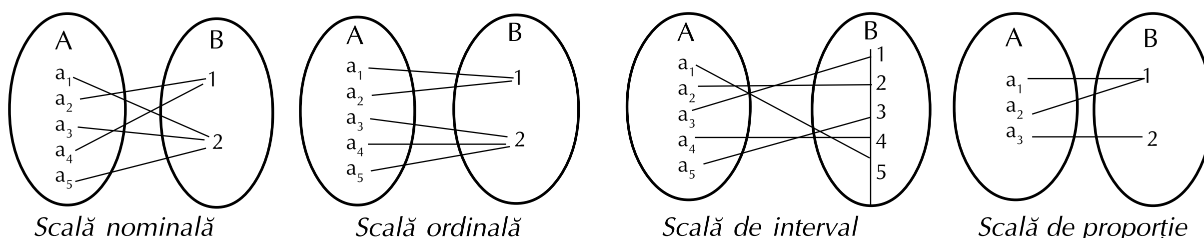

7. Eşantionarea. Procedee de eşantionare

Pentru a studia o colectivitate, de exemplu a afla opinia acesteia este bine să fie cercetată întreaga colectivitate. Aceasta este practic imposibil şi necesită cheltuieli foarte mari de muncă, timp şi resurse financiare. De aceea trebuie să alegem un eşantion care să reprezinte colectivitatea de la care am obţine răspunsuri similare.

Eşantionarea este tehnica metodologică prin care devine posibilă elaborarea de inferenţe despre un univers (populaţie) prin investigarea acelei părţi din cadrul său care este definită prin procedee statistice adecvate.

Schema 7:

Întrebările la care trebuie să răspundem sunt:

1. Cum stabilim pe cine să alegem?

2. Cum știm că ceea ce am ales este reprezentativ pentru întreaga colectivitate?

Între metodele și procedeele de cercetare parțială, procedeul *selectiv* prezintă multiple avantaje dintre care:

– considerabilă economie de muncă;

– rapiditate în obținerea informațiilor;

– studiere mai aprofundată a fenomenelor.

În funcție de tehnica de selecție în eșantion a elementelor unei populații putem distinge între:

1. selecție probabilistică;
2. selecție raționată;
3. selecție stratificată.

1. În cazul **eșantionării probabiliste** se diferențiază trei procedee:

a. **selecția repetată** – este un procedeu de tragere la sorți prin care unitatea extrasă se reintroduce în urnă, păstrându-și astfel șansa de a fi extrasă din nou în operațiile care se efectuează în continuare.

Exemplu: dintr-o populație de 1 000 persoane fiecare persoană dispune de o șansă de 1/1 000 de a fi selectată. După ce persoana a fost selectată, ea nu este eliminată din populație astfel că probabilitatea de selecție rămâne constantă (1/1 000). Volumul colectivității generale (N) rămâne neschimbat. Șansa fiecărei unități a colectivității generale de a fi selectată rămâne tot timpul egală cu 1/N.

b. **selecția nerepetată**, adică fără reintroducerea în urnă a unității extrase, astfel că probabilitatea de selecție se schimbă (1/999, 1/998, …) pe măsură ce se înaintează în selecție. Acest procedeu prezintă avantajul că eșantionul nu e deformat.

c. **selecția mecanică** constă în alcătuirea unei liste a tuturor unităților colectivității generale într-o ordine oarecare (*de exemplu*, alfabetică) urmată de selectarea, cu caracter întâmplător, pe baza unui pas de măsurare (K) calculat astfel:

$$K = N / n$$

N = colectivitatea generală;

n = eșantionul.

Exemplu: dacă N = 1000, iar n = 100, atunci pasul de măsurare este 10. Se extrage la sorți un număr inițial (de la care se pornește) care este mai mic sau egal cu pasul. Dacă numărul extras este 4, eșantionul va cuprinde numerele: 4, 14, 24, 34, …

2. **Metoda alegerii raționate** sau în baza unor criterii („alegere apreciativă" – Moser sau „făcută cu premeditare" – Mills) constă în alegerea gândită, analitică a fiecărei unități ce urmează să intre în eșantion. Se stabilesc *cote de selecție* pentru fiecare strat. Cotele apar înăuntrul fiecărui strat, ele reprezentând părți numerice în care este împărțit stratul. În cadrul cotelor, elementele pot fi alese probabilistic sau neprobabilistic.

Exemplu: în sondarea opiniei publice a populației în vârstă de peste 18 ani se repartizează unui județ o cotă de 51 de subiecți ce urmează să fie investigați, structurați în funcție de mai multe criterii. Operatorii de interviu sunt cei care decid asupra persoanelor care pot fi cuprinse în cotele atribuite în funcție de caracteristicile cotei: ocupație socioprofesională, sex, vârstă, domiciliu. Se poate construi un tabel care să cuprindă coloanele: total subiecți, mediul urban/rural, sex M/F, grupe de vârstă 18-44/45-64/65 și peste; și rândurile: ocupațiile persoanelor investigate.

3. **Metoda stratificării**

Stratificarea este „fotografierea" pe tipuri sau grupe de caracteristici a unei colectivități date. Fiecare grupă se numește strat al colectivității totale, de unde și denumirea de stratificare.

Fotografierea colectivității reale se face sub forma unor liste ale tuturor unităților care compun colectivitatea respectivă. Aceste liste se întocmesc după anumite criterii cum ar fi:

- situația unităților în teritoriu (zone geografice, județe, comune etc.);
- liste pe tipuri sau grupe, stabilite după caracteristici, definite alfabetic, pe cartiere, străzi, numere de casă etc.

Exemplu: stabilirea eșantionului în sondajele preelectorale poate fi făcută pornind de la listele electorale. Important este ca în liste să fie cuprinse toate unitățile care intră în componența colectivității.

O altă problemă ce se cere rezolvată în cercetarea sociologică este stabilirea celui mai potrivit **volum** al eșantionului. Este o problemă care influențează în mod direct **reprezentativitatea** eșantionului. Un eșantion prea mic este întotdeauna influențat și deformat de particularitățile unităților cuprinse în selecție. A determina volumul necesar al colectivității de selecție înseamnă a stabili numărul de unități din care urmează să fie compusă această colectivitate. Acest volum poate fi determinat, în principiu, ca valoare a lui „n" din formula de calcul a erorii limită.

Volumul eșantionului depinde de dispersia colectivității generale din care este selectat gradul de probabilitate cu care vrem să ne asigurăm reprezentativitatea și de mărimea erorii limită.

2. METODE ŞI TEHNICI DE CERCETARE SOCIOLOGICĂ

1. Ancheta sociologică. Interviul şi chestionarul

În cercetarea de teren, sociologia utilizează metode proprii, dar şi împrumutate din alte ştiinţe. Metoda anchetei sociale, analiza documentară, observaţia, experimentul, studiul de caz, monografia sunt doar câteva dintre metodele care furnizează informaţii atât de utile cunoaşterii vieţii sociale. Dintre acestea, cea mai cunoscută şi cea mai răspândită metodă în cercetarea sociologică concretă este **ancheta**. Aceasta este una dintre cele mai complexe metode dat fiind ansamblul de instrumente (chestionare, interviuri etc.) şi a tehnicilor folosite (de codificare, scalare, analiză, prelucrare etc.) pe care le utilizează.

Complexitatea anchetei apare şi din analiza obiectului său de studiu:

a) opiniile, atitudinile, comportamentele oamenilor;

b) aspiraţiile, trebuinţele şi motivaţiile;

c) cunoştinţe sau mărturii despre fapte, fenomene, procese;

d) caracteristici demografice: structuri de vârstă, socioprofesionale etc.;

e) caracteristici ale mediului social şi ale modului de viaţă.

Astfel, prin anchete se obţin informaţii cu privire la fenomenele studiate, ea ajută la **descrierea**, **clasificarea** faptelor sociale. Studiile bazate pe anchete pot oferi **concluzii** care să permită elaborarea unor programe de **măsuri** de perfecţionare a activităţii sociale într-un domeniu sau altul.

Cele mai semnificative atribute ale anchetei sunt:

– posibilitatea de a culege informaţii bogate;

– rapiditatea cu care se aplică instrumentele de anchetă;

– aria largă de aplicabilitate;

– uşurinţa aplicării instrumentelor de anchetă;

– economicitatea; investigaţia se poate realiza cu economii de timp, muncă şi mijloace băneşti.

Există şi **limite** de care trebuie să se ţină seama în pregătirea şi realizarea ei:

– posibilitatea unor **erori** (distorsiuni) datorate subiectului anchetat, eşantionării, instrumentelor de anchetă, operatorilor de anchetă, prelucrării datelor;

– introducerea unor **rigidităţi** în relaţia dintre anchetator şi subiectul anchetei care să genereze distorsiuni în răspunsuri.

C.A. Moser consideră că *o definiţie dată „anchetei sociale" ar fi atât de generală încât i-ar anula scopul"*.

P. Golu defineşte ancheta ca *„orice culegere de informaţie"* în baza unor scheme operaţionale de tipul „întrebare-răspuns".

Realizând o sinteză a definiţiilor date anchetei sociale putem spune că este *o metodă de interogare, informare asupra faptelor sociale la nivelul grupurilor umane, mai mici sau mai mari, de analiză cuantificabilă a datelor în vederea descrierii şi explicării lor.*

În funcţie de **ţelurile** urmărite şi **modul de desfăşurare** ale anchetei distingem:

1. anchete extensive – intensive;
2. anchete cantitative – calitative;
3. anchete individuale – colective;
4. anchete directe – indirecte.

După **conţinutul** problemelor investigate anchetele pot fi:

– anchete socio-economice;

– anchete asupra dezvoltării zonelor rurale şi urbane;

– anchete de opinie publică;

– anchete comerciale;

– anchete asupra mijloacelor de comunicare în masă.

Instrumentele folosite în ancheta socială sunt:

1. *planul de anchetă* este un proiect de cercetare alcătuind o elaborare teoretică de investigaţie care să răspundă unor întrebări de tipul: ce vom cerceta, cum vom cerceta, cu cine?;

2. *ghidul de interviu* (îndrumător de convorbire) în care se concretizează o parte dintre obiectivele anchetei. El poate cuprinde doar o listă de idei tematice sau poate să îmbrace o formă mai concretă apropiindu-se de chestionar;

3. *chestionarul sociologic* permite un grad ridicat de formalizare şi aplicare pe populaţii de dimensiuni mari. El este cel mai important instrument în investigaţia sociologică care cuprinde un anumit număr de întrebări formulate şi redactate după cerinţe şi reguli ştiinţifice, cu ajutorul căruia obţinem informaţii verbale sau scrise referitoare la fenomenele sociale investigate.

Chestionarul reprezintă o succesiune logică şi psihologică de întrebări „scrise" sau alte imagini grafice cu funcţie de stimuli, în raport cu ipotezele cercetării, care, prin administrarea de către operatorii de anchetă sau prin autoadministrare, determină din partea celui anchetat un comportament verbal sau non-verbal, ce urmează a fi înregistrat în scris (S. Chelcea).

Chestionarele pot fi clasificate după mai multe criterii:

***A.** Conţinutul informaţiilor*

a. Calitatea informaţiilor:

- Chestionare de date factuale, *exemplu*: „formularul-tip” din administrație;
- Chestionarul de opinie.

b. Cantitatea informației:

- Chestionare speciale, cu o singură temă;
- Chestionare „omnibus”, cu mai multe teme.

***B.** Forma întrebărilor*

- Chestionare cu întrebări închise (precodificate);
- Chestionare cu întrebări deschise (libere);
- Chestionare cu întrebări mixte (cu variante precodificate și libere).

***C.** Modul de aplicare*

- Chestionare autoadministrate (chestionare poștale, publicate în ziare, reviste ș.a.);
- Chestionare administrate de către operatorii de anchetă.

De obicei, se apreciază că importantă este și ordinea întrebărilor în chestionare; astfel, întotdeauna vor exista întrebări introductive („de spart gheața”) care sunt generale și încearcă să stabilească contactul între operator și subiect, întrebări de trecere referitoare la tema/temele studiate și datele factuale (la final), întrebări-filtru (care au rolul de a separa, după un anumit criteriu, un segment al populației cercetate de restul subiecților. O categorie aparte a răspunsurilor o constituie variantele „nu știu” și „nonrăspuns”.

Întrebările trebuie să fie clare, precise, fără figuri de stil, să nu fie negative și nici tendențioase (să nu sugereze răspunsul), să țină cont de nivelul de școlarizare al subiecților anchetați.

Interviul (engl. *inteview* = întrevedere, întâlnire) este o tehnică de obținere, prin întrebări și răspunsuri, a informațiilor verbale de la indivizi și grupuri umane.

Spre deosebire de chestionar, unde întrebările și răspunsurile sunt scrise, interviul implică obținerea unor informații verbale.

Interviul sociologic se utilizează atunci când se studiază comportamentele greu observabile, în studiul mentalităților, credințelor, opiniilor și atitudinilor.

Ca tehnică și procedeu de recoltare a datelor, interviul prezintă avantaje și dezavantaje. Printre cele mai evidente *avantaje* enumerăm:

– observarea comportamentelor nonverbale;
– înregistrarea spontaneității răspunsurilor;
– studierea unor probleme mai complexe.

Dintre *dezavantaje* enumerăm:

– costul ridicat;
– timpul îndelungat;
– neasigurarea anonimatului.

Există mai multe **tipuri de interviu** grupate după următoarele criterii:

a) *conținutul comunicării* (domeniul abordat): politic; economic; social; cultural.

b) *calitatea informațiilor* depinde atât de durată (de la 5-10 minute până la câteva ore), individual sau de grup, pregătirea operatorului de interviu.

1. – interviuri intensive – extensive
2. – interviuri personale – de grup

c) *modalitatea de comunicare*

– interviuri face-to-face
– interviuri prin telefon

În realizarea interviurilor sociologice trebuie respectate anumite reguli specifice fiecărui etape: de la prezentarea operatorului de interviu până la formularea întrebărilor și consemnarea răspunsurilor.

2. Observația sociologică

În sensul cel mai general, observația constă în investigarea sistematică, pe baza unui plan dinainte elaborat și cu ajutorul unor instrumente adecvate, a acțiunilor și interacțiunilor evenimentelor, relațiilor și proceselor dintr-un câmp social dat.

Aceasta este o metodă, între altele, de investigare calitativă a fenomenelor sociale.

Tehnicile de observare se diferențiază în funcție de:

a. *modul în care se realizează înregistrarea faptelor:*

- în procesul observării;
- prin folosirea unor aparate de tip audio, video;
- post-festum (după ce s-a realizat observația).

b. *modul de implicare a observatorului:*

- participant total (emoțional și comportamental) și înregistrare post-festum;
- cercetător exterior situațiilor sociale care culege date cu ajutorul unor instrumente speciale destinate înregistrării;
- cercetător-participant care este numai parțial implicat, în așa fel încât să poată înregistra date sau informații.

Combinarea celor două criterii a generat trei tipuri de observații:

1) observația structurată constă în utilizarea unor tehnici de măsurare, în care se specifică modul de înregistrare a datelor repartizate pe categorii de codificare, a manifestărilor sociale, cercetătorul nefiind implicat în domeniul investigat;

2) observația participativă constă în implicarea totală sau parțială a cercetătorului în situațiile sociale, investigate și în invocarea introspecției sau/și a memoriei sale sociale pentru înregistrarea post-festum a datelor și informațiilor;

3) observația nedistorsionată presupune utilizarea unor instrumente de înregistrare a situațiilor sociale în vederea aplicării ulterioare a sistemelor de categorizare a informațiilor pentru prelucrări empirice și interpretări teoretice.

Modul de folosire a unei metode de culegere a datelor depinde de nivelul cunoașterii prealabile, în aceeași măsură în care cunoașterea obținută este dependentă de caracteristicile metodei aplicate. Fiind o metodă preponderent calitativă, observația reprezintă unul din criteriile principale de testare a capacităților de investigare empirică ale unui sociolog.

3. Analiza documentelor sociale

În limbaj comun, termenul de „document” are, în principal, înțelesul de act oficial cu ajutorul căruia poate fi probat un fapt, poate fi recunoscut un drept sau stabilită o obligație. În sociologie, termenul de „document” este utilizat cu precădere în accepțiunea originală: semnifică un obiect sau un text care oferă o informație.

Diversitatea surselor de informare a documentelor utilizate de sociolog impune elaborarea unui sistem de clasificare a lor care să ușureze comunicarea între specialiști și să orienteze cercetătorul în activitatea de căutare a documentelor și de interpretare a lor.

Documentele pot fi:

– cifrice, publice, oficiale și neoficiale;
– cifrice, personale, oficiale și neoficiale;
– necifrice, publice, oficiale și neoficiale;
– necifrice, personale, oficiale și neoficiale.

Dintre documentele personale neoficiale – **biografiile sociale** – au fost utilizate în cercetări devenite clasice, fiind considerate „documente sociologice prin excelență” (Fl. Znaniecki); metoda biografică constituie o alternativă la analiza statistică a fenomenelor psiho-sociale în cercetarea sociologică. Se încearcă astfel să se compenseze tendința spre general a epistemologiei aristotelice după care numai ceea ce e comun în viață este interesant pentru știință.

Lucrarea lui W.J. Thomas și Fl. Znaniecki – *„Țăranul polonez în Europa și America”* (vol. I și II – 1918, vol. III – 1919 și vol. IV – 1920) – a demonstrat valoarea documentelor personale în studierea unor procese sociale de adaptare și integrare socio-culturală.

Indiferent de forma în care se prezintă biografiile: spontane sau provocate de cercetători, curriculum vitae, biografii tematice, comprehensive sau redactate (în care cercetătorul intervine) ele au un incontestabil rol, dar prezintă și anumite limite. Acestea izvorăsc din subiectivitatea celor care consemnează evenimentele, faptele, fenomenele și procesele sociale.

Gordon W. Allport în „Structura și dezvoltarea personalității” menționează 13 motive distincte de elaborare a **autobiografiilor**: autojustificare, exhibiționism, dorință de ordine, interesul literar, consolidarea perspectivei personale, catharsis, îndeplinirea unei sarcini formulate de altcineva, câștig bănesc, ajutor în terapie, dorința de reîncadrare socială, serviciul public, dorința de nemurire, interesul științific.

Comparativ cu autobiografia, **jurnalul** oferă o varietate mult mai mare de informații care sunt și mai exacte întrucât înlătură eventuale distorsiuni ale memoriei cuprinzând notații succesive ale evenimentelor și experiențelor trăite.

Biografia socială este istoria unei vieți scrise de altcineva pe baza datelor și informațiilor disponibile. Se identifică adesea cu studiul de caz. Biografia cuprinde:

– date demografice și sociale despre sine și familia de proveniență;
– istoria dezvoltării individuale;
– caracteristici și semnificații asociate vieții subiective, referitoare la concepția despre sine, relațiile cu alții, trăiri și atitudini, opțiuni valorice etc.

4. Metoda monografică. Dimitrie Gusti și Școala Monografică de la București

Etimologic, termenul de *monografie* provine din cuvintele grecești „monos” (unul) și „grafien” (descriere). Deci, prin monografie înțelegem descrierea unei unități, obiect, colectivități.

Unitatea supusă cercetării, deși apare ca un caz individual, poate să fie tipică, reprezentativă pentru alte unități. Aria de aplicabilitate a metodei monografice este întinsă, de la unități microsociale (familie, echipe de muncă, ateliere, cătune), la altele de dimensiuni mijlocii (sate, comune, orașe mici, școli) și unități macrosociale (județe, orașe, națiuni).

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea în Franța, Frédéric Le Play (1806-1882), socotit părintele metodei monografice în sociologie, a creat și a condus timp de peste 30 ani prima școală de cercetare monografică a familiilor muncitorești. El a elaborat și un model de cercetare monografică care cuprinde două părți: prima se referă la condițiile materiale și sociale în care se află unitatea investigată, a doua face referiri la calitatea vieții familiei (bugetul familiei, alimentația, locuința etc.).

Tot în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, concomitent cu cercetările lui Le Play în Franța, la noi în țară Ion Ionescu de la Brad (1818-1891) a realizat cercetări monografice în județele: Dorohoi (1866), Mehedinți (1868) și Putna (1869). El poate fi considerat creatorul monografiei sociologice în mediul rural, cercetări continuate de S.P. Radianu, B.P. Hasdeu și D. Gusti (1880-1955).

Școala Sociologică de la București marchează un salt calitativ în dezvoltarea metodei monografice. Ea și-a desfășurat activitatea între anii 1920-1948.

Principalele caracteristici ale noii etape de dezvoltare a metodei monografice au fost:

– efortul de fundamentare teoretică a cercetărilor;

– perfecționarea metodelor de cercetare;

– elaborarea de modele (scheme) de monografiere a unităților sociale;

– încercarea de teoretizare a rezultatelor cercetării și de ridicare de la nivelul descrierii la cel al explicației teoretice.

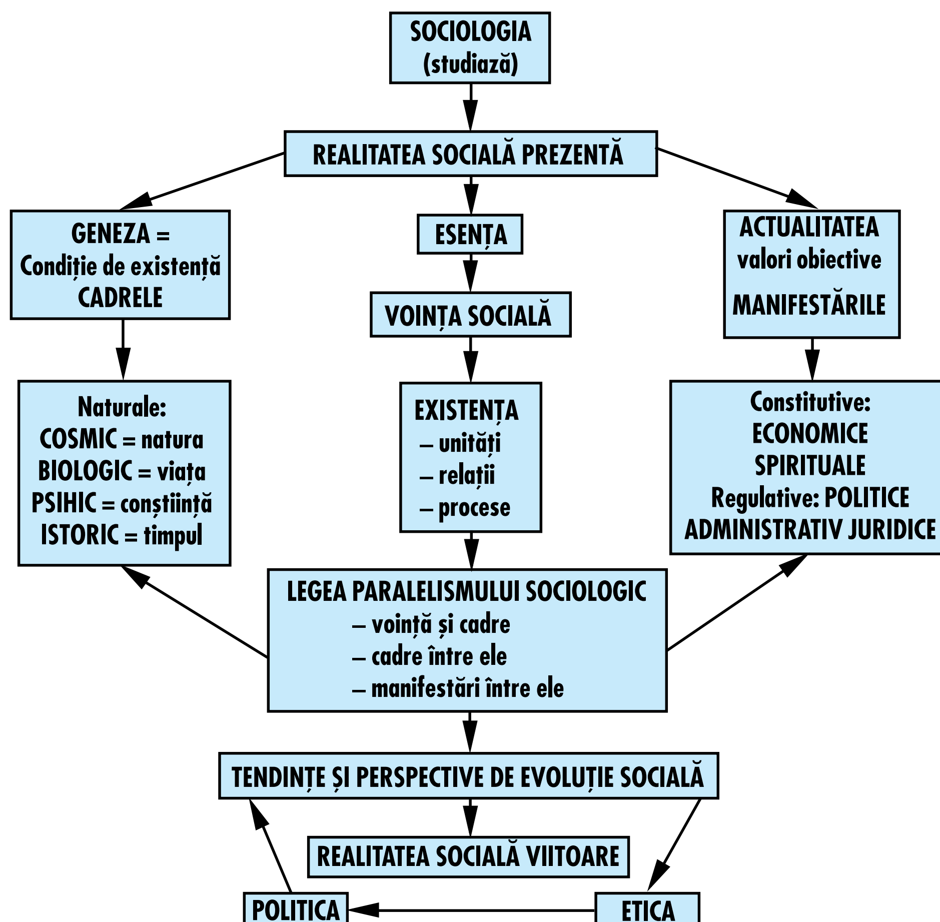
D. Gusti a elaborat o doctrină și un model de cercetare monografică a localităților rurale. Doctrina sa cuprinde un *sistem teoretic* de sociologie-etică-politică și *metoda de cercetare monografică*.

Unitatea socială prin care este studiată realitatea socială este analizată de diferite științe. Spre deosebire de acestea, sociologia le studiază integral. Realitatea socială apare cercetătorului ca un complex de **manifestări** paralele ale unităților sociale din care este alcătuită. Aceste manifestări sunt condiționate de **cadre** naturale sau sociale și sunt motivate de „voința socială”. Socialul apare ca un produs al unui concurs de împrejurări spațiale, temporale, vitale și sufletești care alcătuiesc **cadrele** vieții sociale sau mediului de existență al oamenilor. Prin acțiunea lor asupra cadrelor, sub impulsul *voinței sociale* (principiul dinamic al vieții sociale) se constituie **manifestările sociale**, se dezvoltă colectivitățile umane.

Filmul sociologic

Considerând monografiile sociologice ca mijloace perfecționate de observație, D. Gusti a legat metoda vie a observației directe de utilizarea unor tehnici moderne – filmul sociologic. Gusti realizează în perioada 1929-1938 filme sociologice care redau cât se poate de firesc viața satului românesc, cu preocupările țăranilor, tradițiile și obiceiurile.

Schema 8: ***Modelul de cercetare monografică al lui Dimitrie Gusti***

Sunt realizate astfel și prezentate în țară și străinătate filmele: „Drăguș, o zi din viața unui sat românesc" – 1929; „Satul Cornova" (Orhei) – 1931; „Comuna Șanț" (Năsăud) – 1935; „Muzeul Satului Românesc" – 1936 – reportaj cinematografic despre această originală realizare a sociologilor români – „primul muzeu sociologic în aer liber". „Locuința țărănească din România" – 1937.

Filmul sociologic constituie un „document viu" ce exprimă forme de viață, o specie a filmului documentar-științific. Este o experiență demnă de urmat și prezintă interes și pentru investigația de specialitate.

Conform programului de organizare și desfășurare a cercetărilor monografice de către Școala gustiană, pentru studiul fiecărui cadru și al fiecărei manifestări era constituită o echipă interdisciplinară coordonată de un sociolog. Ea era formată din geografi, agronomi, economiști, folcloriști, filologi, psihologi, sociologi etc.

Lăudată de unii, contestată de alții, doctrina gustiană își are incontestabilele ei merite și a însemnat, pentru vremea în care a apărut o deschidere de drum în cercetarea sociologică. Modelul gustian relevă unitatea dintre teorie și cercetare, iar echipele interdisciplinare sunt o expresie a viziunii unificatoare a științelor, prin sociologie.

3. ANALIZA, PRELUCRAREA ȘI INTERPRETAREA TEORETICĂ A DATELOR

1. Analiza și prelucrarea datelor empirice

După ce întregul material documentar a fost strâns, el urmează să fie analizat, prelucrat, iar datele interpretate, sunt cuprinse într-un raport de cercetare. Totul trebuie să fie prezentat astfel încât demersul metodologic al lucrării să poată fi urmărit critic, iar argumentele aduse în susținerea unor concluzii să poată fi considerate convingătoare. O bună prelucrare va ușura munca de generalizare și teoretizare.

Informațiile se prelucrează în mod diferit în funcție de sursa de la care au fost obținute și de instrumentele cu care au fost recoltate. Informațiile obținute sunt analizate apelându-se la metoda observației structural-calitativă comparată și tehnica analizei de conținut. Cele ce se regăsesc sub formă de cifre se grupează în tabele cu două sau mai multe intrări și/sau se reprezintă grafic.

Prelucrarea informațiilor solicită următoarele momente:

a) *verificarea și validarea informațiilor* – nu vor fi reținute decât răspunsurile complete din chestionare sau alte instrumente utilizate, doar cele care aduc un plus de cunoștințe;

b) *codificarea informațiilor* se realizează înainte de începerea cercetării (în instrumentele standardizate) sau după (mai ales la întrebările deschise sau mixte unde variantele se grupează dându-li-se un cod). Codificarea este definită ca fiind operația de reprezentare convențională a unei informații. Codul stabilește o corespondență între natura calitativă sau cantitativă a informației și cifrele (codificare numerică) sau literele (codificare alfabetică) corespunzătoare.

Prezentarea datelor obținute din cercetarea sociologică se realizează prin:

a) construirea tabelelor de centralizare a datelor, de corelație, cu dublă sau triplă intrare, de preferințe, de proximitate, de dominanță, de incidență;

b) reprezentare grafică prin histograme, diagrame etc.

2. Raportul între variabile. Noțiunea de corelație

Într-o cercetare se pot stabili numeroase corelații între variabile (dependente sau independente). Ele exprimă legături care pot fi:

a) de condiționare reciprocă (intercondiționare);

b) de cauzalitate;

c) de subordonare a fenomenelor unor cauze comune de influență reciprocă, de covariație, contradicție.

Metoda corelației a fost aplicată prima dată de Francis Galton (1822-1911) în domeniul cercetării antropologice. Ea a fost apoi perfecționată de alți cercetători ca Edgeworth și Pearson.

Ceea ce caracterizează fenomenele sociale este **complexitatea**. Dependențele în acest domeniu nu ies în evidență cu aceeași claritate ca în fenomenele din natură sau tehnică. Acest gen de legături se numesc **statistice** (stohastice).

Fenomenele de masă, cuprinzând mulțimi de valori individuale, nu pot fi urmărite decât în generalitatea lor. Variabilele pe care le întâlnim și le studiem (*x*, *y*, *z*) intră în studiu sub formă de indicatori sintetici cu caracter de mărimi medii. În studiul legăturilor dintre două variabile (*x* și *y*) este necesar ca acestea să fie purificate de efectele (abaterile) provocate de factorii întâmplători ai dezvoltării. De aceea, cercetătorul are nevoie, pentru a dezvălui legitatea fenomenului cercetat, să-l reprezinte într-o formă „pură", eliberată de intervenția factorilor nespecifici, întâmplători. Operația prin care el realizează acest lucru se numește **normalizarea distribuției statistice**. Această operație de raportare a unei distribuții reale la o distribuție teoretică sau normală este reprezentată sub forma unei curbe normale reduse.

O altă particularitate a legăturilor stohastice constă în faptul că variațiile cantitative ale funcției (y) nu sunt întotdeauna corespunzătoare cu variațiile caracteristicii factoriale (x).

În mod practic, studiul corelației în domeniul fenomenelor sociale pornește de la o serie statistică sau de la un grup de variabile, a căror legătură se cere să fie determinată.

Problemele succesive de rezolvat, pornind de la variabilele date sunt:

– stabilirea posibilității teoretice a existenței legăturii;

– alegerea procedeului de cercetare a legăturii;

– determinarea sensului legăturii;

– determinarea intensității sau a gradului de legătură.

După aspectele sub care se studiază legăturile dintre fenomenele sociale, procedeele folosite pot fi:

a) referitoare la cunoașterea formei și a direcției legăturii;

b) cele care măsoară și caracterizează intensitatea acesteia și gradul de legătură.

Poate fi stabilit coeficientul de corelație al lui Pearson (r). Acesta este egal cu 0 când variabilele date nu sunt corelate și este egal cu ± 1 numai atunci când mărimile y variază proporțional cu x.

$$r = \frac{\sum\left(x-\bar{x}\right)\left(y-\bar{y}\right)}{\sigma x \cdot \sigma y}$$

în care:

x – valorile caracteristicii factoriale;

y – valorile caracteristicii rezultate;

σ*x* – abaterea medie pătratică (standard) a caracteristicii *x*;

σ*y* – abaterea medie pătratică a caracteristicii *y*;

n – numărul perechilor de valori ale celor două variabile.

În cazul unei legături de alt tip decât liniar, coeficientul de corelație pearsonian este considerat ca un indicator de intensitate care nu răspunde întotdeauna cerințelor.

3. Redactarea raportului de cercetare

Ultima etapă a unei cercetări sociologice este redactarea raportului de cercetare care se poate finaliza și prin elaborarea unor studii, sinteze etc. Raportul răspunde însă comenzii sociale fiind adresat celor care au comandat cercetarea.

Cerințele redactării raportului sunt:

1. elaborarea unei *schițe* a raportului pentru a pune în ordine logică informațiile;

2. redactarea propriu-zisă care trebuie să urmărească etapele cercetării, de la precizarea temei, a scopului și a obiectivelor, până la concluziile de măsuri și propunerile ce se impun.

Se recomandă ca datele să fie însoțite de explicații, de descrierea evoluției în timp a fenomenelor și de reprezentări grafice, planșe, tabele care sunt deosebit de sugestive și ușurează înțelegerea materialului.

3. *analiza critică* a raportului de către autori și a altor specialiști care să răspundă unor probleme cum ar fi: claritatea formulării ideilor, folosirea unui aparat conceptual specific, propriu științelor sociale, argumentarea suficientă și plauzibilă a concluziilor, dacă propunerile făcute se încadrează în sfera de competență a beneficiarului.

Desigur, actul cunoașterii nu rezultă automat în finalul cercetării, ci se realizează ca rezultantă a muncii desfășurate de cercetător pe întreg parcursul activității sale.

INDEX ALFABETIC DE AUTORI

ANDREI, PETRE (1891-1940) – personalitate marcantă a culturii româneşti. Asistent al lui Dimitrie Gusti, a elaborat o concepţie integralistă despre societate desprinzându-se de gândirea magistrului său şi delimitându-se de doctrinele din epocă.

ARON, RAYMOND (1905-1983). Jurnalist şi sociolog francez, profesor de sociologie la Sorbona (1957), la Harvard şi în alte universităţi americane. A realizat o operă considerabilă care cuprinde mai mult de 15 volume printre care: *„Sociologia germană contemporană”* (1935), *„Dimensiuni ale conştiinţei istorice”* (1961).

BOUDON, RAYMOND – profesor de sociologie la Sorbona (1968), specialist în metodologia ştiinţelor sociale. A scris în colaborare cu P. Lazarsfeld lucrările *„Vocabular de ştiinţe sociale”* (1965) şi *„Analiza empirică a cauzalităţii”* (1966).

BOURDIEU, PIERRE (n 1930) – Sociolog francez. În lucrările sale foloseşte conceptele de „agent”, „joc social”, „câmp“, „habitus“. Lucrările principale: *„Reproducţia”* (1971) *„Elemente pentru o teorie a sistemului de învăţământ”* scrisă împreună cu Jean Claude Passeron, *„Ontologia politică”* de Martin Heidegger (1988); *„Regulile artei”* (1992) *„Homo academicus”* (1984); *„Întrebările sociologiei”* (1990).

COMTE, AUGUSTE (1798-1857) filosof şi savant francez, fondatorul sociologiei. În 1826 începe să ţină cursuri de filosofie pozitivă; primul volum apare în 1830. În 1848 fondează *„Societatea pozitivistă”* care grupează discipolii săi şi elaborează un curs despre istoria umanităţii.

DRĂGHICESCU, DUMITRU (1875-1945) – a introdus principiul determinismului social în analiza sociologică şi a susţinut rolul creator al individului în acţiunea transformatoare. Doctorand al lui É. Durkheim, Dumitru Drăghicescu a elaborat o doctrină sociologică cu un profund caracter umanist.

DUMITRESCU-IAŞI, CONSTANTIN (1849-1923) – colaborator al lui Spiru Haret. Inaugurează în 1896 la Universitatea din Bucureşti primul curs de sociologie din România.

DUPREEL, EUGENE – filosof belgian, unul dintre fondatorii sociologiei relaţiilor. Lucrări principale: *„Raportul social”* (1912), *„Sociologie generală”* (1948).

DURKHEIM, ÉMILE (1858-1917) – ilustru sociolog francez. Fondează în 1896 revista *„L'Année sociologique”* în jurul căruia s-a constituit şcoala franceză de sociologie. Scrie: *„Despre diviziunea muncii sociale”* (1893), *„Regulile metodei sociologice”* (1895), *„Sinuciderea”* (1897).

FREUD, SIGMUND (1856-1939) – doctor în medicină, psihanalist vienez care a cercetat comportamentul uman introducând în practica psihoterapiei, *tehnica psihanalizei*. Aceasta constă în a-i face pe pacienţii nevrotici să se destăinuie, eliberând tensiunea acumulată în experienţele trăite. Una dintre ideile din teoria sa se referă la faptul că ceea ce se întâmplă în pruncie şi copilărie călăuzeşte experienţa noastră ulterioară. Teoria sa, care s-a resimţit în ştiinţele socio-umane dar şi în literatură şi artă, i-a adus celebritatea. Freud fiind una dintre personalităţile cele mai controversate ale secolului al XX-lea.

Lucrări: „Introducerea în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză. Psihologia vieţii cotidiene“ (trad. 1992), „Viaţa mea şi psihanaliza“ (trad. 1993), „Dincolo de principiul plăcerii“ (trad. 1992) ş.a.

FRIEDMAN, GEORGES (1902-1977) – sociolog francez specialist în sociologia muncii. A publicat lucrări despre efectele introducerii mașinismului. La începutul anilor '60 se interesează în mod egal de problemele puse de mijloacele de comunicare în masă. Principalele lucrări: *„Probleme umane ale mașinismului industrial"* (1946); *„Munca umană, încotro?"* (1950); *„Aceste instrumente minunate. Eseuri despre comunicațiile de masă"* (1977).

GURVITCH, GEORGES (1894-1965) – filosof și sociolog de origine rusă, emigrat în Franța în 1920, ocupă o poziție instituțională puternică în sociologia franceză după război. Fondează *Centrul de studii sociologice* și inițiază revista *„Caiete internaționale de sociologie"*. Principalele lucrări: *„Vocația actuală a sociologiei"* (1950), *„Dialectica și sociologia"* (1962), *„Studii asupra claselor sociale"* (1966).

GUSTI, DIMITRIE (1880-1955) – nume de prestigiu în sociologia românească. Creator de doctrină și inițiator al unui program național de cercetări concrete cunoscut sub numele de Școala monografică de la București. Inițiatorul organizării Muzeului Satului de la București.

IONESCU DE LA BRAD, ION (1818-1891) a întreprins în premieră mondială cercetări monografice în profil teritorial. Printre acestea, monografiile județelor Mehedinți, Putna și Dorohoi.

LAZARSFELD, PAUL născut în 1925. Psiholog social nord-american, a predat ca profesor la Sorbona. Lucrări principale: *„The Analysis of Communications Content"* (1948), vocabularul „științelor sociale" (1965), *„Analiza empirică a cauzalității"* (1966).

LE PLAY, FRÉDÉRIC (1806-1882) – inginer și sociolog francez, este considerat părintele analizei monografice, a observării directe și detaliate în mediul social, în familiile muncitorești. Opera sa din 1855, consacrată muncitorilor europeni conține 36 de monografii în care analizează bugetele de familie și modul de viață al familiilor muncitorești. Lucrarea principală: *„Muncitorii europeni"* (1855).

LÉVI–BRUHL, LUCIEN (1857-1939) – sociolog francez. Se afirmă ca reprezentantul cel mai important al Școlii sociologice franceze. Lucrări principale: *„Morala și știința moravurilor"* (1903), *„Sufletul primitiv"* (1927), *„Caiete"* (postume 1950).

MARX, KARL (1818-1883) – filosof și economist german, unul dintre fondatorii sociologiei. Lucrări celebre: *„Capitalul"* (1894), în colaborare cu Engels *„Ideologia germană"* și altele.

MEAD, GEORGE HERBERT(1863-1931) – sociolog, filosof, profesor la Universitatea din Chicago. Dezvoltă în sociologia nord-americană orientarea *interacționism*, denumită „școala de la Chicago", prin studiile de psihologie socială privind principalele faze ale dezvoltării copilului. El oferă o interpretare deosebită apariției și dezvoltării sentimentului sinelui individual în societate. Prin intermediul simbolului se mediază înțelegerea și comunicarea dintre indivizi în procesul de interacțiune socială. Mead a subliniat semnificația jocului în dezvoltarea copilului. Prin joc acesta preia *rolul celuilalt* (adultul) printr-un proces imaginativ, apoi își însușește normele și valorile sociale prin preluarea *rolului celuilalt generalizat*.

MONTESQUIEU, CHARLES-LOUIS DE SECONDÂT – baron de La Brede (1689-1755) Magistrat la Bordeaux și eseist, este considerat de É. Durkheim precursorul sociologiei. El a introdus analiza comparatistă în știința politică și a propus o tipologie a formelor de guvernământ (republican, despotism), dând o definiție modernă noțiunii de lege: „legile sunt raporturi – necesare care derivă din natura lucrurilor". Lucrarea principală: *„Despre spiritul legilor"* (1748).

MORENO, JACOB – psiholog american de origine română. Medic psihiatru la Viena (1918-1925) el se consacră primelor sale experiențe de „psihodramă" și „sociodramă" pe care le va continua și lărgi în S.U.A. Lucrări principale: *„Cine va supraviețui? O nouă apropiere a interrelațiilor umane"* (1934), *„Psihodrama"* (1946), *„Sociometria – metodă experimentală în știința societății"* (1951), *„Sociometria și știința omului"* (1956).

MILLS, WRIGHT (1916-1962) – sociologul american cel mai controversat în perioada de după cel de-al doilea război mondial. Promotorul „noii sociologii", „liderul mișcării de contestație în America" (1950-1960). Mills rămâne o personalitate proeminentă, originală. Conceperea ideilor sociale ca mijloc de reformare a societății, abordarea concretă a socialului se regăsesc în lucrările *„Gulerele albe: categoriile sociale mijlocii americane"* (1951), *„Elita puterii"* (1956), *„Imaginația sociologică"* (1959).

PARETO, VILFREDO (1848-1923) – economist și sociolog italian, a definit economia ca știința acțiunilor non-logice. Este cunoscut prin teoria elitelor. Teoria sa despre „derivații", termen prin care desemnează ideologiile, a cunoscut o largă audiență. Lucrarea principală *„Tratat de sociologie generală"* (1916).

PARSONS, TALCOTT (1902-1979) – sociolog amercian, a cunoscut o mare notorietate în anii '60. A construit un sistem teoretic susceptibil de a sintetiza contribuțiile lui Durkheim, Pareto și Weber. Creatorul teoriei acțiunii sociale este considerat principalul reprezentant al structuralismului-funcționalist. Principalele lucrări: *„Structura acțiunii sociale"* (1951), *„Sistemul social"* (1951), *„Economie și societate"* (1956), scrisă în colaborare cu Neil Smelser.

PIAGET, JEAN (1896-1980), psiholog, a condus la Geneva un institut de cercetare-dezvoltare a copilului, studiind comportamentul bebelușilor, copiilor mici și adolescenților. Fazele dezvoltării cognitive reprezintă drumul de la egocentrismul infantil, la maturitatea deplină.

Lucrări: „Le jugement et le raisonement chez l'enfant", „La contruction du réel chez l'enfant", „La naissance de l'intelligence chez l'enfant", „Le jugement morale chez l'enfant", „La psichologie de l'intelligence" ș.a.

RĂDULESCU MOTRU, CONSTANTIN (1868-1957) – filosof, logician, psiholog și sociolog. Lucrări principale: *„Cultura română și politicianismul"* (1904), *„Sufletul neamului nostru"* (1910), *„Problemele psihosociologice"* (1898).

SIMMEL, GEORG (1858-1918) – istoric, filosof și sociolog german. A definit societatea ca „o situație în care mai mulți indivizi intră reciproc în acțiune". Este considerat părintele sociologiei formale pentru că a sintetizat formele de socializare (concurență, conflict). Principalele lucrări: *„Probleme de filosofie și istorie"* (1892); *„Filosofia banului"* (1900); *„Sociologie. Studii asupra formelor de socializare"* (1908).

SOROKIN, PITIRIM – sociolog american de origine rusă. Devenit cetățean american în 1930 a condus secția de sociologie a Universității Harvard. Lucrări principale: *„Sociologia revoluției"* (1925), *„Mobilitate socială"* (1927), *„Societate, cultură și personalitate: structura și dinamica lor"* (1947).

SPENCER, HERBERT (1820-1903) – inginer de formație a dezvoltat o altă variantă a pozitivismului decât Auguste Comte și a încercat să ilustreze legile de evoluție socială prin date din cosmologie și antropologie, din istorie, biologie, morală și psihologie. Personalitate marcantă a sociologiei universale și un gânditor care s-a impus în aproape toate științele despre om.

STAHL, HENRI H. (1901-1991) – profesor de sociologie la Universitatea București. Discipol al profesorului D. Gusti și al lui N. Iorga s-a străduit să îmbine cercetările de „monografie sociologică" cu cele de istorie socială, elaborând o tehnică de „arheologie socială". Printre lucrările sale *„Nerej, un village d'une region archaique"* (1939), *„Contribuții la studiul satelor devălmașe românești"* (1958-1965).

STOETZEL, JEAN – sociolog și profesor universitar francez. Profesor de psihologie socială la Sorbona. Directorul Centrului de studii sociologice și al IFOP. Lucrări alese: *„Schița unei teorii a opiniilor"* (1943), *„Metodologia psihotehnică"*, *„Francezi și emigranți"* (1953), *„Psihologia socială"* (1963).

TARDE, GABRIEL (1843-1904) – Magistrat și sociolog francez, a definit societatea ca „o colecție de ființe care se imită între ei". Este considerat părintele psihologiei. Consideră viața socială ca o suită de intervenții și imitații, critică noțiunea de conștiință colectivă formulată de É. Durkheim. Principalele lucrări: *„Legile imitației"* (1850), *„Opinia și mulțimea"* (1901).

TÖNIES, FERDINAND (1855-1936) – filosof și sociolog german, a dezvoltat o tipologie a formelor de asociere umană rămasă celebră. El distinge două forme de voință, voința organică înrădăcinată profund în natura biologică a omului și voința reflectată, voința fabricată. Voinței organice îi corespund forme de asociere numite comunități, în care se disting trei modalități: comunitatea de sânge (familia); comunitatea de loc (grupul de vecinătate) și comunitatea de spirit (grupul de prieteni). Voința reflexivă corespunde societății care situează la baza raporturilor sociale, interesul. Lucrarea principală *„Comunitate și societate"* (1877).

TOURAINE, ALAIN (n.1925) – sociolog francez care este cunoscut prin lucrările (studiile) de sociologie a muncii. El dezvoltă o sociologie acționalistă pentru trecerea de la societățile industriale la cele post-industriale (numite încă societăți programate). Lucrări principale: *„Sociologie și acțiune"* (1965), *„Societatea post-industrială"* (1969), *„Critica modernității"* (1992) *„Ce este democrația?"* (1994).

WEBER, MAX (1864-1920) – sociolog german. Profesor de economie politică la Freibourg, la München. Lucrări: *„Însemnări de sociologie religioasă"* (1921), *„Însemnări științifice"* (1921), *„Însemnări de sociologie și de politică socială"* (1922), *„Însemnări de istorie socială și economică"*.

TESTE DE EVALUARE SEMESTRIALĂ ȘI FINALĂ

A

1. Alegeți dintre variantele de mai jos, numele celui care a fost creatorul de doctrină și inițiatorul unui program național de cercetări concrete prin cunoscuta Școală monografică de la București:
   a. Ion Ionescu de la Brad
   b. Dimitrie Gusti
   c. Petre Andrei

2. Conceptelor din coloana din stânga li se asociază enunțurile din dreapta. Scrieți perechile de literă-cifră care considerați că răspund acestei cerințe.

CONCEPTE	*MODALITĂȚI DE MANIFESTARE A DINAMICII SOCIALE*
a. progres social	1. dispariția unor elemente dintr-un sistem social și apariția altora noi
b. schimbare socială	2. schimbările sociale devin mai profunde vizând aspecte calitative
c. transformare socială	3. transformările sociale au un sens pozitiv și cuprind diferite subsisteme ale sistemului social
d. dezvoltare socială	4. transformările sociale care se produc într-o societate tind spre împlinirea unui ideal.

3. Formulați câte două ipoteze de cercetare sociologică pentru fiecare din următoarele tipuri:
   a. dacă.......atunci........
   b. cu cât........cu atât..........

4. Se dă următorul text:

„Omul este cetățeanul a două lumi sociale: al unei lumi reale, existențiale, în care el se încadrează cauzal și funcțional, prin unități sociale și al unei lumi suprareale, valorificate, de scopuri și valori, adică al unei lumi, nu cum este ea, ci cum ar trebui să fie. Omul participă astfel la realul prezent, dar și la realizarea unui nou real” (Dimitrie Gusti)

Desprindeți din text două funcții ale sociologiei și explicați-le din perspectiva ideilor prezentate.

B

1. Selectați dintre variantele următoarele numele celui care a numit SOCIOLOGIE știința despre societate
   a. Emile Durkheim
   b. Auguste Comte
   c. Gabriel Tarde

2. Pentru fiecare dintre elementele din coloana A găsiți și înscrieți în coloana B un cuvânt care să exprime cerințe ce trebuie respectate în cercetarea sociologică

COLOANA A	*COLOANA B*
1. pentru a deveni teze, ipotezele trebuie	....
2. înainte de a fi utilizate în cercetare, instrumentele de lucru trebuie să fie	....
3. eșantioanele trebuie să fie	....
4. concluziile obținute în cercetare pot fi	....

3. Enunțați etapele unui proiect de cercetare sociologică.

4. Se dă următorul text:

„ În cursul cercetărilor făcute pe teren și ca rezultat al acestei experiențe științifice, am întâlnit totdeauna diferite și variate forme ale realității sociale, care, toate erau părți ori întregi, care reprezentau o multiplicitate unificată și pe care noi le-am numit unități sociale, un termen care și-a dobândit o deosebită consacrare.” (Dimitrie Gusti).

Comentați textul pe baza următorului plan de idei:
   a. situarea textului în contextul gândirii autorului;
   b. desprinderea ideii principale;
   c. exemplificarea, în viziunea autorului, conceptului utilizat în text.

C

1. Cel care a elaborat o concepție integralistă asupra societății, rezervând în scrierile sale o parte semnificativă domeniului axiologic, adică teoriei valorilor, a fost:

a. Dimitrie Gusti
b. Dumitru Drăghicescu
c. Petre Andrei
Încercuiți litera corespunzătoare variantei alese.

2. Scrieți zece concepte de bază utilizate în sociologie. Adăugați alte zece specifice altor științe socio-umane.
3. Formulați cinci probleme de cercetare sociologică în comunitățile urbane și cinci probleme de cercetare sociologică în comunitățile rurale. Ați identificat o problemă comună? Care anume? De ce este comună?
4. Formulați două ipoteze într-o cercetare sociologică cu tema: *„Timpul liber al adolescenților"*.
5. *„Într-adevăr, oricât de exterioare ne-ar părea nouă faptele sociale nu se poate tăgădui totuși că ele sunt în sufletul nostru, că participăm la ele, dar ele sunt în același timp în conștiința tuturor. Constrângerea pe care o exercită asupra indivizilor, foarte adeseori este de natură morală și se datorește prestigiului totului social față de indivizi. Dar, dacă indivizii suferă influența societății, nu e mai puțin adevărat că ei pot influența societatea, în special transformarea ei".* (Petre Andrei)
Pornind de la textul de mai sus, răspundeți la următoarele întrebări:

a. Care este sociologul la care se face referire?
b. Ce raport sociologic se sugerează în text?

D

1. Asociați, în coloana a doua, fiecărui sociolog din coloana întâi a tabelului alăturat o contribuție (teorie, concept, metodă, lucrare de referință) corespunzătoare.

SOCIOLOG	CONTRIBUȚIE
AUGUSTE COMTE	
EMILE DURKHEIM	
DIMITRIE GUSTI	
FREDERIC LE PLAY	
WRIGHT MILLS	
VILFREDO PARETO	
TALCOTT PARSONS	
MAX WEBER	
HERBERT MEAD	
ERVING GOFFMAN	

2. Enumerați cinci ramuri ale sociologiei și trei ramuri apărute la granița a două sau mai multe științe.
3. Alegeți un cuplu de status-uri (exemplu: medic-pacient, profesor-elev, mamă-tată) și explicați caracterul complementar al statusurilor prin caracteristicile fiecăruia.
4. Menționați trei tehnici de selecție pentru alcătuirea unui eșantion.
5. *„Le Play și Jean Reynauld fac un voiaj de studiu în țările germane și slave, amândoi având aceeași instrucțiune, aceeași carieră, vizitând aceleași locuri în împrejurări identice și în același timp. Când se reîntorc în Franța, fiecare aduce cu sine alte impresii despre cele văzute și ajunge la alte concluzii"* (Petre Andrei)
După ce citiți cu atenție textul, răspundeți la următoarele întrebări:

a. Despre ce metodă este vorba?
b. Care sunt factorii care o influențează?
c. Ce trebuie făcut pentru ca rezultatele să reflecte realitatea?

E

1. Scrieți în coloana din dreapta tabelului alăturat, numele autorului lucrării prezentate în coloana din stânga.

LUCRARE	AUTOR
Psihologia poporului român	
Regulile metodei sociologice	
Psihologia consonantistă	
Politica, o vocație și o profesie	
Imaginația sociologică	

2. Realizați operaționalizarea conceptului de cetățean european.
3. Pornind de la conceptele de status și rol, elaborați un text de aproximativ o jumătate de pagină, în care să îi utilizați în sensul lor specific sociologiei.

4. Formulați câte o ipoteză pentru fiecare din următoarele tipuri: „dacă..., atunci...“, „cu cât..., cu atât...“ într-o cercetare sociologică cu tema: *„Migrația românilor în Spania“.*

5. *„Inițiatorii care se gândesc serios la despărțire discută pe larg relația lor cu ceilalți «făcând comparații». Prin aceasta ei cântăresc costurile și beneficiile separării. Pot să supraviețuiască pe cont propriu? Cum vor acționa prietenii și familia? Vor suferi copiii? Va fi independent(ă) financiar? După ce s-au gândit la toate acestea și la multe altele, unii hotărăsc să mai acorde o șansă relației lor. Pentru cei care recurg la separare, aceste discuții și căutări îi ajută să fie mai puțin intimidați de ideea despărțirii, să se convingă că fac ceea ce trebuie. Majoritatea inițiatorilor se conving că responsabilitatea față de sine însuși este mai importantă decât față de celălalt“.* (Anthony Giddens)

Încercați să răspundeți la întrebările formulate în text, aducând argumente în favoarea separării sau a menținerii relației într-un cuplu care are copii.

BAREME DE CORECTARE

A

1.	0,50 puncte pentru alegerea variantei corecte		0,50 p.
2.	1,00 punct pentru fiecare pereche corectă	(1,00x4)	4,00 p.
3.	1,00 punct pentru fiecare ipoteză corect formulată	(1,00x2)	2,00 p.
4.	0,50 puncte pentru fiecare caracteristică a faptului infracțional	(0,50x2)	1,00 p.
5.	– 0,25 puncte pentru enunțarea fiecărei funcții	(0,50x2)	1,00 p.
	– 0,50 puncte pentru explicarea fiecărei funcții	(0,50x2)	1,00 p.
Oficiu			1,00 p.
			TOTAL 10,00 p.

B

1.	0,50 puncte pentru indicarea numelui corect		0,50 p.
2.	0,50 puncte pentru precizarea cuvântului care exprimă cerința	(0,50x4)	2,00 p.
3.	0,25 puncte pentru fiecare etapă enunțată corect	(0,25x10)	2,50 p.
4.	0,50 puncte pentru fiecare ipoteză corect formulată	(0,50x2)	1,00 p.
5.	1 punct pentru fiecare idee din plan formulată corect	(1,00x3)	3,00 p.
Oficiu			1,00 p.
			TOTAL 10,00 p.

C

1.	0,50 puncte pentru indicarea numelui corect		0,50 p.
2.	0,15 puncte pentru fiecare concept	(0,15x20)	3,00 p.
3.	– 0,25 puncte pentru formularea unei probleme	(0,25x10)	2,50 p.
	– 1,00 punct pentru identificarea și explicarea problemei		1,00 p.
4.	0,50 puncte pentru fiecare ipoteză corect formulată	(0,50x2)	1,00 p.
5.	0,50 puncte pentru fiecare răspuns corect la întrebări	(0,50x2)	1,00 p.
Oficiu			1,00 p.
			TOTAL 10,00 p.

D

1.	0,50 puncte pentru fiecare răspuns corect	(0,25x10)	2,50 p.
2.	0,25 puncte pentru fiecare ramură	(0,25x8)	2,00 p.
3.	1,00 punct pentru răspuns corect și complet		1,00 p.
4.	0,50 puncte pentru fiecare tehnică menționată corect	(0,50x3)	1,50 p.
5.	– 0,50 puncte pentru răspuns corect la a)		0,50 p.
	– 0,75 puncte pentru fiecare răspuns corect la b) și c)	(0,75x2)	1,50 p.
Oficiu			1,00 p.
			TOTAL 10,00 p.

E

1.	0,50 puncte pentru fiecare nume corect	(0,50x5)	2,50 p.
2.	2,00 puncte pentru conținut și formă		2,00 p.
3.	1,50 puncte pentru utilizarea corectă a conceptelor		1,50 p.
4.	0,50 puncte pentru fiecare ipoteză corect formulată	(0,50x2)	1,00 p.
5.	0,50 puncte pentru fiecare răspuns argumentat	(0,50x4)	2,00 p.
Oficiu			1,00 p.
			TOTAL 10,00 p.

CUPRINS

Conţinuturile marcate cu asterisc sunt pentru filiera teoretică, profilul umanist, specializarea ştiinţe, sociale, precum şi pentru filiera vocaţională, profil militar MAI, specializarea ştiinţe sociale.